

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
„ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ”

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ НА ПЕРІОД
ДО 2020 РОКУ**

КИЇВ – 2012

УДК 303.4:631.143
ББК 65.32 (4 укр)

Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.

Визначені основні стратегічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва та сільських територій, удосконалення земельних відносин, організації та техніко-технологічного забезпечення виробництва, підприємництва, формування інфраструктури ринку і цінового механізму, удосконалення міжгалузевих і внутрігалузевих економічних відносин, фінансово-кредитного забезпечення, управління галуззю, інформатизації, інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства.

Рекомендовано до друку вченою радою ННЦ "Інститут аграрної економіки", протокол № 2 від 12 січня 2012 року

Літературний редактор: Г.Г. Руденко

Комп'ютерний набір: Є.Л. Багреєв, І.Г. Пасинок, А.В. Горбенко

УДК 303.4:631.143
ББК 65.32 (4 укр)

© Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», 2012
© Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я.
та ін., 2012

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

В останні роки сільське господарство досягло стабільної позитивної динаміки і все більше нарощує виробництво сільськогосподарської продукції. Практично завершилося формування структури виробництва та системи його організації в процесі земельної і аграрної реформи.

Подальший розвиток галузі, що є однією з найбільш важливих в економіці України, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та продовольчу безпеку держави.

Виконання цього завдання пов'язане із визначенням стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства, відповідно до яких буде здійснюватись державна політика щодо нормативно-правового, фінансово-економічного та іншого регулювання галузі. Ці орієнтири мають враховувати необхідність реалізації базових програмних документів соціально-економічного розвитку країни, таких як Програма економічних реформ Президента України В. Ф. Януковича «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям» та ін., сучасні тенденції розвитку світового господарства та економіки країни в цілому, досягнення науки і науково-технічного прогресу тощо.

Ключовим є необхідність формування в Україні вже у найближчій перспективі інноваційної моделі розвитку сільського господарства, спроможної забезпечити його стійке прискорене зростання.

Стратегічні напрями передбачають визначення кількісних та якісних параметрів розвитку сільського господарства до 2020 року, а також основні заходи, через здійснення яких ці параметри будуть досягнуті. Ці напрями сформовані за результатами наукових досліджень, аналізу й узагальнення практики, оцінки та моделювання суспільних і виробничих процесів та ін.

Стратегічні напрями можуть використовуватися для розробки нормативно-правових документів у сфері сільського господарства, програмних та поточних документів державних органів та органів місцевого самоврядування усіх рівнів щодо розвитку галузі у відповідному періоді. Також ці напрями доцільно врахо-

увати при координації заходів щодо модернізації економіки країни та сільського господарства, розробці ефективних механізмів реалізації реформ.

1.1. Сучасний стан розвитку сільського господарства

Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки. Воно забезпечує 8,2 % валової доданої вартості, тут зайнято понад 3 млн населення, використовується основних засобів вартістю понад 100 млрд грн, функціонують майже 56,5 тисяч господарюючих суб'єктів, що використовують 21,6 млн га сільськогосподарських угідь (2010 р.). Вироблена в сільському господарстві 1 гривня продукції дає змогу одержувати понад 12 гривень продукції в інших галузях. Сільські території є місцем оздоровлення жителів країни, а сільське населення – об'єктом національних звичаїв і традицій.

Сільськогосподарські підприємства виробляють 44,9 % валової продукції сільського господарства, у т.ч. 45,1 % продукції рослинництва і 44,7 % продукції тваринництва.

Господарства населення виробляють більшу частину валової продукції сільського господарства – 55,1%, у т.ч. продукції рослинництва – 54,9%, тваринництва – 55,3%.

У структурі виробництва продукція рослинництва складає 58,4 %, тваринництва – 41,6 %. Найбільшу частку виробництва забезпечують картопля, овочі та баштанні продовольчі культури – 23,8 %, вирощування худоби та птиці – 23,1 %, зернові та зернобобові культури – 16,3 %, технічні культури – 11,7 %.

Середньорічне виробництво валової продукції у 2008-2010 рр. проти 1999 р. зросло на 44 %, у тому числі рослинництва – на 74,4 % і тваринництва – на 13,8%. У 2011 р. обсяг сільськогосподарського виробництва порівняно з 2010 р. становив 117,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 123,8 %, у господарствах населення – 112,3 %. Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах становив 265,1 млрд грн.

У 2011 р. виробництво продукції рослинництва вперше перевищило рівень 1990 р. – на 11,1 %, однак продукції тваринництва було вироблено на 46 % менше.

У 2008 р. і 2011 р. отримано найвищий за всю історію України урожай зернових – відповідно 53,3 і 56,7 млн тонн проти 51 млн тонн у 1990 р. (додаток 2.1).

Починаючи з 2001 р. виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах є прибутковим, рівень рентабельності у 2010 р. становив 21,1 %, що є найвищим показником за останні 10 років. Рівень рентабельності практично завжди прибуткового рослинництва (крім 2008 р.) становив 26,7 %, а тваринництва – 7,8 %. При цьому тваринництво стало прибутковим лише з 2008 р., тоді як у 1995-2007 р. воно було стабільно збитковим (крім 2005 р.).

У 2010 р. сільськогосподарські підприємства одержали 17,1 млрд грн чистого прибутку, в тому числі 12,7 млрд грн від реалізації сільськогосподарської продукції. Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах у 2010 р. перевищила рівень 1990 року у 2,5 раза.

За рахунок власного виробництва забезпечується внутрішня потреба у зерні, цукрі, олії, картоплі, овочах, зросло споживання на одну людину молока і м'яса.

Проте науково обґрунтованого рівня харчування, особливо продукції тваринництва, ще не досягнуто: по м'ясу він забезпечує на 61%, молока – на 54%, плодів, ягід і винограду – на 57% (додаток 2.2).

Урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин значно нижчі, ніж у розвинених країнах світу.

Продовжується скорочення поголів'я худоби та птиці. У 2011 р. проти 2010 р. зменшилось загальне виробництво молока на 1,4 %.

Близько 30 % сільськогосподарських підприємств є збитковими, а рентабельність виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції недостатня для забезпечення розширеного відтворення. Низька дохідність виробництва стримує його модернізацію, впровадження нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази.

Інвестиції на розвиток соціальної сфери села нині становлять лише 7,6 млрд грн, що набагато нижче потреби в них. Як наслідок, погіршуються кількісні та якісні характеристики демографічних процесів на селі. Середня тривалість життя селян становить

лише 66,8 років, у т.ч. чоловіків – 61 рік. Щорічно з карти України зникає до 26 сіл, а третина сільських населених пунктів перебувають за межею самовідтворення. Соціальна інфраструктура села продовжує занепадати і руйнуватися.

Знижується трудова зайнятість на селі. З 2000 р. кількість найманих працівників у галузі скоротилася від 2,5 млн до 665 тисяч.

Рівень оплати праці в сільському господарстві майже на 40 % нижчий за середній по економіці країни. За межею бідності знаходиться 16,8 % сільських домогосподарств, у 48,8 % – сукупні витрати не перевищували рівень прожиткового мінімуму.

За даними обстеження, проведеного Державним комітетом статистики, у 14 тис. населених пунктів (49 % від їх загальної кількості) відсутні будь-які виробничо-управлінські підрозділи.

Праця у сільському господарстві залишається мало престижною, продовжує погіршуватися демографічна ситуація на селі: зменшується загальна чисельність і питома вага сільського населення, зростає кількість людей пенсійного віку. Внаслідок цього відбувається подальший міграційний відплив сільської молоді у міста і далеко зарубіжжя.

В українському суспільстві ще не утвердилося розуміння особливої ролі сільського господарства, необхідності забезпечення пріоритетності його розвитку, насамперед як соціально значимої галузі.

Розвиток сільського господарства стримується значним диспаритетом цін на його продукцію та цінами на продукцію, що споживається у галузі. Порівняно з 1990 роком склався восьмикратний диспаритет цін не на користь сільського господарства.

Зберігається монополізм на ринку сільськогосподарської сировини. Переробні підприємства часто застосовують ціни, недостатні для забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва.

Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. У 2010 році сільськогосподарські підприємства одержали 4,38 млрд грн державної підтримки, у тому числі 3,13 за рахунок відшкодуванню податку на додану вартість і 1,25 за рахунок бюджетної дотації. Із розрахунку на 1 гектар сільського-

сподарських угідь ця підтримка становила 211 грн, тоді як у Польщі вона сягала 155 \$ USD.

Разом із тим ресурсний потенціал сільського господарства, в основі якого знаходяться високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови, має значні можливості для подальшого свого розвитку. Існують додаткові можливості щодо збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, внеску галузі в підвищення рівня продовольчої та енергетичної безпеки, зростання експортного потенціалу держави.

З метою більш повного використання потенціалу сільського господарства необхідно створити сприятливі умови, насамперед, для:

- функціонування на рівноправній економічній основі різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі;

- гармонізації інтересів власників, найманих працівників та сільських громад;

- формування конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішніх ринках виробничих структур;

- забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств на рівні 15-відсоткової норми, необхідної для забезпечення розширеного відтворення виробництва.

Це передбачається досягти за рахунок продовження реформ в економіці країни та її аграрному секторі в напрямі оптимального поєднання промислового і аграрного виробництва, підпорядкування їх діяльності потребам внутрішнього і зовнішнього ринків сільськогосподарської продукції та продовольства, соціально-економічного розвитку села, переходу від галузевої до територіально-самоврядної системи управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій, формування ефективної науково-технологічної, бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики держави.

1.2 Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії є розвиток сільського господарства як високоєфективної конкурентоспроможної на внутрішньому і зовніш-

ньому ринках галузі економіки, що забезпечує продовольчу безпеку держави, виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції в обсягах, достатніх для задоволення потреб населення і переробних галузей, та надійну економічну основу соціально-економічного розвитку українського села.

Основними стратегічними цілями розвитку сільського господарства з урахуванням зазначеної мети є:

1. Збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції для досягнення продовольчої безпеки держави, доведення рівня споживання населенням харчових продуктів до науково обґрунтованих норм та суттєвого нарощення обсягів її експорту.

Індикатори розвитку

1. Збільшення обсягів виробництва валової продукції у порівнянних цінах 2005 р. у 2015 р. до 149,5 млрд грн, а у 2020 р. – до 189,5 млрд грн (за 100,5 млрд грн у 2010 р.) (додаток 2.3)

2. Забезпечення науково обґрунтованого рівня споживання продукції на одну особу: м'яса у 2015 р. – 76,7 кг і у 2020 р. – 91,1 кг за норми споживання 85,5 (70-101) кг; молока відповідно – 281 кг і 380 кг (за норми 390); яєць – 300 шт. (за норми 285 шт.) (додаток 2.2).

2. Розширення виробництва органічної продукції

Індикатори розвитку

1. Збільшення площ сільськогосподарських угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів у 2015 р. до 5% і у 2020 р. – до 7%, проти 0,7 % у 2010 р.

2. Зростання частки органічної продукції у 2015 р. до 7 відсотків валової продукції, у 2020 р. – до 10 відсотків, проти 5 % у 2010 р.

3. Збільшення експорту сільськогосподарської продукції

Індикатори розвитку

1. Збільшення обсягу експорту продукції АПК в цілому у 2015 р. до 17,5 млрд дол., а у 2020 р. – до 34 млрд дол., проти 11,9 млрд дол. – у 2010 р.

2. Збільшення обсягів експорту зерна у 2015 р. до 28900 тис. тонн, м'яса – до 84,9 тис. тонн, молока – до 1165 тис. тонн, а у

2020 р. – відповідно до 33500; 506 і 3462 тис. тонн проти 14239; 48 і 956 тис. тонн у 2010 р.

4. Підвищення дохідності сільськогосподарського виробництва

Індикатори розвитку

1. Збільшення валової доданої вартості (ВДВ), створеної у сільському господарстві у 2015 р. до 86,5 млрд грн і у 2020 р. до 122,1 млрд грн, проти 42,9 млрд грн – у 2010 році.

2. Збільшення норми прибутку сільськогосподарських підприємств у 2015 р. до рівня не менше 15 % (за 4,1% у 2010 р).

5. Підвищення продуктивності та оплати праці в сільському господарстві

Індикатори розвитку

1. Підвищення продуктивності праці в сільському господарстві до 2020 р. проти 2010 р. у 2 рази.

2. Зростання рівня оплати праці в сільськогосподарських підприємствах до середнього по економіці держави, а з розрахунку на одне сільське домогосподарство до 2172 грн у 2015 р. і 2877 грн у 2020 р. проти 1012 грн – у 2010 р. (додаток 17.2).

1.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічних цілей передбачаються наступні напрями техніко-технологічних та організаційно-економічних перетворень:

– **підвищення продуктивності рослинництва і тваринництва** через забезпечення раціонального ведення сільськогосподарського виробництва та запровадження наукових засад землекористування та ведення тваринництва з урахуванням регіональних особливостей;

– **розвиток виробництва альтернативних видів енергії** у сільському господарстві з метою зменшення енергетичної залежності держави та підвищення ефективності сільського господарства;

– **забезпечення дохідності сільськогосподарського виробництва** шляхом удосконалення економічних відносин та ефективного регулювання ринку;

– **забезпечення рівноваги попиту і пропозиції** сільського господарства і попиту шляхом підвищення можливостей населення країни щодо придбання продуктів харчування на рівні не нижче фізіологічних норм;

– **завершення земельної реформи** шляхом формування ринку земель сільськогосподарського призначення і забезпечення їх раціонального використання та включення вартості землі в економічний оборот як прибуткоутворюючого фактора;

– **розвиток форм господарювання та інтеграції виробництва** у напрямі формування великотоварних, середніх та малих господарських структур з урахуванням їх можливостей щодо раціонального використання земель та інших засобів виробництва, галузевих та регіональних особливостей ведення сільського господарства;

– **розвиток сільськогосподарського підприємництва та кооперації** через створення сприятливих економічних умов для започаткування і організації діяльності, зокрема державної підтримки формування та поліпшення матеріально-технічної бази кооперативних формувань;

– **техніко-технологічна модернізація агропромислового виробництва** шляхом залучення інвестицій з інших галузей національної економіки та прямих іноземних інвестицій, удосконалення форм, напрямів, розмірів і важелів державної підтримки відтворення матеріально-технічної бази сільського господарства;

– **розвиток аграрного ринку** для забезпечення доступу сільськогосподарських товаровиробників до організованих каналів збуту продукції з прозорими механізмами ціноутворення, удосконалення ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та продовольство на основі забезпечення рівня дохідності сільськогосподарських товаровиробників, достатнього для розширеного відтворення виробництва;

– **формування сприятливого фінансово-кредитного середовища** через забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними обсягами фінансових ресурсів для розширеного відтворення та інноваційного розвитку, фінансової стабіль-

ності та конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках;

– **інвестиційне забезпечення реформаційних перетворень** на селі через розвиток механізмів забезпечення розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства, формування власних джерел фінансування інвестицій товаровиробників та їх залучення з інших галузей економіки та зарубіжних країн на фінансових ринках, а також населення;

– **удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку галузі** шляхом створення ефективної системи формування, обробки та передачі (надходження) обліково-аналітичної інформації для своєчасного ухвалення ефективних рішень на всіх рівнях управління розвитком аграрного сектору економіки;

– **реформування управління аграрним сектором**, яке передбачає формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку агропромислового виробництва та раціональне поєднання галузевої і територіально-самоврядної системи управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій;

– **формування ефективної системи інноваційного забезпечення агропромислового виробництва** шляхом створення сприятливих інституційних умов для розвитку інститутів продукування і впровадження інновацій, а також передумов для впровадження інноваційної моделі розвитку галузі;

– **розвиток сільських територій** шляхом розширення можливостей сільських територіальних громад на основі збільшення ресурсів місцевих бюджетів, в першу чергу за рахунок розвитку підприємництва та залучення інвестицій у виробничу та соціальну сфери;

– **розвиток зовнішньоекономічної діяльності** шляхом підтримки експорту, створення сприятливих умов для його розвитку, захисту вітчизняного товаровиробника на світовому ринку.

2. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

2.1. Розвиток рослинництва

2.1.1. Сучасний стан

У галузі рослинництва в середньому за 2008-2010 роки вироблено валової продукції рослинництва на 61,7 млрд грн проти 66,6 млрд грн у 1990 та 43,6 млрд грн у 2000 роках. У 2011 році за попередніми даними вироблено валової продукції на 74 млрд грн (додаток 2.1).

Населення України повністю забезпечено хлібом і хлібопродуктами (111 кг на одну особу), картоплею (129 кг), олією (14,8 кг), цукром (37,1 кг), овочами – на 91 % (143,5 кг), плодами, ягодами та виноградом – на 56 % (48 кг). Частка імпортової продукції садівництва та виноградарства до виробленої становила 52,5 % (додаток 2.2).

Разом з тим ефективність виробництва в галузі недостатня. Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва за період 2008–2010 рр. складав 25,8 %, тоді як для ефективного розширеного відтворення необхідно 45-50%.

Конкурентоспроможність продукції галузі невисока, зокрема внаслідок нижчого рівня продуктивності культур, ніж у світі та ЄС-27: у середньому за 2008–2010 рр. за урожайністю зернових та зернобобових у 1,1 і 1,6 раза (33,1 і 50 ц/га проти 30,5 ц/га), цукрових буряків у 1,6 і 2,2 (513 і 684 ц/га проти 313 ц/га), картоплі в 1,3 і 2,1 (178 і 289 ц/га проти 137 ц/га), овочів у 1,2 і 1,7 раза (187 і 268 ц/га проти 162 ц/га).

2.1.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку рослинництва є забезпечення стабільного нарощування виробництва продукції для потреб внутрішнього і зовнішнього ринку та підвищення ефективності галузі.

Основними стратегічними цілями розвитку рослинництва з урахуванням визначеної мети є:

1. Збільшення виробництва продукції рослинництва

Індикатори розвитку

1. Збільшення обсягів валової продукції рослинництва у 2015 р. до 87,2 млрд грн, 2020 р. – 106,1, проти 58,7 – у 2010 році (додаток 2.1).

2. Збільшення обсягів виробництва: зерна у 2015 р. – до 71 млн тонн, у 2020 р. – до 80 млн тонн (за 39,3 млн т у 2010 р. і 56,7 млн тонн – у 2011 р.), цукрових буряків – відповідно до 26,0 і 35,0 млн тонн проти 13,7 млн тонн у 2010 р., олійних культур – до 15,4 і 22,1 млн тонн проти 10,0 млн тонн у 2010 р, овочів і баштанних – до 11,4 і 14 млн тонн проти 8,9 млн тонн у 2010 р., плодів і ягід – до 2,4 і 3,8 млн тонн проти 1,7 млн тонн у 2010 р., винограду – до 0,5 і 0,7 млн тонн проти 0,4 млн тонн у 2010 р.) (додаток 2.1).

2. Створення збалансованої кормової бази для тваринництва

Індикатори розвитку

Збільшення виробництва кормових культур у 2015 р. до 24,0 млн тонн, у 2020 р. – до 32,0 млн тонн кормових одиниць проти 6,2 млн тонн у 2010 р.

3. Створення сировинної бази для біоенергетики

Індикатори розвитку

1. Спрямувати на виробництво біоетанолу: кукурудзи – в 2015 р. – 8,0 млн тонн, у 2020 р. – 10,0 млн тонн; цукрових буряків – у 2015 р. – 10,0 млн тонн, у 2020 р. – 19,0 млн тонн;

2. Використати на виробництво біодизеля: ріпаку в 2015 р. – 3,5 млн тонн, у 2020 р. – 7,0 млн тонн.

4. Нарощування експорту продукції рослинництва та продуктів її переробки

Індикатори розвитку

Збільшення обсягів експорту зерна у 2015 р. – до 29,0 млн тонн, у 2020 р. – до 33,5 млн тонн (за 14,2 млн тонн у 2010 р. і 14,3 млн тонн у 2011 р.); олії – відповідно до 3,2 і 4,2 млн тонн (за 2,9 млн тонн у 2010 р.); цукру – до 176 і 196 тис. тонн (за 65,0

тис. тонн у 2010 р.); овочів та баштанних – до 0,9 і 1,5 млн тонн (за 0,3 млн тонн у 2010 р.).

5. Підвищення урожайності сільськогосподарських культур

Індикатори розвитку

Збільшення урожайності зернових у 2015 р. до 43,8 ц/га, у 2020 р. – до 49,4 ц/га (за 26,9 у 2010 р. і 37,0 ц/га – у 2011 р.); цукрових буряків – відповідно – до 40,0 і 43,8 т/га (за 28,0 т/га у 2010 р.); олійних культур – до 22,0 і 29,6 ц/га (за 15,2 ц/га у 2010 р.); овочів – до 22,2 і 25,6 т/га (за 17,4 т/га у 2010 р.); баштанних – до 125 і 250 ц/га (за 92 ц/га у 2010 р.); плодів і ягід – до 98,4 і 130,0 ц/га (за 78,1 ц/га у 2010 р.); винограду – до 62,0 і 69,3 ц/га (за 60,3 ц/га у 2010 р.)

2.1.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначених цілей передбачається реалізація наступних пріоритетних завдань:

Підвищення економічного потенціалу агроєкосистем шляхом використання таких системоутворюючих факторів, як підвищення родючості ґрунтів, зниження хіміко-техногенного навантаження на екоценози, зростання їх адаптивних властивостей, використання сортів рослин і технологій їх вирощування, що забезпечують найвищу окупність ресурсів.

Підвищення родючості ґрунту забезпечуватиметься за рахунок запровадження комплексу організаційно-технологічних заходів, що включає:

- структуру посівних площ, що адаптована до ґрунтово-ландшафтних елементів і науково обґрунтованих сівозмін;
- розширення робіт з хімічної меліорації закислених та засолених ґрунтів;
- підвищення ефективності використання меліорованих земель на інноваційній основі;
- протиерозійні заходи постійної дії – гідротехнічні, культуртехнічні, агротехнічні та лісомеліоративні;
- консервацію середньо- і сильноеродованих земель із наступним їх залуженням або залісненням;

- орієнтацію на органічні системи удобрення, значний ріст виробництва та внесення гною;

- підвищення ефективності застосування мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз, строків і способів їх внесення в ґрунт;

- заміну традиційних технологій обробітку ґрунту на ґрунтозахисні, адаптовані до зональних особливостей.

Пріоритетними у реалізації цього комплексу заходів будуть:

- максимальна біологізація системи удобрення шляхом раціонального використання і виробництва органічних добрив;

- внесення у 2015 р. 57,9 млн т гною забезпечить приріст 2606 тис. т гумусу і надходження 1186 тис. т NPK, а у 2020 р. – відповідно 105 млн т, 4725 тис. т і 2098 тис. т (додаток 2.6);

- запровадження науково обґрунтованих сівозмін, розширення площі посіву багаторічних трав у 2015 р до 1,8 млн га і у 2020 р. до 1,9 млн га, бобових культур до 2,8 млн га забезпечить щорічне утворення гумусу в обсязі 3680 і 3760 тис. т та надходження у ґрунт в результаті симбіотичної фіксації із атмосфери 496 і 502 тис. т біологічного азоту, що забезпечить сільськогосподарським підприємствам економію коштів на закупку мінеральних добрив в сумі 4960 і 5020 млн грн (додаток 2.6);

- збільшення виробництва сидеральних добрив. Розширення посівів сидеральних культур у 2015 р. до 1,5 млн га, у 2020 р. – до 2 млн га, дозволить збільшити утворення гумусу відповідно на 1350 і 1800 тис. т, а надходження в ґрунт NPK – в обсязі 251 і 342 тис. т. Економія коштів на придбання еквівалентної кількості мінеральних добрив досягне 1960 і 2620 млн грн. (додаток 2.5).

- використання на добриво побічної продукції рослинництва. За доведення обсягів внесення біомаси побічної продукції урожаю у 2015 р. до 28,8 млн т і у 2020 р. до 37,5 млн т, утворення гумусу становитиме 4246 і 5513 тис. т, а надходження в ґрунт NPK – 630 і 820 тис. т (додаток 2.6).

Використання резервів поліпшення родючості орних земель за рахунок збільшення виробництва гною, розширення посівів багаторічних трав, бобових культур і сидератів, внесення побічної продукції рослинництва дозволить забезпечити надходження

в ґрунт 2568 і 3762 тис. т НРК відповідно у 2015 і 2020 роках. Досягнення прогнозних показників обсягів виробництва продукції рослинництва потребує внесення в ґрунт не менше 6,6 млн т діючої речовини основних елементів живлення (додаток 2.8).

Забезпечення землеробства високоефективним генотипом сортів і гібридів сільськогосподарських культур шляхом зростання потенційної продуктивності сортів і гібридів (з більш високим коефіцієнтом корисної дії фотосинтезу, вищою окупністю добрив та зрошувальної води), а також підвищення їх екологічної стійкості до нерегульованих (морози, засухи) і регульованих (фітосанітарний стан, підвищення кислотності і засолення ґрунтів) факторів виробництва, оптимізація яких неможлива або потребує значних витрат ресурсів.

Нарощування потенціалу продуктивності сортів і гібридів, які сьогодні використовуються на 30-40%, подолання недопустимо великого діапазону щорічних коливань урожайності сільськогосподарських культур з урахуванням значної питомої ваги сільськогосподарських угідь, що відносяться до зон ризикованого землеробства, буде здійснюватися за рахунок:

- концентрації ресурсів на селекційних програмах зі створення більш адаптивних сортів, які в стресових умовах навколишнього середовища порівняно менше реагують зниженням урожайності і якості продукції;
- прискореного впровадження в землеробстві України нових сортів і гібридів через організацію системи насінництва сільськогосподарських культур;
- використання для товарних посівів високоякісного насіння не нижче II репродукції сортів і першого покоління гібридів. Еліта та гібриди першого покоління нових сортів та гібридів в структурі насінницьких посівів повинні становити не менше 20%;
- поліпшення якості, а також репродукційної і сортової номенклатури насіння, що використовується в невеликих фермерських та особистих селянських господарствах.

Зважаючи на порівняно високий рівень вітчизняної селекції з цілого ряду культур, Україна зможе продавати на світовому ринку і, перш за все, в країнах близького зарубіжжя не менше 2

млн т насіння сортів та гібридів вітчизняної селекції. Уже в найближчій перспективі буде завершено комплекс необхідних нормативно-правових, організаційних і маркетингових заходів щодо виходу України на міжнародний ринок сортового насіння. Буде здійснено акредитацію державної насіннєвої лабораторії в системі Міжнародної асоціації по контролю за якістю насіння (ISTA), що дасть змогу вітчизняним виробникам інтегруватися в Європейську та міжнародну маркетингову сітку насіння на рівних умовах.

Застосування постіндустріальних систем ресурсозберігаючих екологоощадних технологій вирощування сільськогосподарських культур на основі зростання економічного потенціалу агросистем, значного підвищення їх продуктивності і адаптивності шляхом переведення галузі рослинництва на постіндустріальні моделі розвитку, що передбачає:

- розробку і широке запровадження ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур. Застосування цих технологій дозволить за рахунок раціонального використання трудових, матеріальних та енергетичних ресурсів суттєво знижувати собівартість одиниці продукції і на цій основі підвищувати її конкурентоспроможність;

- розробку і запровадження ефективних методів оптимізації процесів росту і розвитку рослин з урахуванням зміни кліматичних умов, що дозволить суттєво підвищити урожайність і стабільність виробництва рослинницької продукції;

- суттєве зростання окупності застосовуваних мінеральних добрив за рахунок оптимізації доз і співвідношення елементів живлення, строків і способів внесення їх у ґрунт. Внесення мінеральних добрив та хімічних меліорантів буде сконцентровано на полях із несприятливим балансом елементів живлення рослин та в критичні періоди їх розвитку;

- запровадження інтегрованої системи захисту рослин, що зорієнтована перш за все на використання агротехнічного та біологічного методів; рівень біологізації захисту рослин буде доведено до 30% від загального раціонального обсягу захисних заходів; переведення на використання технологій біологічного рос-

линництва не менше 3,5 млн га сільськогосподарських угідь; впровадження технологій біологізації рослинництва з обмеженням не менш як на 75 відсотків використання хімічних пестицидів на площі близько 5 млн га;

– розширення застосування ґрунтозахисних, адаптованих до зональних особливостей, технологій обробітку ґрунту, які будуть раціонально поєднувати оранку, плоскорізне й чизельне розпушування, поверхневий і нульовий обробіток; загальна тенденція буде розвиватися в напрямі збільшення питомої ваги поверхневого і нульового обробітку, особливо в зонах недостатнього зволоження; в перспективі мінімальні способи обробітку будуть застосовуватися на двох третинах орних земель. Економічний ефект від запровадження мінімального обробітку ґрунту в 2015 р. складе 2950 млн грн, в 2020 році – 6292,5 млн грн (додаток 2.17);

– розробку і прискорене впровадження іноваційних систем регулювання росту і розвитку рослин на основі принципів точного землеробства та нанотехнологій; особлива увага в цьому напрямі буде приділятися розробці технологічних способів впливу фізіологічно-активних речовин на функціонування клітинних структур рослини, а також методів генної інженерії в селекції.

Створення стабільної кормової бази для забезпечення потреб тваринництва шляхом:

– розширення посівів кормових культур. Площі посіву під кукурудзою на зерно будуть доведені до 4 млн га.;

– збалансованості кормів за протеїном за рахунок збільшення площі білкових культур до 2,8 млн га, в т.ч. сої – до 2,2 млн га, багаторічних бобових трав – до 1,9 млн га.

Створення високоефективної сировинної бази біоенергетики шляхом:

– розширення площі посіву ріпаку для виробництва біодизеля до 2,6 млн. га, цукрових буряків для виробництва біоетанолу до 800 тис. га.

– виробництва біопалива із культур, продукція яких не використовується в продовольчих та кормових цілях, що дозволить підвищити продовольчу і енергетичну безпеку держави, збільшити її експортний потенціал.

Створення системи самозабезпечення сільського господарства паливом і органічними добривами шляхом формування сільськогосподарських підприємств, які забезпечуватимуть у повному обсязі власні потреби в пальному і добривах, що знизить собівартість та підвищить ефективність виробництва.

Розвиток органічного виробництва шляхом використання природного потенціалу рослин і ґрунту, гармонізації їх з навколишнім середовищем за рахунок заборони, або в значній мірі обмеження використання хімічно синтезованих добрив, пестицидів, регуляторів росту, виключення застосування генетично модифікованих організмів і продуктів їх переробки, збереження та відтворення родючості ґрунтів методами, які оптимізують їх біологічну активність, підвищення стійкості рослин шляхом вибору відповідних видів та сортів.

Ґрунтово-кліматичні умови країни дозволяють значно розширити обсяги органічного землеробства, які за експертними оцінками можуть досягти 5% сільськогосподарських угідь у 2015 і 7% – у 2020 році.

З метою прискореного розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції уже в найближчій перспективі буде вирішено ряд організаційно-правових проблем, що передбачають прийняття Закону України “Про органічне виробництво”, розробку і запровадження на його основі дієвого механізму сертифікації підприємств і продукції, створення інфраструктури виробництва органічних продуктів та ефективного їх просування на ринку.

Удосконалення структури виробництва продукції рослинництва буде забезпечено шляхом пріоритетного розвитку виробництва продуктів, по яких не досягнуті раціональні норми споживання (овочі, баштанні, плоди та ягоди), а також галузей, продукція яких користується підвищеним попитом на світовому ринку (високоякісне продовольче зерно, насіння олійних культур). Значно розширяться посівні площі культур, продукція яких використовується для виробництва біопалива.

Забезпечення урожаю основних сільськогосподарських культур добривами в 2015 році за оптимістичним варіан-

том (зернових та зернобобових культур – 71 млн тонн, цукрових буряків – 26 млн тонн, соняшнику – 7,1 млн тонн, картоплі – 21,5 млн тонн) потребує 3557,4 тис. тонн добрив (діючої речовини), зокрема під зернові та зернобобові – 2836,5 тис. тонн, цукрові буряки – 307,8 тис тонн, соняшник – 245,1 тис тонн, картоплю – 168,0 тис. тонн.

Забезпечення урожаю основних сільськогосподарських культур добривами в 2020 році за оптимістичним варіантом (зернових та зернобобових культур – 80 млн тонн, цукрових буряків – 35 млн тонн, соняшнику – 5,6 млн тонн, картоплі – 21,0 млн тонн) потребує 4861,3 тис. тонн добрив, у тому числі під зернові та зернобобові – 4000,0 тис. т, цукрові буряки – 417,4, соняшник – 264,0, картоплю – 179,9 тис. т (додатки 2.10).

За збереження нинішніх темпів застосування мінеральних добрив (песимістичний варіант) обсяги внесення добрив під урожай основних сільськогосподарських культур у 2015 році становитимуть 2363,9 тис. тонн поживних речовин, зокрема під зернові та зернобобові – 1974,8 тис. тонн, цукрові буряки – 170,0, соняшник – 111,3, картоплю – 107,8 тис. т; у 2020 році – 3154,9 тис. т, у тому числі під зернові та зернобобові – 2593,4 тис. т, цукрові буряки – 349,7 тис. тонн, соняшник – 101,3 тис. тонн, картоплю – 110,5 тис. тонн. Такі обсяги внесення добрив забезпечать одержання в 2015 р. урожай зернових та зернобобових культур – 51 млн тонн, цукрових буряків – 18,2 млн тонн, соняшнику – 5,0 млн тонн, картоплі – 18,7 млн тонн; у 2020 році – зернових та зернобобових культур – 60 млн тонн, цукрових буряків – 25 млн тонн, соняшнику – 4 млн тонн, картоплі – 18,7 млн тонн (додаток 2.10).

2.2. РОЗВИТОК ТВАРИННИЦТВА

2.2.1 Сучасний стан

За останні роки обсяги виробництва в тваринництві стабілізувалися. Валова продукція галузі зросла у 2010 р. проти 2000 р. на 22 %, а у сільськогосподарських підприємствах – у 2,2 раза. Зросло також поголів'я свиней та птиці, виробництво практично усіх (крім яловичини і телятини) видів м'яса, яєць та вовни (додаток 2.21).

Разом із тим, продовжується спад поголів'я великої рогатої худоби, виробництва молока та м'яса ВРХ. Рівень споживання продукції тваринництва за 2010 рік із розрахунку на одну особу склав: м'яса – 52 кг за норми – 85,5 кг (від 70 до 101 кг), молока – 206 кг за норми 390 кг (додаток 2.2). Внаслідок цього значна частка м'яса імпортується: у 2008 р. імпорт м'яса складав 28,9 % до виробленого в країні, у 2009 р. – 22,9%, у 2010 р. – 18,4 %, а молочної продукції відповідно 2,0; 3,9 і 2,4 % (додатки 2.24 – 2.26).

Основною причиною зменшення поголів'я і скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва є збитковість галузі протягом багатьох років. За 1996-2003 рр. галузь зазнала 15464 млн грн збитків, або в середньому за рік 1933 млн грн. Із запровадженням державної підтримки у 2004-2011 рр, тваринництво в цілому стало прибутковим, відновилося зростання виробництва більшості галузей (додаток 2.1).

2.2.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку тваринництва є забезпечення стабільного нарощування виробництва продукції для потреб внутрішнього ринку, зокрема, для забезпечення фізіологічних норм харчування населення, збільшення експорту продукції, виробництва органічних добрив та підвищення ефективності галузі.

Індикатори розвитку

1. Збільшення виробництва валової продукції тваринництва у 2015 р. до 62,3 млрд грн, у 2020 р. – до 83,4 млрд грн, проти 41,8 млрд грн у 2010 р. (додаток 2.1).

2. Збільшення обсягів виробництва м'яса в забійній масі у 2015 р. до 3247 тис. тонн, у 2020 р. – до 4365 тис. тонн проти 2059 тис. тонн у 2010 р. (додаток 2.1).

2.2.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Досягнення мети стратегії розвитку тваринництва передбачається за рахунок здійснення системних заходів щодо забезпечення розширеного відтворення стада, підвищення інтенсивності використання поголів'я сільськогосподарських тварин, створення оптимальних за розмірами господарств і ферм усіх форм власності та господарювання; реструктуризації кормової бази, поліп-

шення лукопасовищного кормовиробництва, розширення площ культурних зрошуваних пасовищ; удосконалення існуючих і створення нових порід худоби, пристосованих до місцевих умов; впровадження інтенсивних технологій утримання худоби із застосуванням новітніх засобів комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів на фермах та комплексах; підвищення продуктивності тварин; удосконалення економічних взаємовідносин між сільськогосподарськими та переробними підприємствами; впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу.

Молочне скотарство

Індикатори розвитку

1. Збільшення середньорічного поголів'я корів у 2015 р. до 3040 тис. голів, у 2020 р. до 4150 тис. голів, проти 2683,9 тис. голів у 2010 р. (додаток 2.11);

2. Збільшення обсягів виробництва молока у 2015 році до 15400 тис. тонн, у 2020 році до 23000 тис. тонн, проти 11249 тис. тонн у 2010 році (додаток 2.13);

3. Виробити молока з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь у 2015 р. – 427,8 ц, у 2020 р. – 642 ц, проти 308 ц – у 2010 р. (додаток 2.14);

4. Підвищення річних надоїв молока від корови у 2015 році до 5066 кг, у 2020 році до 5542 кг, проти 4191 кг – у 2010 році (додаток 2.15);

5. Забезпечення обсягів споживання молока з розрахунку на одну особу у 2015 році – 281 кг, у 2020 році – 380 кг, проти 206,4 кг у 2010 році.

Основними напрямками розвитку молочного скотарства і підвищення ефективності будуть:

- зміцнення племінної бази молочного скотарства;
- раціональне використання наявного поголів'я корів та його нарощування в господарствах усіх форм власності і господарювання;
- спрямоване вирощування ремонтного молодняку худоби, введення в основне стадо в сільськогосподарських підприємствах до 30 корів і більше – первісток із розрахунку на 100 корів, наяв-

них на початок року. Це дасть можливість у 2015 р. додатково одержати 2611 тис. т молока і 961 млн грн прибутку, а у 2020 р. відповідно – 7430 тис. т і 2735 млн грн (додаток 2.16);

- створення центрів з надання сервісних послуг з відтворення стада великої рогатої худоби;

- доведення заготівлі кормів із розрахунку на одну корову до 52,3 - 56,0 ц к. од., підвищення в структурі раціонів худоби повноцінних концкормів, сіна, сінажу та коренеплодів;

- створення культурних пасовищ, на 1 га яких можливо утримувати 3-4 корови і знизити собівартість молока на 40%¹. Економія у 2015 р. в усіх категоріях господарств становитиме 9240, у сільськогосподарських підприємствах – 3648 млн грн, а у 2020 р. відповідно 13800 і 7500 млн грн (додаток 2.22);

- підвищення продуктивності корів у 2233 господарствах з низьким її рівнем від 3589 кг надою на одну корову у 2010 р. до 5500 кг у 2015 р., та до 6500 кг у 2020 р., що дасть змогу додатково одержати відповідно 905,4 тис. т молока і 798,6 млн грн прибутку та 1379,2 тис. т і 1455,6 млн грн прибутку (додаток 2.19);

- встановлення державних дотацій за приріст поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах, фермерських господарствах та особистих селянських господарствах (господарствах населення);

- стимулювання закупівлі сільськогосподарськими підприємствами та фермерськими господарствами телиць і нетелей у господарствах населення, племінних господарствах та за імпортом;

- поглиблення рівня концентрації поголів'я корів на фермах. Зростання поголів'я тварин у 1921 сільськогосподарському підприємстві з низьким рівнем концентрації від 112,8 до 300 голів у 2015 р. дозволить додатково одержати 1266,3 тис. т молока і 429,1 млн грн прибутку, а у 2020 р. по 2259 господарствах від 158,8 до 600 голів – відповідно 4927,4 тис. т і 2570,2 млн грн (додаток 2.17);

¹ За даними Інституту сільського господарства Криму НААНУ

– збільшення виробництва молока у фермерських господарствах на рівні, не нижчому ніж у сільськогосподарських підприємствах із розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь;

– забезпечення фінансової підтримки виробників молока при придбанні сучасних машин і обладнання для ферм та комплексів за рахунок здешевлення коротко- і довгострокових кредитів, удосконалення фінансового лізингу та економічних відносин з поставачальниками матеріально-технічних ресурсів.

Мають підвищитися вимоги до якості молока, для чого слід:

– забезпечити молочні ферми обладнанням для охолодження та очищення молока і створити лабораторії з перевірки його якості та якості кормів;

– дотримуватись санітарних вимог відповідно до Держстандарту України;

– створити та забезпечити ефективне функціонування пунктів із закупівлі молока від особистих селянських господарств (господарств населення);

– впровадити ціни закупівлі молока, за яких оплата здійснюється залежно від вмісту жиру та білка;

– для розв'язання спірних питань та контролю з боку держави за якістю продукції створити в регіонах мобільні незалежні лабораторії для визначення якості молока.

Виробництво м'яса великої рогатої худоби

Індикатори розвитку

1. Збільшення середньорічного поголів'я ВРХ (без корів) у 2015 р. – до 3143,2 тис. голів, у 2020 р. – до 6284,3 тис. голів, проти 1976,7 тис. голів – у 2010 р. (додаток 2.11).

2. Збільшення виробництва (вирощування) живої маси тварин у 2015 р. – до 1020 тис. т, у 2020 р. – до 2142 тис. т, проти 653,8 тис. т – у 2010 р. (додаток 2.13).

3. Виробити на 100 га сільськогосподарських угідь у 2015 р. – 28,3 ц м'яса, у 2020 р. – 59,8 ц, проти 17,9 – у 2010 році (додаток 2.14).

4. Підвищення виробництва живої маси ВРХ на одну корову у 2015 р. – до 335 кг, у 2020 р. – до 516 кг, проти 292 кг – у 2010 р. (додаток 2.23).

5. Збільшення експорту м'яса ВРХ у 2015 р. – до 17 тис. т, у 2020 – до 155 тис. т, проти 13 тис. т – у 2010 р.;

6. Забезпечити на одну особу споживання м'яса великої рогатої худоби у 2015 р. – 14,9 кг, у 2020 р. – 28,4 кг, проти 32 (29-36) кг за раціональними нормами.

Основними напрямками розвитку виробництва м'яса великої рогатої худоби і підвищення його ефективності мають бути:

- розширення виробництва яловичини за рахунок розвитку м'ясного скотарства і збільшення поголів'я м'ясних корів у 2020 р. до 535 тис. голів, що становитиме 10 м'ясних на 100 молочних корів. У США, Канаді і Франції на 100 молочних припадає 200-300 м'ясних корів;

- підвищення інтенсивності вирощування і відгодівлі худоби. Довести середню живу масу худоби, що підлягає забою на м'ясо в сільськогосподарських підприємствах, до 450 кг, проти 203 кг у 2010 році;

- розширення закупівлі сільськогосподарськими підприємствами і фермерськими господарствами молодняку великої рогатої худоби в господарствах населення для дорощування і відгодівлі його до високих вагових кондицій. У 2010 році господарства населення реалізували на забій велику рогату худобу середньою живою масою однієї голови лише 135 кг, або менше ніж у сільськогосподарських підприємствах на 68 кг;

- підвищення середньодобового приросту живої маси тварин у 2627 господарствах з низьким рівнем продуктивності від 419 г у 2010 р. до 700 – у 2015 р. і 850 г – у 2020 р., що забезпечить збільшення виробництва продукції відповідно на 98,4 і 150,4 тис. т, або на 67,2 % і у 2 рази більше, ніж у 2010 році, та зеконити 411,3 і 1601,3 млн грн (додаток 2.20).

Свинарство

Індикатори розвитку

1. Збільшення середньорічного поголів'я свиней у 2015 р. – до 12,1 млн голів, 2020 р. – до 13,7, проти 7,8 у 2010 році (додаток 2.11).

2. Забезпечення виробництва (виращування) живої маси свиней у 2015 р. – 1820 тис. т, 2020 р. – 2133, проти 915 – у 2010 р (додаток 2.13).

3. Забезпечення споживання м'яса свиней на одну особу у 2015 р. – 31,1 кг, 2020 р. – 33,1, проти 18 – у 2010 році, за раціональної норми 33 (29 – 38) кг.

Основними напрямками розвитку свинарства і підвищення його ефективності мають бути:

- впровадження у виробництво чіткої системи роботи племінних і товарних господарств та створення зональних станцій оцінки свиней за фенотипом і генотипом;

- розробки і впровадження нових методів розведення, селекції та відтворення поголів'я, розширення виращування гібридно-го поголів'я;

- реалізації генетичного потенціалу продуктивності свиней за рахунок забезпечення повноцінними комбікормами та оптимальних умов їх утримання;

- підвищення середньодобових приростів свиней у 3137 господарствах у 2015 р. від 349 г до 550 г, що забезпечить збільшення обсягів виробництва свинини на 178,5 тис. т (57,5 % обсягу 2010 р.) і дозволить зекономити 753,2 млн грн., а у 2020 р. зростання середньодобових приростів до 650 гр, що дасть можливість одержати додатково 267,5 тис. т (86,1%) продукції і 1203,9 млн грн економії коштів (додаток 2.21).

- створення спеціалізованих свинарських комплексів з відгодівлею за рік не менше 10 тис. голів

- зміцнення кормової бази за рахунок збільшення виробництва кукурудзи і сої, підвищення якості кормів, здешевлення їх виробництва;

- створення умов для відновлення роботи свинарських комплексів та ферм промислового типу з поголів'ям не менше 10-12 тис. голів відгодівлі за рік;

- зниження собівартості продукції свинарства на основі впровадження екологічнобезпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій;

– розширення використання нетрадиційних джерел енергії з метою зниження енерговитрат при експлуатації свинарських комплексів та ферм промислового типу;

– реалізація продукції за цінами, які відшкодовують втрати і забезпечують прибуток, необхідний для розширеного відтворення на рівні 14% норми прибутку;

– забезпечення економічно обгрунтованого співвідношення закупівельних і роздрібних цін як єдиної системи цін, що регулює рівновагу виробництва, реалізації, попиту та пропозиції;

– стимулювання виробництва якісної продукції, розробки та запровадження диференційованої шкали цін відповідно до якості продукції та економічних умов її виробництва.

Птахівництво

Індикатори розвитку

1. Забезпечення виробництва м'яса птиці (вирощування) у 2015 р. – 1690 тис. т, 2020 р. – 1898, проти 1279 – у 2010 р. (додаток 2.13).

2. Підвищення рівня споживання м'яса птиці однією людиною до 28 кг у 2015 і 2020 рр., проти 23,3 у 2010 році, за раціональної норми 28 кг.

3. Збільшення обсягів одержання яєць у 2015 р. до 19 млрд шт., 2020 р. – 19,2 млрд шт., проти 17 млрд шт. у 2010 р. (додаток 2.13), що забезпечить споживання на одну особу 300 шт. яєць за норми 285 штук.

Основними напрямками розвитку птахівництва та підвищення його ефективності мають бути:

– збільшення чисельності поголів'я курей (особливо м'ясних), гусей, качок та індиків;

– нарощування потужностей з виробництва м'яса бройлерів, доведення середньодобових приростів живої маси до 35 г і підвищення їх частки у структурі м'яса птиці;

– повне забезпечення птахівничих господарств повнораціональними збалансованими комбікормами, а також спеціальними комбікормами для молодняку птиці;

- розширення мережі фірмової торгівлі продуктами птахівництва, насамперед поблизу великих міст, промислових центрів та інших густонаселених пунктів;
- проведення технічного переозброєння та автоматизації всіх виробничих процесів на птахофабриках;
- виведення і впровадження у виробництво нових кросів курей яєчного напрямку та підвищення їх продуктивності;
- продовження строку використання курей-несучок до 14 місяців проти існуючих 10 місяців;
- надання допомоги господарствам населення у придбанні поголів'я молодняку птиці, поліпшення організації його вирощування, закупівлі та реалізації вирощеної продукції.

Вівчарство

Індикатори розвитку

1. Збільшення поголів'я овець у 2015 р. до 2386 тис. голів, 2020 р. – 2963, проти 1782 – у 2010 р. (додаток 2.11).

2. Забезпечити приріст живої маси тварин у 2015 р. – 50 тис. т, 2020 р. – 73 тис. т проти 41 – у 2010 р., вовни у 2015 р. – 7 тис. т, 2020 р. – 10,5 тис. т, проти 4,2 – у 2010 р. (додаток 2.13).

Основними напрямками розвитку вівчарства та підвищення його ефективності мають бути:

- розвиток вівчарства переважно м'ясного та м'ясо-вовново-молочного напрямів, з урахуванням особливостей регіонів;
- широке застосування промислового схрещування овець для одержання помісних ягнят, їх інтенсивну відгодівлю і реалізацію на м'ясо у ранньому віці для збільшення виробництва молоді баранини (бройлерів), яка користується підвищеним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- відновлення і вдосконалення селекційно-племінної роботи з врахуванням регіональних умов щодо збереження існуючих та створення нових високопродуктивних порід, типів, ліній;
- формування спеціалізованих сільськогосподарських підприємств із бройлерного виробництва м'яса овець, вовни, овчини;
- організація вівцеферм на 10-50 вівцематок в особистих селянських господарствах, 50-250 – фермерських господарствах та 250-1000 вівцематок – у сільгосппідприємствах;

- дотримання науково обґрунтованих норм годівлі;
- створення високопродуктивних культурних і поліпшених природних пасовищ;
- підвищення рівня товарності вовни, який в особистих селянських господарствах нині складає лише 20%;
- запровадження нових ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки продукції галузі та вирощування кормів;
- вдосконалення технологій виробництва і переробки овечого молока на бринзу, сири, їх фасування та збут;
- відновлення функціонування підприємств з первинної переробки продукції вівчарства;
- формування інфраструктури ринку продукції вівчарства, зокрема створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із заготівлі, обробки та збуту продукції;
- надання державної фінансової підтримки господарствам, які утримують овець незалежно від форм господарювання та розмірів ферм.

3. РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

3.1. Сучасний стан

Сільське господарство щорічно використовує значну кількість енергетичних ресурсів. Зокрема, у 2010 р. тут спожито 1778 тис. тонн усіх видів енергії, у тому числі 1255 тис. тонн нафтопродуктів, 282 тис. тонн електроенергії, 130 тис. тонн газу, 79 тис. тонн теплової енергії та ін. (у нафтовому еквіваленті). Енергетичні витрати досягають 18% у структурі собівартості сільськогосподарської продукції, виробленої в сільськогосподарських підприємствах, а по рослинництву – 23,1% (2010 р.). При цьому галузь має величезний потенціал для виробництва енергетичних ресурсів, однак споживає лише 17 тис. тонн (у нафтовому еквіваленті) біопалива та відходів, що становить близько 1% загального споживання енергії.

Нарощування виробництва сільськогосподарської продукції створює сприятливі умови для розвитку альтернативної енергетики, зокрема для збільшення виробництва біопалива. За рахунок розширення переробки сільськогосподарської продукції на біопаливо можна забезпечити збільшення попиту на цю продукцію та підвищення ефективності галузі. В масштабах країни збільшення виробництва біопалива дозволяє зменшити залежність від імпортних джерел енергії.

3.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку виробництва альтернативних видів енергії в сільському господарстві є зменшення енергетичної залежності України від імпорту енергоносіїв та диверсифікація напрямів споживання за рахунок розширення використання сільськогосподарської продукції для виробництва біопалива.

Основними стратегічними цілями розвитку виробництва альтернативних видів енергії в сільському господарстві з урахуванням визначеної мети є:

1. Нарощування обсягів одержання біогазу і органічних добрив з побічної продукції тваринництва

Індикатори розвитку

1. Виробити біогазу з гною у 2015 р. 3100 млн м³ і NPK органічних добрив – 870 тис. тонн, у 2020 р. – відповідно до 5766 млн м³ біогазу і 1618 тис. тонн NPK (додатки 3.3, 3.6).

2. Виробити біогазу з курячого посліду у 2015 р. до 790 млн м³ і NPK органічних добрив – до 316 тис. тонн, у 2020 р. – відповідно до 1200 млн м³ біогазу і 480 тис. т NPK (додатки 3.3, 3.6).

2. Нарощування обсягів виробництва біодизеля та біоетанолу з рослинницької продукції

Індикатори розвитку

1. Виробити біодизеля у 2015 р. до 1,3 млн т, макухи до 1,6 млн т макухи, у 2020 р. – відповідно 2,7 і 3,6 млн тонн за рахунок використання ріпаку відповідно 3,0 і 6,5 млн тонн (додатки 3.6, 3.8).

2. Виробити біоетанолу у 2015 р. 3,6 млн тонн, концентрованих кормів після зброджування 4 млн тонн, у 2020 р. відповідно до 4,5 і 5 млн тонн за рахунок використання відповідно 8,0 і 10,0 млн тонн кукурудзи (додатки 3.7, 3.8).

3. Збільшення використання соломи як джерела енергії

Індикатори розвитку

1. Використати соломи для опалення у 2015 р. 55,8 млн тонн і одержати тепла, еквівалентного одержаному із 22,3 млрд м³ природного газу, і 670 тис. тонн NPK добрив, а у 2020 р. – 84,1 млн тонн соломи, 33,6 млрд м³ еквівалентного і 1000 тис. тонн NPK (додатки 3.5, 3.8).

2. Використати соломи для виробництва гною у 2015 р. 12,7 млн тонн, у 2020 р. 23,4 млн тонн і одержати відповідно 102 млн т гною і 1370 тис. тонн NPK органічних добрив, та 187 млн тонн гною і 2530 тис. тонн NPK (додатки 3.4, 3.8).

3. Внесення у 2015 р. 28,8 млн т подрібненої соломи в ґрунт і одержання 630 тис. т NPK, а у 2020 р. – відповідно 37,5 млн т соломи і 820 тис. т NPK (додатки 3.4, 3.8).

3.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначених цілей передбачається частковий перехід сільського господарства на режим самозабезпечення енегроносіями. Зекономлені ресурси будуть спрямовані на розвиток та підвищення ефективності галузі, а також забезпечення соціальної сфери села та населення країни, зокрема сільського, палиним і газом, одержаних з біоресурсів.

Для виробництва альтернативних видів енергії використовується:

– *солома та інші ресурси рослинного походження* – для одержання гною, який можна використовувати безпосередньо як органічне добриво, так і для одержання біогазу і, після бродіння, як біологічне добриво. Крім того, солома використовується як добриво внесенням безпосередньо у ґрунт після збирання зернових культур, а також як паливний матеріал для одержання тепла, що може заощадити значну частину природного газу.

Тонна соломи при використанні її на підстилку тваринам дозволяє одержати 8 тонн гною, забезпечує економію 530 грн при безпосередньому внесенні в ґрунт, при розкиданні на полі – 165 грн порівняно з використанням мінеральних добрив. Спалюванням для одержання тепла замінюється 400 куб.м газу і одержується 472 грн економії (додаток 3.1).

Із тонни гною одержується 62 куб.м біогазу і 17,4 добрив (NPK), економія становить 242,56 грн, а із тонни курячого послиду відповідно 60 куб.м газу, 40 кг NPK і 608 гривень економії (додаток 3.3).

У цілому використання у 2015 р. 19,1 млн т, а у 2020 р. 35 млн т соломи для виробництва гною і для спалювання (одержання тепла) відповідно 55,8 і 84,1 млн тонн забезпечить виробництво 3856 і 6448 тис. тонн діючої речовини добрив (NPK) і 26190 і 40566 млн м³ біогазу, що дасть змогу одержати економію у розмірі 54752 і 88136 млн гривень (додатки 3.2-3.5, 3.8).

– *ріпак та інші олійні культури* – для одержання біодизеля. Із 1 тонни ріпаку одержується 420 кг – біодизеля, 550 кг макухи і 68 кг гліцерину, вартість яких становить 4260 грн, а витрати на використання і переробку – 2030 грн, або 2230 грн економії за

рівня рентабельності 109,8% (додаток 3.6). Використання насіння ріпаку у 2015 р. 3 млн т, а 2020 р. – 6,5 млн т дасть змогу зекономити відповідно 6090 і 13195 млн грн.

– *зернові культури* – для одержання біоетанолу. З 1 тонни кукурудзи може бути одержано 450 кг біоетанолу, 500 кг концентрованого корму вартістю 4650 грн при витратах 1650 грн, економії 3000 грн і рівні рентабельності 181,8% (додаток 3.7).

Для реалізації потенціалу сільського господарства щодо виробництва та використання альтернативних видів енергії передбачається:

– формування ринку біопалива, в першу чергу рідкого, шляхом вдосконалення чинної нормативно-правової бази, запровадження ефективних стимулів для його виробництва та використання;

– розширення потужностей щодо виробництва біопалива із сільськогосподарської сировини, в тому числі шляхом створення їх безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах, у першу чергу на базі тваринницьких комплексів та ферм;

– запровадження виробничих стандартів щодо використання сівозмін з енергетично місткими культурами;

– нарощування виробництва кукурудзи, ріпаку, інших олійних культур та їх спрямування на виробництва біопалива;

– запровадження жорстких нормативів щодо вмісту біокомпонентів у традиційних видах палива, а також щодо викидів в атмосферу залишків продуктів згорання;

– розробка та впровадження новітніх технологій виробництва біопалива;

– формування сприятливих умов для розвитку експорту біопалива;

– надати у законодавчому порядку можливість сільськогосподарським товаровиробникам виробляти біодизель і біоетанол безпосередньо в господарствах, чи на кооперативних засадах.

4. УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

4.1. Сучасний стан

В Україні налічується 41,6 млн га сільськогосподарських угідь. У ході земельної реформи було проведено роздержавлення земель на площі 27,5 млн га. Близько 7 млн громадян отримали сертифікати на право на земельну частку (пай), 96% сертифікатів замінені Державними актами на право приватної власності на земельну ділянку. Формуються принципово нові земельні відносини, в основі яких знаходиться приватна власність на землю.

На базі оренди земель створені аграрні формування ринкового спрямування. В останні роки відбувається зменшення площ ріллі в сільськогосподарських підприємствах і збільшення їх у фермерських господарствах та господарствах населення. Якщо в сільськогосподарських підприємствах на 01.01.2000р. площа ріллі становила 26,7 млн га, фермерських господарствах – 1,08 млн га і господарствах населення – 4,36 млн га, то на 01.01.2011 р. відповідно 15,40 млн га, 3,82 млн га і 11,60 млн га.

Більшість сільськогосподарських товаровиробників не дотримуються науково обґрунтованих сівозмін та ґрунтозахисних технологій. Для вирощування сільськогосподарських культур не вноситься потрібна кількість органічних і мінеральних добрив, що призводить до виснаження ґрунтів, зниження їх родючості та посилення деградації.

Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно обґрунтовані норми. За даними Держземагенства розораність сільськогосподарських угідь в Україні на початок 2011 р. становила 78 %, а в окремих областях – до 90%, що є небезпечним явищем, особливо з огляду на наявність значних площ еродованих земель. Надмірна розораність території призводить до щорічного збільшення еродованих площ на 80-90 тис. гектарів. Частка сільськогосподарських угідь, які зазнають згубного впливу водної ерозії складає понад 30%, дефляційно-небезпечними є половина орних земель країни. Екологічний стан значних площ сільськогосподарських земель – незадовільний, зокрема площі кислих ґрунтів займають 10,4 млн га (25,0%), солонцюватих (середньо- і сильно-) та

засолених – 4,7 млн га (11,3%), перезволожених і заболочених – 3,9 млн га (9,4%), кам'янистих – 5,4 млн га (13,0%).

Важливим завданням у сфері оптимізації земельного фонду України мають стати заходи щодо вилучення з інтенсивного обробітку деградованих та малопродуктивних земель і переведення їх у природні кормові угіддя та під заліснення.

Основними причинами, що стримують розвиток земельних відносин у країні, слід вважати:

- відсутність комплексної програми подальшого розвитку земельних відносин у державі, яка б сприяла запровадженню ринку земель та підвищенню інвестиційної привабливості землекористування, організації раціонального використання сільськогосподарських земель, забезпечувала ефективне впровадження автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, гарантування прав на землю, визначала першочергові заходи з охорони земель та землеустрою;

- зволікання щодо розробки та прийняття нормативно-правових актів, передбачених Земельним Кодексом України;

- незавершеність розмежування земель державної та комунальної власності;

- відсутність законодавчого урегулювання формування розмірів агрохолдингових компаній, які на даний час орендують необгрунтовано великі площі сільськогосподарських земель;

- неврегульованість проблем щодо невитребуваних земельних часток (паїв), відумерлої спадщини, черезсмужжя, дрібноконтурності, вкраплення контурів земельних ділянок, управління землями сільськогосподарського призначення державної форми власності, що перебувають у запасі та резерві за межами населених пунктів;

- зміни в економіці країни в цілому і сільськогосподарській галузі зокрема, які вимагають удосконалення методичних підходів щодо нормативної грошової оцінки земель;

- відсутність з боку органів виконавчої влади дієвого контролю за дотриманням земельного законодавства в частині раціонального використання та охорони земель; значне скорочення еколого-агрохімічних ґрунтових обстежень;

- у край незадовільне державне фінансування заходів щодо забезпечення раціонального використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;
- відсутність механізму економічного стимулювання використання і охорони земель, збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів;
- відсутність науково обґрунтованої моделі сільськогосподарського землекористування за природно-економічними зонами України, яка б ураховувала спеціалізацію господарств та була адаптованою до конкретних регіональних особливостей;
- незавершеність землевпорядкування новостворених господарських структур;
- недостатня забезпеченість високопрофесійними кадрами, особливо кваліфікованими оцінювачами земель сільськогосподарського призначення.

4.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку земельних відносин у сільському господарстві є: забезпечення сталого землекористування; збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів; трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки; екологізація землекористування на засадах його сталого розвитку.

Основними стратегічними цілями розвитку земельних відносин у сільському господарстві з урахуванням визначеної мети є:

1. Забезпечення розвитку сталого землекористування.

Індикатори розвитку

Науково обґрунтоване співвідношення земельних угідь (рілля, природні кормові угіддя, ліси та полезахисні насадження).

2. Збільшення обсягів внесення поживних речовин для забезпечення запланованого урожаю основних сільськогосподарських культур.

Індикатори розвитку

Обсяг внесення поживних речовин у 2015 р. збільшити до 3557,4 тис. т, у 2020 р. – до 4861,3 тис. т (за 991,6 у 2010 р.), у

тому числі мінеральних добрив у 2015 р. збільшити до 2101,4 тис. т, у 2020 р. – 2752,0 тис. т (за 711,8 тис. т у 2010 р.).

3. Збільшення обсягів хімічної меліорації ґрунтів для підвищення їх родючості.

Індикатори розвитку

Хімічну меліорацію ґрунтів збільшити до 875 тис. га у 2015 р., у 2020 р. – до 1200 тис. га (за 73,2 тис. га у 2010 р.).

4. Трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки.

Індикатори розвитку

1. Включення вартості земель до економічного обороту;

2. Включення земельних ділянок у ринковий оборот.

5. Екологізація сільськогосподарського землекористування.

Індикатори розвитку

Збільшити частку органічних сертифікованих сільськогосподарських угідь у 2015 р. до 5 %, у 2020 р. – до 7 %. Із них ріллі у 2015 р. – до 3 %, у 2020 р. – до 5 %.

4.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Подальший розвиток земельних відносин в аграрній сфері та підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель здійснюватиметься у напрямках:

– продовження формування необхідної законодавчої та нормативної бази з питань аграрного землекористування, удосконалення системи державного управління земельними ресурсами, створення правових і соціально-економічних механізмів ефективної реалізації прав власності на землі сільськогосподарського призначення, розмежування земель державної та комунальної власності з одночасною передачею територіальним громадам земель комунальної власності;

– розроблення порядку врегулювання земельних відносин щодо відумерлої спадщини та невитребуваних земельних паїв, удосконалення управління землями сільськогосподарського призначення, що перебувають у запасі та резервному фонді земель за

межами населених пунктів (зведена таблиця проектів законодавчих актів);

- проведення державної інвентаризації земель за формами власності і суб'єктами господарювання;

- формування ефективного механізму функціонування повноцінного, регульованого державою ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, що передбачає створення належної інфраструктури, зокрема, організацію Державного земельного банку, Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно; захист прав суб'єктів ринку, обмеження обороту земельних ділянок у ринковій сфері; регулювання цінової та податкової політики через відповідні органи виконавчої влади і місцевого самоврядування. Створення Державного земельного банку дозволить прискорити запровадження ринку земель, включаючи заставу земельних ділянок або права на них, та розширення кредитування сільськогосподарських товаровиробників за рахунків такої застави;

- удосконалення оренди земель у сільському господарстві шляхом формування конкурентного середовища серед потенційних орендарів землі, усебічного захисту і гарантування прав селян-орендодавців;

- законодавчо урегулювати розміри сільськогосподарських угідь, які орендуються агрохолдингами, та реєстрацію їх за місцем розташування земельної ділянки;

- удосконалення економічного механізму регулювання земельних відносин, удосконалення методики і оновлення показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь на новій інформаційній основі, запровадження автоматизованої системи обліку платників земельного податку та плати за оренду землі. Визначення показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь за новим методичним підходом дасть можливість точніше оцінити земельні ділянки, об'єктивно визначати орендну плату та удосконалити нормативну базу щодо оподаткування гірших і кращих земель;

- проведення землеустрою і землевпорядкування сільських територій, новостворених сільськогосподарських підприємств

відповідно до вимог концепції сталого розвитку та необхідності застосування контурно-меліоративної організації території аграрних підприємств усіх форм власності й господарювання на землі; розробки проектів консолідації земель; урегулювання питань щодо резервування земель для розвитку населених пунктів; формування екологічної мережі та інших потреб сільських територій. Виконання цих заходів сприятиме проведенню землевпорядкування сільських територій, формуванню цілісних земельних масивів й екологобезпечного землекористування та скороченню ерозійних процесів на схилових землях;

- удосконалення порядку та системи ведення земельного кадастру й моніторингу земель; урегулювання на законодавчому рівні доступу фізичних і юридичних осіб, землевласників і землекористувачів, до інформації про земельні ділянки та якість ґрунтів з метою використання цієї інформації при організації господарської діяльності, операціях купівлі-продажу, оренди земель, економічному стимулюванні раціонального використання та охорони земель; створення консалтингових центрів з надання консультативної допомоги землевласникам і землекористувачам щодо раціонального й екологобезпечного землекористування;

- розроблення порядку включення вартості землі в економічний оборот та його правового і науково-методичного забезпечення. Визнання землі капіталом та включення її в економічний оборот забезпечить суттєве збільшення прибутків у сільськогосподарських товаровиробників;

- підвищення ефективності виробництва мінеральних добрив за рахунок широкого використання вітчизняної сировинної бази фосфоритів і калійних руд, забезпечення балансу поживних речовин у ґрунті за рахунок внесення на гектар посіву 150 кг мінеральних добрив у діючій речовині. Виконання таких заходів дасть змогу отримувати щорічно близько 2,0 млрд гривень прибутку;

- сприяння розвитку органічного виробництва шляхом формування законодавчої бази, зокрема, прийняття закону України “Про органічне виробництво” та створення національного органу сертифікації;

- проведення хімічної і водної меліорації земель. За рахунок цього буде отримано прибутку рослинництва на суму 427 млн грн у 2015 році й 542 млн грн у 2020 році (додаток 17);

- розроблення цільової програми відтворення родючості ґрунтів та її послідовна реалізація;

- запровадження державного контролю за проведенням заходів щодо збереження і відтворення родючості ґрунтів та економічного стимулювання власників землі, землекористувачів і орендарів земельних ділянок за підвищення родючості ґрунтів і поліпшення їх екологічного стану та санкції при погіршенні цих показників;

- формування інституту обмежень у використанні земель, пов'язаних з охороною земель, та забезпечення екологічної збалансованості землекористування; вжиття заходів щодо вилучення з інтенсивного використання деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель сільськогосподарського призначення, передбачивши фінансування цих робіт окремою статтею державного бюджету;

- визнання пріоритетним напрямом досліджень у наукових установах: розроблення механізму реформування земельних відносин з урахуванням вимог соціально спрямованого агропромислового виробництва; розроблення ефективного механізму захисту прав суб'єктів ринку земель; опрацювання комплексу заходів щодо забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку сільського господарства, який передбачає раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та забезпечення населення екологічнобезпечними харчовими продуктами.

Враховуючи тенденції, які склалися в агропромисловому виробництві та існуючі прогностичні розробки, можна передбачити, що до 2020 року:

- за рахунок вилучення з інтенсивного обороту земель, введення їх в інші угіддя (сінокоси та пасовища) та під заліснення, площа сільськогосподарських угідь становитиме 36 млн га;

- у результаті роздержавлення та ринкового обігу зменшиться площа сільськогосподарських угідь державної власності і збільшиться площа приватної власності;

– переважаючим способом використання земель залишиться її оренда;

– виходячи з традицій українського селянства, його трудової зайнятості, розвитку інфраструктури на селі та інших причин важливе місце в забезпеченні продуктами харчування жителів села залишатиметься за особистими селянськими господарствами; водночас площі під городами зменшуватимуться, тільки за останні 5 років вони скоротилися на 38,4 тис. га;

– держава на основі законодавчих актів забезпечуватиме контроль за раціональним використанням земель шляхом запровадження науково обгрунтованих сівозмін, переведенням малопродуктивної і деградованої ріллі в інші види сільськогосподарських угідь та під заліснення.

Повна реалізація напрямів удосконалення земельних відносин забезпечить раціональне, високоефективне й екологічнобезпечне використання земель сільськогосподарського призначення, збереження і примноження їх продуктивного потенціалу.

5. РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

5.1. Сучасний стан

У процесі реформування колективних сільськогосподарських підприємств та радгоспів, запровадження приватної власності на землю, паювання сільськогосподарських угідь, виникли нові форми господарювання на селі. На сьогодні в сільському господарстві функціонують близько 14,8 тис. підприємств різних організаційно-правових форм, 41,7 тис. фермерських та понад 4,5 млн особистих селянських господарств. Ці форми є різними за розмірами землекористування і спеціалізацією, способами організації виробництва та праці, пріоритетами розвитку та ефективністю сільськогосподарського виробництва. Водночас вони формують єдину структуру цього виробництва і виконують свою роль у наповненні продовольчого кошика держави.

Зокрема, у 2010 р. сільськогосподарські підприємства забезпечили виробництво 40% валової продукції сільського господарства, фермерські господарства – 5%, господарства населення – 55%.

Усі форми господарювання є ваговою складовою сучасного сільського господарства, а співвідношення між ними визначають модель його розвитку. Перспективи розвитку тієї чи іншої форми визначаються змістом державної політики у сфері сільського господарства. В свою чергу ця політика формується з урахуванням стратегічних пріоритетів та поточних завдань розвитку суспільства і економіки, традицій і уподобань населення, можливостей внутрішнього та зовнішнього середовища.

5.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку форм господарювання та інтеграції сільськогосподарського виробництва є формування збалансованої взаємодоповнюючої диверсифікованої системи господарюючих суб'єктів у сфері сільського господарства, що забезпечує

ефективне використання конкурентних переваг галузі, раціональне ведення сільськогосподарського виробництва та використання трудових ресурсів сільської місцевості, сприяння соціально-економічного розвитку сільських територій, збереження кращих історичних традицій та національних уподобань ведення сільського господарства, культурно-етнографічної спадщини.

Основними стратегічними цілями розвитку форм господарювання та інтеграції є:

1. Формування раціональної організаційної моделі розвитку сільського господарства

Індикатори розвитку

1. Розміри землекористування сільськогосподарських підприємств довести у 2020 р. до 16,6 млн га (46%), фермерських господарств – до 4,1 (11%), особистих селянських господарств – до 15,9 млн га (43%).

2. Досягнення у 2015 р. оптимальних розмірів землекористування *сільськогосподарських підприємств*: середніх (раціональних) – 2,0-2,1 тис. га, великих – 10-15 тис. га, об'єднань підприємств – до 100 тис. гектарів; *фермерських господарств*, залежно від напрямку спеціалізації: плодово-ягідного – 30-60 га, овочевого – 25-50 га, зерново-технічно-тваринницького – 350-400 га.

2. Збільшення частки виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах

Індикатори розвитку

1. Збільшити виробництво валової продукції проти 2010 р. у сільськогосподарських підприємствах у 2015 р. на 49%, у 2020 р. – на 87%, у господарствах населення відповідно на 34 і 50%; у тому числі: продукції рослинництва – в сільськогосподарських підприємствах – на 52% і у 2,1 раза, у господарствах населення – на 46 і 55%, продукції тваринництва – в сільськогосподарських підприємствах – на 88% і у 2,7 рази, у господарствах населення – на 18 і 45% (додаток 2.3).

2. Виробити на 100 га сільськогосподарських угідь: *м'яса всього (виращування)* у сільськогосподарських підприємствах у 2015 р. – 143,0 ц, у 2020 р. – 194,6 проти 79,1 ц – у 2010 р., у гос-

подарствах населення – 110,4 ц і 152,0 проти 82,2 ц у 2010 році (додаток 2.14);

– *молока* в сільськогосподарських підприємствах у 2015 р. – 293,6 ц, у 2020 р. – 605,1 проти 106,9 ц у 2010 р., у господарствах населення – 609,5 ц і 692,3, проти 571,8 ц у 2010 році (додаток 2.14).

5.3 Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Досягнення стратегічних цілей у сфері розвитку форм господарювання та інтеграції виробництва передбачається здійснити шляхом формування виробничих структур, які за своєю організаційною формою і розміром відповідають аналогам світового ведення сільського господарства: сільськогосподарські підприємства – американській та колишній радянській, фермерські господарства – європейській, особисті селянські господарства, господарства населення – японській та китайській організаційним формам.

Їх пропорції й розміри формуватимуться залежно від спеціалізації регіонів і місцевих умов, наявності трудових ресурсів, кваліфікованих кадрів, місцевих традицій тощо на основі створення рівних економічних умов розвитку для усіх форм господарювання, забезпечення прибуткового ведення сільського господарства, спроможного розвиватися на принципах розширеного відтворення.

Розвиток *сільськогосподарських підприємств* спрямовуватиметься на:

– формування великотоварного виробництва у регіонах, сприятливих для виробництва найдохідніших видів сільськогосподарської продукції, зокрема: зернових і зернобобових, технічних культур, а в південних регіонах вирощування овочевих та баштанних культур, шляхом формування великих землекористувань на базі орендних відносин, створення агрохолдингів, районних і міжрайонних об'єднань свинарства та птахівництва;

– досягнення раціональних розмірів виробництва за рахунок кооперування сільськогосподарських підприємств щодо спільного використання машинно-тракторного парку та транспортних засобів;

– створення умов для конкуренції на ринку оренди землі через обмеження розмірів землекористування великих господарських структур у межах адміністративних районів та в цілому в Україні, обов’язкової державної реєстрації землекористувачів за місцем знаходження земельних ділянок;

– запровадження виробничих стандартів щодо структури посівних площ та щільності поголів’я тварин на регіональному рівні та на рівні суб’єктів господарювання;

– стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із закупівлі, зберігання, переробки і збуту продукції тваринництва та рослинництва як альтернативу посередницьким комерційним структурам.

Розвиток *фермерських господарств*, визначених Законом України «Про фермерське господарство», відбуватиметься на основі дотримання виробничих стандартів ведення сільськогосподарського виробництва. Фермерські господарства будуть формуватися переважно на сімейній основі, у напрямі забезпечення раціональних їх розмірів – 350-400 га, за обов’язкового розвитку тваринництва, крім вузькоспеціалізованих.

Особисті селянські господарства (господарства населення) розвиватимуться на ділянках, переданих фізичним особам у власність або користування розміром до 2 гектарів, в порядку, встановленому законом. Розмір земельної ділянки може збільшуватись у разі виділення в натурі (на місцевості) земельного паю та його спадкування.

У сфері виробництва тваринницької продукції вони будуть формуватися в обсягах, які може забезпечити селянська сім’я.

У найближчій перспективі набудуть поширення господарства населення, які утримують 6 – 10 корів, відгодовують 20 – 30 свиней, 8 – 10 голів молодняка великої рогатої худоби, утримують 20 – 30 курей-несучок 800 – 1000 голів птиці бройлерів, ефективність яких значно вища, ніж в інших господарствах, які утримують худобу та птицю. При цьому передбачається розширення кооперації таких господарств, насамперед у сфері створення заготівельних пунктів зі збирання і реалізації молока та м’яса, оренди та спільного створення і використання пасовищ.

З метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності різних форм господарювання на селі за участю держави передбачається:

- стимулювати запровадження різними формами господарювання на селі інноваційних технологій;

- надавати державну інвестиційну підтримку при реалізації інноваційно–інвестиційних проектів сільськогосподарських підприємств, спеціалізованих сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, а також об'єднань цих товаровиробників відповідно до виконання завдань місцевих, регіональних, галузевих та державної програм розвитку сільського господарства;

- запровадити часткову компенсацію вартості придбання високопродуктивного поголів'я тварин, технічних засобів, новітнього обладнання тощо усім малим і середнім формам господарювання на селі;

- забезпечити кредитування будівництва елеваторів, молочнотоварних ферм, а також об'єктів виробничої інфраструктури на поворотній основі усіма малими і середніми формами господарювання на селі та їх об'єднаннями;

- запровадити державні гарантії і поручительства за кредитування, а також компенсації банківських ставок за наданий кредит усім малим і середнім формам господарювання на селі;

- розвивати кредитну кооперацію для надання короткострокових і довгострокових мікрокредитів;

- стимулювати розвиток обслуговуючої кооперації для надання господарствам населення агротехнічних послуг;

- розвивати споживчу кооперацію для забезпечення збуту лишків вирощеної продукції городницькими й садівничими господарствами, а також присадибними господарствами сільського населення;

- створити умови для збуту виробленої сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами та їх об'єднаннями продукції на оптових ринках сільськогосподарської продукції, а також форвардні закупівлі цієї продукції для потреб Аграрного фонду;

– забезпечувати розвиток інфраструктури місцевих ринків збуту сільськогосподарської продукції, розбудову інженерної інфраструктури для створення сприятливих умов ведення господарської діяльності, а також запровадження сільськогосподарської контрактації для гарантованого збуту виготовленої продукції особистих селянських господарств і задоволення потреб місцевих державних установ та закладів освіти, охорони здоров'я тощо;

– сприяти пошуку перспективних ринків збуту та захисту інтересів великотоварного агробізнесу на міжнародних ринках;

– надавати субсидії за вироблену сільськогосподарську продукцію малим і середнім суб'єктам господарювання на селі;

– забезпечити довгострокову підтримку (на 5-10 років) розвитку тваринницької продукції, зокрема скотарства;

– забезпечити пільгове отримання професійної сільськогосподарської освіти членами особистих селянських господарств і приватними підприємцями у сільській місцевості.

6. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА І КООПЕРАЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

6.1. Сучасний стан

У 2010 році в сільському господарстві діяли 7769 господарських товариства, 4243 приватних підприємства, 952 виробничих кооперативи, 41726 фермерських господарств, 322 державних підприємства та 1481 підприємство інших форм господарювання. Ці підприємства забезпечують обробіток понад 21,6 млн га сільськогосподарських угідь, виробництво більше 78 млрд грн товарної сільськогосподарської продукції, зайнятість 595 тис. найманих працівників (за середньообліковою чисельністю).

У сільському господарстві також функціонують 710 обслуговуючих кооперативів, що надають послуги сільськогосподарським товаровиробникам (додаток 6.1.).

Суб'єкти *малого підприємництва* забезпечили зайнятість 254,3 тис. осіб, у т.ч. 185,0 тис. найманих працівників. Обсяг реалізованої ними у 2010 р. продукції склав 25600,3 млн грн. При цьому малі підприємства забезпечили реалізацію продукції на суму 22136,5 млн грн, а фізичні особи-підприємці реалізацію продукції на 3463,8 млн грн.

Тобто, суб'єкти сільськогосподарського підприємництва забезпечили зайнятість 18,1% зайнятих у сільському господарстві громадян з середньомісячною заробітною платою 1800 грн із розрахунку на одного штатного працівника (проти 2633 грн по економіці в цілому).

Проте такі обсяги розвитку сільського підприємництва та кооперації недостатні для забезпечення зайнятості сільського населення, ефективної збалансованості різних форм господарювання на селі. Низькою залишається дохідність багатьох суб'єктів підприємництва.

Внаслідок дефіциту носіїв підприємницької ініціативи та належного виконання цільових програм підтримки підприємництва, на селі недостатньо розвиваються і його несільськогосподарські види.

6.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою розвитку підприємництва та обслуговуючої кооперації на селі є формування конкурентного підприємницького середовища, спроможного забезпечити зайнятість та зростання доходів працездатного сільського населення, просування сільськогосподарської продукції на максимально вигідних для сільськогосподарських товаровиробників умовах, зростання доходів сільських домогосподарств та громад, розвиток сільських територій.

Основними стратегічними цілями розвитку підприємництва на селі з урахуванням зазначеної мети є:

1. Розширення підприємницького середовища на селі

Індикатори розвитку

1. Збільшення до 2020 р. удвічі кількості суб'єктів малого підприємництва з розрахунку на 10 тисяч сільського населення.

2. Збільшення кількості зайнятих у підприємницьких структурах різних галузей, що функціонують на селі, до 2015 р. – у 1,1 раза, до 2020 р. – у 1,5 раза.

3. Збільшення частки доходів сільських домогосподарств від підприємницької діяльності та самозайнятості від 5,5 % у 2010 р. до 10% у 2015 р. та 15% у 2020 р.

4. Наявність підприємницьких структур у кожному сільському населеному пункті з чисельністю населення понад 50 осіб.

2. Розширення діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів

Індикатори розвитку

1. Наявність у 2020 р. не менше одного кооперативу на 2-3 сільських населених пункти.

2. Зростання до 2020 р. товарообігу через кооперативи до 20% від загального товарообігу.

3. Створення до 2020 р. робочих місць у кооперативних структурах в сільській місцевості до 50 тисяч.

6.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Досягнення визначеної мети та стратегічних цілей передбачається за рахунок наступних основних заходів:

- створення умов для підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва на господарському, регіональному та міжнародному рівнях, подолання значних міжрегіональних диспропорцій;

- підвищення дохідності виробництва продукції через зниження її собівартості та впровадження механізмів збалансування закупівельних цін;

- стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як форми самостійної, конкуруючої з посередницькими структурами, ініціативи селян щодо закупівлі, зберігання, переробки і збуту продукції тваринництва та рослинництва, в тому числі за рахунок заходів державної підтримки;

- удосконалення нормативно-правової бази підприємницької діяльності, законодавчого забезпечення прав громадян щодо її здійснення, удосконалення трудових, майнових та земельних відносин;

- формування інституційного середовища та інфраструктури підприємництва, сприяння розвитку прямого інвестування та венчурного капіталу, підтримка експортної діяльності суб'єктів малого підприємництва;

- дотримання норм щодо забезпечення рівних прав для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, спрощення фінансової процедури злиття та поділу підприємств, скорочення термінів до європейського рівня;

- здійснення заходів щодо підвищення рівня кваліфікації суб'єктів підприємницької діяльності у сільській місцевості;

- залучення інвестицій у сільську місцевість, у тому числі для розвитку несільськогосподарської виробничої діяльності та сфери послуг;

- надання пріоритетності державної підтримки малим та середнім підприємствам при здійсненні заходів державних програм, залучення малих форм підприємництва до участі у програмах державної підтримки;

- сприяння трансформації господарств населення у підприємницькі структури;

- збільшення доходів підприємців від використання виробничих факторів завдяки зростанню їх продуктивності та конкурентного залучення на ринку;

- дерегулювання підприємницької діяльності та усунення адміністративних факторів за рахунок удосконалення державного контролю та запровадження механізмів державної підтримки розвитку малого середнього бізнесу, в т.ч. особистих селянських господарств, запровадження системи державної підтримки не-сільськогосподарських видів діяльності, здійснення заходів щодо стимулювання розміщення нових підприємств легкої, харчової та інших галузей промисловості, сервісних організацій в сільській місцевості з метою створення додаткових робочих місць для сільських жителів.

Створення нових малих підприємств можливе на рівні 3,5-5 тис. од. на рік. Витрати на підтримку створення нових підприємницьких структур включають часткову компенсацію відсотків за користування кредитами, інвестування соціально-виробничої обслуговуючої інфраструктури, підвищення фахового рівня підприємців, організацію виставок і досягають близько 50 тис. на один об'єкт. Ефективність цих витрат становить 20% або 10 тис. грн із розрахунку на одиницю впровадження. Приріст ефекту забезпечується через продуктивність праці, підвищення якості продукції і зниження витрат (додаток 6.1).

Для успішного функціонування і розвитку сільськогосподарської кооперації необхідно розробити і прийняти регіональні програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (на перспективу 10-15 років); активізувати роботу місцевих органів влади щодо розробки регіональних програм; сприяти активізації громадського суспільства через розвиток соціального капіталу.

У перспективі найбільш поширеними організаційними моделями сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів будуть:

- спеціалізовані кооперативи з виконання певних функцій (переробні, маркетингові, постачальницькі, сервісні);

- багатофункціональні кооперативи, що створюватимуться на районному рівні у формі агроторгових домів, які зможуть об'єднувати всіх товаровиробників і здійснювати збут продукції та забезпечувати необхідними матеріальними ресурсами своїх клієнтів-власників, надавати їм інформаційно-консультативні послуги;

- кооперативи при сільських громадах, що створюються власниками особистих селянських господарств одного або кількох сіл для отримання послуг, пов'язаних з веденням цих господарств.

- Для успішного функціонування та розвитку сільськогосподарської кооперації на селі передбачається:

- внесення змін до законодавчих актів в частині визначення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як неприбуткових підприємств та взаємовідносин держави і кооперативів;

- відновлення державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;

- розробка регіональних програм розвитку сільськогосподарської кооперації, спрямованих на розбудову і розвиток інфраструктури аграрного ринку;

- запровадження кредитування кооперативів за схемами, що застосовуються для сільськогосподарських товаровиробників під солідарну відповідальність членів кооперативу;

- сприяння організації кооперативних фінансових структур, зокрема, банків;

- надання кооперативам об'єктів державної та комунальної власності, що не використовуються, на засадах довгострокового безвідсоткового кредиту з правом викупу і без права продажу;

- створення регіональних центрів науково-методичного супроводу розвитку кооперації та перепідготовки кадрів у вузах і дорадчих сферах;

- розширення підготовки фахівців у вузах за спеціальностями «кооперативна економіка», «кооперативний менеджмент», «кооперативне право».

Створення до 2020 року 10 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів потребує 6,9 млрд грн на організацію і формування матеріально-технічної бази (для прикладу: вартість

обладнання для молочарського кооперативу ставить 320 тис. грн, овочевого – 850 тис. грн, зернового 43200 тис. грн багатофункціонального – 750 тис. грн).

До 40-50% таких витрат передбачається здійснювати за рахунок коштів державної підтримки.

Створення 10 тис. кооперативів (у середньому один кооператив на 2-3 населених пункти) забезпечить створення 50 тис. робочих місць у сільській місцевості, надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам на суму до 32 млрд грн, реалізацію на внутрішньому аграрному ринку через кооперативи не менше 20% від загального товарообігу. Крім того, за рахунок нових підприємств підвищиться конкуренція на аграрному ринку, відбудеться стабілізація внутрішнього ринку продовольства і, як наслідок, підвищиться рівень життя сільського населення.

7. ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

7.1. Сучасний стан

У сільському господарстві використовується 2,6% основних засобів вітчизняної економіки. В сільськогосподарських підприємствах налічується 151,3 тис. тракторів, 104,3 вантажних і вантажопасажирських автомобілів, 72,4 тис. сівалок, 32,8 тис. зернозбиральних комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки; 172 тис. тракторів і 21 тис. зернозбиральних комбайнів знаходяться у господарствах населення.

Проте за рівнем забезпеченості сільського господарства матеріально-технічними ресурсами Україна значно відстає від розвинутих країн світу. В середньому по Україні на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 5–7 разів менше основних засобів, ніж у сільськогосподарських підприємствах з оновленою матеріально-технічною базою. Особливо низький рівень фондооснащеності спостерігається в господарствах населення, малих та середніх сільськогосподарських підприємствах з площею посівів до 250 га.

Оснащеність окремими видами техніки в 2010 р. ледве сягає половини технологічної потреби. Близько 85% технічних засобів в аграрних підприємствах амортизована. Нині агропідприємства щорічно списують 2,6–6,5% наявних машин, а закуповують лише 2,3–4,6%. Для нормального ж відтворення технічних засобів з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі їх необхідно оновлювати на 18–20%. Заводи сільськогосподарського машинобудування нарощують виробництво технічних засобів надто повільно. В Україні відсутні великі корпорації з виготовлення технічних засобів для села.

7.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства є забезпечення кількісного та якісного зростання фондооснащеності галузі, формування її активної частини

в обсягах, спроможних забезпечити своєчасне і якісне виконання повного комплексу сільськогосподарських робіт за сучасними енергоощадними і безпечними технологіями.

Індикатори розвитку

1. Збільшення вартості основних виробничих засобів (у порівняльних цінах) не менше ніж на 7% щорічно.
2. Забезпечення двократного перевищення обсягів закупівлі сільськогосподарської техніки над обсягами її вибуття.
3. Збільшення частки вітчизняної техніки в загальній ємності ринку технічних засобів до 2020 р. до рівня 60–70%;
4. Навантаження ріллі на один універсальний трактор тягового класу 0,6–0,9 т/с для господарств населення до 2020 р. до 10 га.

7.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначеної мети стратегії відтворення та розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства передбачається:

- створити сприятливі умови для залучення інвестицій з доходів інших галузей національної економіки та прямих іноземних інвестицій на формування матеріально-технічної бази агропромислових об'єднань;
- удосконалити форми, напрями, розміри і важелі державної підтримки відтворення матеріально-технічної бази сільського господарства особливо середніх та малих форм господарювання;
- реформувати амортизаційну систему в інвестиційному напрямі шляхом стимулювання використання амортизаційного фонду за призначенням та удосконалення методики нарахування амортизації;
- сформувати інформаційну базу щодо натуральних та вартісних параметрів галузевих основних засобів у розрізі їх видів, власників та користувачів шляхом проведення Всеукраїнського сільськогосподарського перепису. В ході зазначених переписів провести оцінку основного капіталу.

Для переведення сільського господарства на інноваційно-інвестиційну модель розвитку шляхом модернізації його матеріально-технічної бази, створення відповідних систем мотивації го-

сподарюючих суб'єктів до впровадження наукоємних технологій потрібно:

- провести структурну перебудову вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на основі створення національних і міжнародних промислово-фінансових об'єднань;

- створити спільні підприємства з виготовлення технічних засобів для села з поступовою локалізацією частки вітчизняних вузлів та агрегатів від 20 до 80 відсотків і більше;

- придбати ліцензії на виробництво високоякісних мінітракторів (двигунів, окремих вузлів і агрегатів до них), та інших технічних засобів, що не виробляються в Україні.

- спрямувати державну цінову політику на формування такого рівня ринкових цін на сільськогосподарську сировину і продукти харчування, який забезпечить беззбитковість їх виробництва та нагромадження власних коштів на відтворення матеріально-технічної бази;

- сприяти розширенню ринку технічних послуг та спільного використання сільськогосподарської техніки, в тому числі на умовах кооперації та оренди;

- відновити систему щорічної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерно-технічних кадрів: механізаторів широкого профілю, робітничих професій для машинобудівної галузі;

- удосконалити нормативно-правові акти щодо державної підтримки техніко-технологічної модернізації аграрного виробництва та розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, їх цільового і пільгового інвестування (Проекти законодавчих актів, які потрібно прийняти для реалізації Стратегії).

Реалізація зазначених заходів забезпечить формування основних виробничих засобів у розмірах, достатніх для досягнення прогнозних обсягів сільськогосподарського виробництва та підвищення продуктивності праці майже в 2 рази (додаток 7.1).

8. ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК АГРАРНОГО РИНКУ І ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРИ

8.1 Сучасний стан

Ціна є основною складовою всього економічного механізму господарювання. Лише при досягненні такого рівня цін, які б забезпечували розширене відтворення, наявні всі економічні передумови для ефективного функціонування податкової, кредитної та страхової системи, оскільки ціни становлять матеріальну основу формування та функціонування цих систем. За умов неможливості ринкових цін забезпечити розширене відтворення галузі здійснюється бюджетна підтримка і впроваджується конкретний механізм її застосування. Розвиток та функціонування механізму ціноутворення являє собою важливу складову ефективного функціонування аграрного ринку, що є в свою чергу запорукою продовольчої безпеки та продовольчої незалежності держави.

На сьогодні в Україні запроваджені економічні механізми регуляторного впливу на попит і пропозицію аграрного ринку, до яких відносяться: мінімальні ціни; еквівалентні ціни; заставні операції; інтервенційні операції; квотування; митні тарифи на ввезення і вивезення продукції; державні дотації на одиницю продукції, або на одиницю площі; державні дотації за якість продукції; державні дотації на голову тварин; пільгове кредитування; пільгове оподаткування; узгоджувальні комісії цін та доходів в інтеграційних формуваннях, біржові операції тощо.

Проте їх ефективної дії поки що не досягнуто внаслідок відсутності системності при запровадженні, неналежного фінансового забезпечення, значних коливань пропозиції, нерационального державного регулювання експортно-імпортних операцій на ринку сільськогосподарської продукції та ін.

Також вітчизняний ринок має обмежену смність внаслідок низької купівельної спроможності населення. В сімейному бюджеті пересічного жителя України на продукти харчування припадає близько 50%, тоді як в передових країнах світу цей показник знаходиться в межах 10-12%.

За умов низького рівня купівельної спроможності населення сільськогосподарські товаровиробники по суті дотують споживачів кінцевої продукції, а рівень цін на їх продукцію неспроможний забезпечити відтворення виробництва.

Уповільнення темпів наростання диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію, що споживається сільським господарством, в останні роки не може компенсувати розрив, накопичений в період переходу до ринкової економіки.

Сучасний аграрний ринок характеризується нерозвиненістю ринкової інфраструктури, організації заготівель та збуту продукції, недосконалою системою контролю за якістю та безпечністю продуктів харчування. На сьогодні в інфраструктурі аграрного ринку не сформована маркетингова мережа в ланцюгу „товаровиробник (власник продукції) – сільськогосподарські заготівельно-збутові та інші обслуговуючі кооперативи – районні кооперативні агроторгові доми – оптові ринки (товарні біржі, аукціони живої худоби та птиці, оптові плодоовочеві та продовольчі ринки) – споживачі”, що негативно впливає на цінову ситуацію на аграрному ринку та не дає можливості виробнику отримати достатній дохід з вирощеної продукції. Ринкова інфраструктура недосконала в плані її функціональності.

Аграрні ринки все ще залишаються неорганізованими, дерегульованими, на яких відсутні ефективні маркетингові канали збуту продукції, особливо для господарств населення, а ті, які існують – монополізовані посередниками.

В Україні існує 35 акредитованих товарних бірж, 247 агро-торгових домів, 1627 оптово-плодоовочевих ринків, проте не досягнуто кінцевої мети – формування цивілізованого посередника між безпосереднім виробником продукції і споживачем. Нині такі структури існують здебільшого формально, а селяни продовжують продавати продукцію далеко не цивілізованим посередникам. Це є причиною нестабільності кон'юнктури ринків, недоотримання безпосередніми товаровиробниками значної частини прибутку, яка переходить до посередників-торговців.

Повільно формується мережа оптових продовольчих та плодоовочевих ринків, аукціонів живої худоби та птиці. Відчувається нагальна потреба у створенні служб, які б вивчали

кон'юнктуру аграрного ринку для прогнозування та поширення маркетингової інформації серед товаровиробників.

Причиною такого стану є тінізація та монополізація каналів реалізації сільськогосподарської продукції; постійний дефіцит фінансових ресурсів, що обмежує створення та розвиток окремих елементів інфраструктури аграрного ринку; неефективність державної політики щодо створення умов для розвитку кооперативних та інших некомерційних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників в сфері заготівлі, переробки, реалізації продукції та фінансового і транспортного обслуговування товарних потоків; відсутність якісного інформаційного забезпечення населення з питань господарювання в ринкових умовах.

8.2 Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку аграрного ринку та його інфраструктури є формування дієвих механізмів реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, що забезпечують розширене відтворення виробництва, своєчасне надходження та ефективну реалізацію всієї продукції, а також доступність і достатність продуктів харчування для усіх верств населення.

Основними стратегічними цілями розвитку аграрного ринку та його інфраструктури з урахуванням зазначеної мети є:

1. Забезпечення стабільності цін та збалансованості ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Індикатори розвитку

1. Досягнення стану рівноваги між попитом та пропозицією на ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

2. Недопущення цінових коливань на ринку сільськогосподарської продукції та продовольства понад індекс споживчих цін або індекс цін виробників за відповідний період.

2. Забезпечення високої дохідності аграрної продукції, що дозволяє здійснювати ефективне розширене відтворення сільськогосподарського виробництва.

Індикатори розвитку

1. Досягнення норми прибутку у сільському господарстві не нижче середнього рівня по економіці держави. Визначається у відсотках як співвідношення отриманого прибутку до суми сере-

дньорічної вартості авансованого капіталу в основних виробничих засобах сільськогосподарського призначення та вартості оборотних засобів, скоригованих на коефіцієнт обігу авансованих у поточні затрати оборотних коштів.

2. Досягнення рівня рентабельності у сільському господарстві на рівні 45%. Визначається у відсотках як співвідношення отриманого прибутку до суми повних витрат на виробництво та реалізацію продукції.

3. Забезпечення стабілізації обсягів пропозиції ринку.

Індикатори розвитку

Досягнення оптимального співвідношення між максимальними і мінімальними обсягами пропозиції на ринку – не більше 1,4.

4. Забезпечення еквівалентності відносин між сільським господарством та галузями промисловості.

Індикатори розвитку

Досягнення оптимального (близького до 1) співвідношення темпів росту цін на сільськогосподарську продукцію і цін на промислову продукцію, що споживається сільським господарством.

5. Забезпечення продовольчої незалежності за окремими продуктами.

Індикатори розвитку

Досягнення безпечного (не більше 20%) співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку.

6. Формування широкої мережі об'єктів інфраструктури аграрного ринку, спроможних забезпечити оптимальне (1:1) співвідношення попиту і пропозиції.

Індикатори розвитку

1. Збільшення обсягів купівлі-продажу сільськогосподарської продукції за біржовими контрактами (спотовими, форвардними та ф'ючерсними) до рівня не менше 20 % товарного обороту.

2. Збільшення кількості оптових ринків сільськогосподарської продукції у 2015 р. до 10 ринків, а у 2020 р. – 25 ринків.

3. Збільшення площі складів для зберігання овочів у 2015 р. до 840 м² місткістю 660 тис. тонн та у 2020 р. до 920 м² місткістю 710 тис. тонн.

8.3 Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічної мети передбачається здійснити комплекс заходів на макроекономічному та галузевому рівнях. Зокрема на загальнодержавному рівні необхідно:

- забезпечити системність дії економічних механізмів державного цінового регулювання цін у часі, належне фінансування державних інституцій, що забезпечить вищу ефективність цінового регулювання аграрного ринку;

- провести структурну реорганізацію Аграрного фонду шляхом перетворення його на фінансову установу. Очікується, що такі заходи призведуть до економічного ефекту, розмір якого у 2015 р. становитиме 2076 млн грн, у 2020 р. – 3008 млн грн (додаток 8.1);

- підвищувати рівень агротехнології з метою стабілізації пропозиції на ринку, яка на сьогодні значною мірою залежна від погодних умов, забезпечити раціональне державне регулювання експортно-імпортних операцій, підвищувати купівельну спроможність населення;

- здійснювати аналіз поточної кон'юнктури і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні з метою визначення рівня ціни на відповідні види продукції на півріччя та рік, а стосовно тваринницької продукції по кварталах. Очікується, що здійснення аналізу і прогнозу кон'юнктури ринків сільськогосподарської продукції та продовольства призведе до економічного ефекту, розмір якого досягне 0,5 млн грн у 2015 р. та 0,8 млн грн у 2020 р. (додаток 8.2);

- запровадити моніторинг виробничих витрат і цін на продукцію сільського господарства та продовольства;

- відновити діяльність узгоджувальних комісій цін, витрат і доходів, як це має місце у країнах з розвинутою ринковою економікою для усунення протиріч між інтересами в інтеграційній ланці «витрати-заготівля-переробка-торгівля». Очікується, що відновлення діяльності узгоджувальних комісій забезпечить економічний ефект, розмір якого досягне у 2015 р. 730 млн грн та у 2020 р. 1008 млн грн (розрахунок у додатку 8.3);

– налагодити належну інформацію шляхом вибіркового опитування щодо собівартості особливо по продукції, яка виробляється в особистих селянських господарствах, а це: 97% картоплі, 92% овочів, 60-70% м'яса і молока тощо. Забезпечити доступ до інформації щодо оцінки якості продукції;

– регулювати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції шляхом квотування з метою оптимізації попиту і пропозиції, а відповідно і цінової стабілізації;

– забезпечити раціональну структуру виробництва, що знижує собівартість і ресурсоемність продукції і забезпечить підвищення її конкурентоспроможності;

– усунути недоліки в системі підтримки доходів виробників тваринницької продукції. Наприклад, змінити систему доплат на виробництво молока, що забезпечує його рентабельність на 15-35%, але супроводжується спадом поголів'я корів і зниженням виробництва молока. Доплати здійснювати на одну приростну голову, але не лише в сільськогосподарських підприємствах, а й в особистих підсобних господарствах, де знаходиться 80% корів;

– при застосуванні важелів ринкового регулювання враховувати надзвичайну полярність у рівнях та формах організації виробництва сільськогосподарської продукції (наприклад, від натурального виробництва молока до найбільшого в Європі молочно-го комплексу "Згурівка");

– розвивати виробництво альтернативних видів палива;

– здійснювати адресну допомогу населенню з низьким рівнем доходів, що стане опосередкованою підтримкою сільського господарства. Передбачається, що надання адресної допомоги призведе до економічного ефекту. Очікувана економія бюджетних коштів при наданні адресної допомоги у 2015 р. становитиме 83,6 млрд грн, у 2020 р. – 106,7 млрд грн (додаток 8.4);

– забезпечити вирівнювання економічних умов господарювання всіх виробників сільськогосподарської продукції через введення в систему ціноутворення показник норми прибутку, що створить рівні економічні умови відтворення для всіх галузей і сфер діяльності економіки країни;

- адаптувати нормативно-правову базу та систему державного регулювання аграрного ринку до вимог Європейського Союзу;
- поліпшити організацію зовнішньоекономічної діяльності з метою зменшення імпортозалежності на ринку продовольства;
- поліпшити організацію експортної діяльності на аграрному ринку, значно знизити засилля зарубіжних компаній в цьому секторі економіки за рахунок протекціоністської політики держави по відношенню до вітчизняних товаровиробників на світовому ринку.

У частині розвитку інфраструктури аграрного ринку передбачається забезпечити реалізацію наступних завдань:

- розширити обсяги біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією і запровадити на товарних біржах сучасні біржові механізми електронної торгівлі;

- створити систему форвардної торгівлі як засобу самофінансування товаровиробника з використанням оптимальної системи гарантованого виконання зобов'язань за відповідними контрактами;

- запровадити систему торгівлі деривативами (ф'ючерсний контракт, опціон), як способу обігу майнових прав згідно з товарними біржовими угодами для впровадження механізму страхування (хеджування) цінових ризиків у майбутньому, через розрахунково-клірингові установи;

- створити нормативно-правову базу для забезпечення функціонування аграрних розписок як товаророзпорядчих документів, що фіксують зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених умовах;

- забезпечити розбудову мережі та ефективну діяльність оптових сільськогосподарських ринків як підприємств, що продовжують технологічний ланцюг виробництва і збуту сільськогосподарської продукції. Очікується, що розбудова мережі оптових ринків призведе до економічного ефекту, розмір якого у 2015 р. становитиме 7530 тис. грн, у 2020 р. – 10380 млн грн (додаток 8.5);

- сформувати систему державних інституцій з функціями здійснення належного контролю безпечності експортної продукції та адаптації до міжнародних вимог;
- забезпечити розвиток мережі ринків Укоопспілки, що є основою створення сприятливого конкурентного середовища і умов формування прозорих каналів просування продукції для дрібних товаровиробників;
- забезпечити розвиток заготівельних пунктів на селі, особливо молока, в першу чергу за рахунок сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та ресурсів переробних підприємств;
- удосконалити роботу агроторгових домів у напрямі розширення їх участі у біржовій торгівлі, формування конкурентоспроможних товарних партій сільськогосподарської продукції.

9. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

9.1. Сучасний стан

Нинішня практика фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників не відзначається комплексністю та системністю, має низку недоліків, що не дають змоги задовольнити фінансові потреби суб'єктів агропромислового виробництва. Діюча державна фінансова політика щодо регулювання темпів розвитку агропромислового виробництва не забезпечує належного доступу сільськогосподарських товаровиробників до ринку фінансових ресурсів, формування сприятливого інституційного середовища та вирівнювання умов господарювання.

Основними проблемами *кредитного забезпечення* аграрного сектору економіки є недостатність кредитних ресурсів для забезпечення розширеного відтворення та розвитку середнього і малого бізнесу на селі; висока вартість банківських кредитів; складність процедур одержання кредитів; неможливість надання у заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав оренди на них; відсутність гарантійного механізму при залученні кредитів.

В кризовий період забезпечення аграрного сектору кредитними ресурсами знизилося більш як у три рази – від 20,1 млрд. грн у 2008 році до 6,8 млрд. грн у 2009 році. Не зважаючи на те, що зростання обсягів кредитів для села у 2010-2011 роках відновилося, потреба аграрного сектору в кредитних ресурсах не задовольняється. При мінімальній потребі в кредитах в межах 20 млрд грн, одержано у 2010 році 10,1 млрд грн, а за 10 місяців 2011 року – до 10,4 млрд грн.

Проблеми у сфері кредитного забезпечення зумовлені нерозвиненістю інфраструктури аграрного кредитного ринку та низьким рівнем кредитоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. Неможливість залучити кредити під заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав орен-

ди на них спричиняє зростання дефіциту обігових коштів та капітальних вкладень у сільськогосподарське виробництво.

Існуюче законодавство не сприяє створенню кредитних кооперативів, або кредитних спілок за участю юридичних осіб, що в цілому не дає можливості притоку додаткових грошових коштів у сільську місцевість.

Податкова політика щодо аграрного сектору економіки потребує суттєвого реформування та забезпечення регулюючих властивостей податків. Наявність численних податкових пільг у сфері оподаткування, які безсистемно надаються суб'єктам аграрного ринку починаючи з кінця дев'яностих років, призвела до порушення конкурентного середовища. Обсяги наданих податкових пільг суттєво перевищують обсяги прямої бюджетної підтримки (у 2011 році таке перевищення становить більш як два рази), при цьому бажаного ефекту для держави вони не приносять.

За розрахунками, обсяги податкових пільг сільськогосподарським товаровиробникам у 2010-2011 рр. оцінюються близько 10,5-11,2 млрд грн. (основну частку в них становлять пільги, надані у вигляді спеціальних режимів та порядків справляння ПДВ у сфері агропромислового виробництва).

Кошти, що залишаються у вигляді несплачених податків, витрачаються суб'єктами господарювання безконтрольно, без урахування державних орієнтирів у розвитку аграрного ринку.

Пряме податкове навантаження на сільськогосподарських товаровиробників важко назвати обтяжливим – в останні роки вони сплачують менше 6 грн з 1 га сільгоспугідь, що складає менше 0,2 % по відношенню до отриманої з такої площі виручки. Проте таке навантаження не диференціюється для окремих суб'єктів агропромислового виробництва, що ставить їх у нерівні умови господарювання.

За суттєвого зростання надходжень від АПК до Зведеного бюджету України, в основному воно забезпечується за рахунок ПДВ та АП переробних підприємств, тоді як частка сільськогосподарських товаровиробників у загальних податкових надходженнях від АПК не перевищує 12-14 %. Причому частка ФСП, як основної форми прямого оподаткування сільгосппідприємств, в динаміці постійно знижується: у 2005 р. – 12,5%, у 2008 р. – 4,2

%, у 2011 р. – 2,5 %. У 2009-2011 рр. зіставні ставки ФСП були у 2,1-2,2 раза нижчими за ставки земельного податку, замість якого запроваджено цей спеціальний податковий режим.

За такої ситуації потерпають у першу чергу місцеві бюджети, які позбавлені належних джерел фінансування, що призводить до деградації сільських територій, а також фермерські господарства та невеликі сільгосппідприємства, які не в змозі конкурувати з агрохолдингами.

Частка ФСП (який є різновидом майнового оподаткування, що традиційно виступає основним дохідним джерелом бюджетів місцевого самоврядування) у загальних податкових надходженнях до місцевих бюджетів постійно знижується – якщо у 2005 р. вона складала 0,7 %, то у 2011 р. – лише 0,15 %, тобто у 4,5 раза менше. Сільські ради володіють значними земельними масивами, проте через наявність податкових пільг це позбавляє їх можливості формування достатньої фінансової бази для власного розвитку.

Функціональна спрямованість податкового механізму забезпечує лише стимулювання нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва за рахунок застосування спеціальних пільгових податкових режимів. Використання уніфікованих податкових інструментів порушило конкурентне середовище в галузі та поставило в нерівні умови товаровиробників різних організаційно-правових форм господарювання та виробничої спеціалізації. Податковим кодексом України збережено діючі пільгові умови оподаткування доходів сільськогосподарських товаровиробників, водночас суттєво змінено порядок адміністрування ПДВ у сфері агропромислового виробництва, що призвело до негативних наслідків для розвитку галузі. З огляду на вищезначене, доцільне розроблення Концепції розвитку податкової політики щодо агропромислового виробництва, в якій *слід* відобразити зазначені позиції.

В Україні практично відсутня система *страхового захисту* сільськогосподарського виробництва від погодних негараздів. У сільському господарстві страхування ризиків здійснюється менше, ніж на 5 % площ від загального обсягу посівних площ, тоді як у більшості розвинутих країн цей показник сягає 70-80 %.

Участь сільськогосподарських підприємств у страхуванні склала лише 3,2 % від загальної кількості, що свідчить про низький рівень охоплення страховим захистом майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників. Через відміну з 2009 року надання страхових субсидій при страхуванні сільськогосподарських культур обсяг зібраних страхових премій страховиками у 2010 р. склав 84 млн грн, що майже удвічі менше порівняно з 2008 роком. Страховий тариф при страхуванні майбутнього врожаю сільськогосподарських культур знаходиться в межах від 0,3 до 10,7 % страхової суми. За даними МФК за 9 місяців 2011 року страховики відшкодували сільськогосподарським товаровиробникам лише близько 19 млн грн.

Втрати урожаю від стихійних лих загрожують не лише майновим інтересам суб'єктів господарювання, а й продовольчій безпеці держави в цілому. Крім того, притаманні сільськогосподарському виробництву ризики призводять до значних втрат сільгоспвиробників від наслідків стихійних явищ, які уряду необхідно компенсувати за рахунок державного бюджету.

Ситуація, яка склалася сьогодні у сфері страхування сільськогосподарської продукції, не створює належних передумов для забезпечення стабільності розвитку виробництва та призводить до неефективного витрачання державних фінансових ресурсів, що спрямовуються на підтримку галузі.

Серед причин існування зазначеної проблеми варто виділити наступні:

- нині відсутня державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції, водночас існує дефіцит обігових коштів у сільгоспвиробників для потреб страхування;

- недосконалість законодавства, що регулює діяльність із страхування сільськогосподарської продукції, в Україні воно не виділене в окремий вид, а здійснюється за ліцензією на страхування майна;

- на урядовому рівні концептуально не визначений механізм надання підтримки страхуванню сільськогосподарської продукції, необґрунтовані загальні обсяги та конкретні розміри виплати страхових субсидій;

– відсутність обґрунтованих тарифів на страхування сільсько-господарських культур для визначення реального рівня захисту, залежно від зональності їх вирощування та притаманних ризиків;

– відсутній реальний захист споживачів послуг страхових компаній.

Державна фінансова підтримка має важливе значення в системі фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва, оскільки дозволяє впливати на вирішення проблем, пов'язаних із суспільною значущістю галузі (забезпечення національної продовольчої безпеки, пом'якшення природних та економічних ризиків, збереження навколишнього середовища, гармонійний розвиток сільських територій та виробничої діяльності різних організаційних форм господарювання).

Державним бюджетом на 2012 р. передбачено виділення на цілі АПК 8,2 млрд грн, що на 2 млрд менше проти 2011 року. Відповідно питома вага вказаних видатків у загальних видатках державного бюджету становить 2,3%, що удвічі менше порівняно з 2007 роком. Сукупна державна підтримка на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні поступово зростає, але залишається на рівні до 100 доларів на 1 га, тоді як в США, Канаді та ЄС даний показник коливається в межах 150–700 доларів на 1 га. Внаслідок обмеженості бюджетних ресурсів обсяги фінансової підтримки галузі є недостатніми і не враховують реальних потреб розвитку аграрного сектору. Нинішній політиці бюджетного фінансування сільського господарства притаманна різновекторність, що не сприяє ефективності здійснюваних заходів в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів.

Залишаються недосконалими механізми використання бюджетних коштів. Зокрема, за 9 місяців 2011 р. більшість бюджетних програм було профінансовано менше, ніж на 50%.

9.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства є формування ефективних механізмів створення повного і якісного фінансово-кредитного забезпечення потреб розвитку сільськогосподарського виробництва та фінан-

сового регулювання взаємовідносин товаровиробників галузі з фінансово-кредитною системою.

Основними стратегічними цілями розвитку фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства з урахуванням зазначеної мети є:

1. Забезпечення потреб сільського господарства у кредитних ресурсах

Індикатори розвитку

Зростання обсягів залучених кредитних ресурсів сільськогосподарськими товаровиробниками до 2020 р. не менш як у 3,5 раза.

2. Формування ефективної системи оподаткування агропромислового виробництва

Індикатори розвитку

1. Зростання податкових надходжень від підприємств АПК до зведеного бюджету України у 5,1 раза до 2020 р., у т.ч. с.г. у 6,5 раза.

2. Зростання частки АПК у податкових надходженнях зведеного бюджету від 10,7% до 13%, у т.ч. с.г. – з 1,3 до 2,1%.

3. Зростання частки великих (холдингових) підприємств у загальній структурі податкових надходжень від сільського господарства.

3. Формування ефективної системи страхування в сільському господарстві

Індикатори розвитку

Зростання частки застрахованих площ у загальному обсязі посівів не менш як у 4,5 раза до 2020 року.

4. Вдосконалення системи державної фінансової підтримки сільського господарства

Індикатори розвитку

1. Зростання обсягів бюджетного фінансування сільського господарства не менш як у 3,5 раза до 2020 р.

2. Зростання частки невикористаних програм підтримки до двох третин від загального обсягу.

9.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Розвиток кредитного забезпечення сільськогосподарськими товаровиробниками передбачає розширення можливостей

суб'єктів агропромислового виробництва для залучення кредитів. Для цього передбачається:

- розширити ринок банківського кредитування шляхом створення Державного земельного іпотечного банку та впровадження механізму застави земельних ділянок сільськогосподарського призначення та прав оренди на них при іпотечному кредитуванні;

- завершити формування системи кредитної кооперації шляхом внесення змін до законодавства з метою регламентування діяльності кредитних кооперативів у сільській місцевості та розширення мікрокредитування на селі;

- сприяти використанню нових кредитних продуктів у банківській, у тому числі й в кооперативній кредитній системі;

- запровадити нові фінансові інструменти для сільськогосподарських товаровиробників з метою отримання додаткових кредитів під заставу майбутнього урожаю (або майбутню тваринницьку продукцію);

- розвивати систему гарантування повернення кредитів шляхом створення спеціального гарантійного фонду;

- створити систему інформаційного забезпечення кредитування галузі у складі моніторингових, консультативних та освітнянських послуг.

Завдяки реалізації запропонованих заходів у сфері фінансово-кредитної політики покращиться стан фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, зокрема підвищиться рівень задоволення їх потреб у кредитних ресурсах (за оптимістичним сценарієм прогнозується до 2015 року вийти на докризовий рівень залучення кредитів – понад 20 млрд грн, що підвищить рівень забезпечення кредитних потреб не менш як у півтора раза) (додаток 9.1).

Реформування податкової політики щодо аграрного сектору економіки передбачає:

- посилення регулюючих властивостей оподаткування (забезпечення реалізації принципів рівнонапруженості та справедливості в оподаткуванні);

- підвищення рівня наповнюваності місцевих бюджетів з метою підвищення рівня фінансування заходів щодо розвитку соці-

альної інфраструктури сільських територій (забезпечення фіскальної достатності);

- формування сприятливого середовища господарювання шляхом удосконалення діючого спеціального режиму оподаткування доходів від сільськогосподарської діяльності (ФСП), відновлення функціонування плати за землю та запровадження раціональної системи земельних рентних платежів;

- недопущення непродуктивних бюджетних втрат через недосконалість податкових механізмів, спрямованих на підтримку розвитку сільського господарства;

- опрацювання ефективного інструментарію оподаткування в розрізі наступних груп обов'язкових платежів товаровиробників державі: оподаткування доходів, майнового (у тому числі земельного) оподаткування, акцизного (непрямого) оподаткування, справляння соціального податку (внеску), митно-тарифного регулювання розвитку АПВ;

- збереження дії спеціального режиму справляння ПДВ із сільськогосподарських підприємств (режиму акумуляції коштів ПДВ), забезпечивши вдосконалення порядку його функціонування шляхом передбачення централізації частини акумульованих сум з їх подальшим спрямуванням на потреби інноваційного розвитку АПВ у рамках прийнятих державних цільових програм;

- формування інструментарію та механізмів прямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників з урахуванням: а) необхідності посилення ролі земельних платежів у системі фінансового регулювання земельних відносин та вдосконалення методичних підходів до визначення бази їх справляння з метою відображення реальних розмірів рентних доходів та обґрунтування оптимального розміру ставок; б) забезпечення співіснування двох каналів вилучення доходів сільськогосподарських товаровиробників до бюджету – податку на прибуток та податку за сільськогосподарські угіддя;

- функціонування раціональної системи обов'язкових платежів за землі сільськогосподарського призначення з метою посилення фіскальної ролі земельних рентних платежів, забезпечення належного регулювання земельних відносин, обороту сіль-

ськогогосподарських угідь та створення передумов їх цільового і ефективного використання;

- реалізацію спеціального механізму справляння соціальних внесків із сільськогосподарських товаровиробників шляхом застосування оптимальної ставки на рівні мінімального страхового внеску, недопущення надмірного навантаження на фонд оплати праці, забезпечення щорічної державної компенсації в розмірі недоплаченої частини соціальних внесків товаровиробниками в зв'язку з із застосуванням пониженої ставки внесків.

Механізм прямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників повинен передбачати диференційований підхід до оподаткування доходів окремих їх категорій, згрупованих на основі науково обґрунтованих критеріїв. Серед останніх доцільно виділити форму власності та господарювання, правовий статус, обсяг отриманого доходу, рівень товарності та виробничу спеціалізацію, площу власних та орендованих сільгоспугідь.

При відображенні специфіки окремих форм господарювання з метою формування оптимального механізму оподаткування доходів доцільно диференціювати суб'єктний склад сільськогосподарських товаровиробників.

Більш оптимальний перерозподіл податкового навантаження та запровадження нових податкових інструментів дозволить вирівняти умови господарювання для різних категорій товаровиробників та суттєво посилити дохідну базу місцевих бюджетів, що позитивно відобразиться на рівні фінансування заходів щодо розвитку інфраструктури сільських територій (прогнозується, що частка сільськогосподарських товаровиробників у наповненні бюджетів місцевого самоврядування зросте у 2015 році більш як втричі проти існуючого нині рівня) (додаток 9.2).

Розвиток сільськогосподарського страхування передбачає:

- визначення на законодавчому рівні довготермінової політики держави відносно підтримки страхування сільськогосподарської продукції;

- впровадження законодавства, що регулює процеси страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою;

- впровадження кваліфікаційних вимог та сертифікацію страховиків, які надають послуги у страхуванні сільськогосподарської продукції;

- забезпечення на державному рівні перестраховального захисту від катастрофічних ризиків.

У разі реалізації запропонованих заходів у сфері страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників частка охоплення посівних площ страхуванням зросте більш як втричі і перевищить у 2020 році позначку у 10 %, чому сприятиме збільшення обсягів державної бюджетної підтримки шляхом здешевлення вартості страхових премій при страхуванні сільськогосподарських культур (додаток 9.3).

Удосконалення напрямів і механізмів *державної фінансової підтримки* повинно передбачати розподіл наявних бюджетних ресурсів підтримки відповідно до основних стратегічних завдань галузі по таких напрямках:

- формування ринкової інфраструктури та стимулювання попиту на сільськогосподарську продукцію;

- здійснення прямих бюджетних виплат товаровиробникам у порядку та обсягах, що не суперечать взятим зобов'язанням перед СОТ;

- забезпечення розвитку сільських територій, збереження навколишнього середовища.

При формуванні ринкової інфраструктури та стимулюванні попиту необхідним є вжиття наступних заходів:

- розвиток сучасної інфраструктури галузей АПК і підвищення технічної оснащеності;

- стимулювання інтегрованих формувань із залученням у галузь банківського і промислового капіталу, коштів інституціональних інвесторів;

- сприяння створенню й функціонуванню виробничих і обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів та суб'єктів малого підприємництва на селі як форми самозайнятості населення.

З метою забезпечення *ефективності прямого бюджетного фінансування* виробничих програм необхідно:

- вдосконалити порядок визначення суб'єктів одержання підтримки через диференційований розподіл бюджетних коштів у розрізі заходів підтримки як за соціальною спрямованістю, так і за економічною ефективністю;

- врахувати зменшення кількості бюджетних програм підтримки сільського господарства, покращити їх склад та структуру з дотриманням логічної послідовності запровадження за їх змістом, пріоритетністю, черговістю, термінами виконання та обсягами фінансування;

- посилити закріплення на законодавчому рівні стимулюючої ролі бюджетної підтримки з метою забезпечення нарощення обсягів виробництва вітчизняної конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та просування її на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Державна фінансова підтримка розвитку сільських територій має спрямовуватись на забезпечення соціального захисту зайнятого в сільському господарстві населення та створення належних умов праці й проживання, здійснення природоохоронних заходів, екології, а також збереження сільського способу життя та національних традицій.

Скасування непродуктивних податкових пільг дозволить більш ефективно використовувати бюджетні ресурси, а реалізація заходів у сфері бюджетного фінансування дозволить сформувати значно раціональнішу структуру сільськогосподарського виробництва за рахунок зміни акцентів при здійсненні бюджетного фінансування потреб розвитку аграрної галузі. Передбачається, що у загальній сумі бюджетного фінансування на кінець прогнозованого періоду суттєво зросте частка невиробничих (не пов'язаних з конкретним продуктом) програм (їх частка становитиме не менше двох третин загального обсягу) (додаток 9.4). Це дозволить узгодити інструментарій бюджетної підтримки з вимогами СОТ та поліпшити фінансові результати діяльності, що позитивно позначиться як на рівні фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, так і на досягненні завдань продовольчої безпеки.

10. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

10.1. Сучасний стан

Успішний розвиток сільського господарства потребує масштабного і ефективного інвестиційного забезпечення. Проте нині власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників недостатні для задоволення їх інвестиційних потреб. Іноземні інвестиції в аграрний сектор економіки залучаються в обмежених обсягах, а їх частка в загальних вкладеннях поки що незначна.

За рахунок усіх джерел фінансування в 2010 р. у сільському господарстві України освоєно 12,1 млрд грн інвестицій, що на 16 % більше порівняно з попереднім роком. Власні кошти товаровиробників у структурі інвестицій в основний капітал сільського господарства займають 66 %, кредити – 23, прямі іноземні інвестиції – 3, кошти державного бюджету – 2%, інші джерела – 6 %. За попередніми даними, інвестиції в основний капітал сільського господарства у 2011 р. склали понад 17 млрд гривень.

Процес покращення інвестиційного клімату та нарощування інвестицій стримує ряд чинників, найважливішими серед яких є: непослідовна і недосконала інвестиційна політика держави в аграрній сфері, в якій переважають принципи залишкового виділення бюджетних коштів; недосконалі механізми та схеми їх використання; нерозвиненість інноваційної інфраструктури, надмірний знос і відсутність умов не лише розширеного, а й простого відтворення основних засобів; несприятливі умови для розвитку малого бізнесу на селі; низька ліквідність інвестицій; невирішеність проблеми іпотеки; недостатнє фінансування заходів щодо розвитку шляхової мережі на селі; недосконалий механізм економічних відносин між галузями, що призводить до низької рентабельності капіталу та недостатньої інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки.

Низький рівень прибутковості капіталу сільськогосподарських підприємств і власників землі стримує їх інвестиційну діяльність.

Високі трансакційні витрати і монополізм посередників на ринках сільськогосподарської продукції та інвестиційних ресурсів не дозволяють формувати достатні власні джерела для розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства й забезпечувати її розширене відтворення.

Скорочення робочих місць у сільській місцевості та витрат на формування людського капіталу посилює процеси диференціації рівнів розвитку окремих сільських територій, частина яких занепадає. Недостатньою є пряма державна інвестиційна підтримка сільського господарства, оскільки лише 3-4% загального обсягу інвестицій у галузі становлять кошти державного бюджету, тоді як тут виробляється 8-9% валового внутрішнього продукту України. Довготривале недофінансування призвело до деградації матеріально-технічної бази багатьох підприємств.

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є найбільш гострою у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах, а також у особистих селянських господарствах.

Досягнення позитивних зрушень у цьому напрямі найбільшою мірою залежить від використання місцевих можливостей інвестиційного забезпечення. Однак такі можливості в більшості регіонів і територій обмежені. Тому проблема інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства і села є масштабною, її вирішення має національне значення і потребує консолідації зусиль усіх ланок і сфер виробництва, соціуму, органів державної влади та управління економікою.

10.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства є формування інвестицій в аграрний сектор економіки в обсягах, достатніх для повного задоволення потреб галузі.

Основними стратегічними цілями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства з урахуванням визначеної мети є:

1. Повне забезпечення потреб розвитку сільського господарства в інвестиційних ресурсах

Індикатори розвитку

1. Надходження інвестицій в основний капітал сільсько-го господарства за рахунок усіх джерел фінансування у 2015 р. в обсязі 30 млрд грн, у 2020 р. – відповідно 45 млрд грн (додаток 10.1).

2. Доведення індикатора відповідності загальних обсягів інвестицій в основний капітал сільського господарства за рік їх прогнозним значенням (у порівнянних цінах) у 2015 році до 100 відсотків проти 48 % у 2010 р. і 63% у 2011р.

3. Підвищення середньорічного темпу приросту інвестицій в основний капітал до 10-12 % проти 5,5 % у середньому за 2006 - 2010 роки.

2. Зростання інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників

Індикатори розвитку

Підвищення частки власних джерел фінансування інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2015 р. до оптимального рівня –65 % проти 51 % у середньому за 2006 - 2010 рр.

3. Розширення фінансування дорожнього господарства у сільській місцевості як одного з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства

Індикатори розвитку

Фінансування робіт з будівництва, ремонту та облаштування доріг із твердим покриттям у сільській місцевості в обсягах, не менших однієї третини витрат на ці цілі загалом по державі.

10.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Проблему інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства передбачається розв'язати шляхом:

– удосконалення інвестиційної політики держави в АПК у напрямі переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб підприємств і організацій державної сфери, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, посилення

ролі інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та удосконалення її механізмів, покращення умов залучення зовнішніх інвестицій в агропромислове виробництво, а також на розвиток сільських територій;

- забезпечення формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві за пропорцією, що характеризується співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1;

- удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання їй на поворотній основі, недопущення випадків необґрунтованого виділення і нецільового використання коштів, переорієнтація її на потреби малого і середнього агробізнесу і збільшення фінансування інвестицій у розвиток установ бюджетної сфери в сільському господарстві до рівня їх потреб;

- першочергового використання коштів державного бюджету на: розвиток сортовипробувальних, сортодослідних, племінних, навчальних закладів, підприємств та організацій; водні меліорації; заліснення земель, що виводяться із сільськогосподарського обороту, впровадження ґрунтозахисних систем обробітку ґрунту з контурною організацією території.

- формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств;

- створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м'ясного та молочного скотарства за рахунок коштів державного бюджету, кредитів та капіталу інвесторів;

- забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство;

- усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів;

- сприяння процесу створення на обезлюднених сільських територіях відокремлених фермерських садиб та їх автономного ресурсного забезпечення;

- надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку, що згідно із законодавством передбачає пільги інвесторам;

- посилення рівня захисту прав інвесторів, а також власників земельних ділянок і майнових об'єктів;

- спрямування на будівництво, ремонт та облаштування доріг у сільській місцевості не менше третини надходжень до дорожніх фондів;

- здійснення заходів щодо забезпечення фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу на рівні не менше 6 % від вартості їх основних засобів.

Обсяги власних джерел фінансування інвестицій у сільське господарство в 2015 і 2020 роках по песимістичному варіанту мають становити 14 і 21 млрд грн, а по оптимістичному – відповідно 20 і 30 млрд гривень.

З розрахунку на 1 грн інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2011-2015 рр. і 2016-2020 рр. очікується отримати відповідно 1,71 і 1,51 грн приросту валової продукції галузі (додаток 10.2).

З метою інвестиційного забезпечення розвитку шляхової мережі в сільській місцевості на ці цілі в 2012-2020 рр. необхідно спрямувати 7,2 млрд грн інвестицій, зокрема в 2012-2015 рр. — 2,9 і в 2016-2020 рр. — 4,3 млрд гривень.

11. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

11.1. Сучасний стан

Реалізація завдань розвитку сільського господарства потребує формування адаптованої до сучасних запитів економічної інформаційної системи, яка відповідає міжнародним принципам, підтверджує інвестиційну привабливість галузі та забезпечує ефективне управління нею. Основою економічної інформаційної системи є бухгалтерський облік. Саме на його даних формується бюджет, приймаються управлінські рішення.

Сьогодні на рівні підприємств бухгалтерський облік не затребуваний в економічній роботі, його функції звужені до забезпечення складання статистичної та податкової звітності. Бухгалтерська звітність не зорієнтована на розкриття інвестиційної привабливості підприємств та не сприяє залученню інвестицій в галузь.

Стан справ погіршує той факт, що відповідно до законодавства збір фінансової звітності здійснює Держстат України, розробку методологічних засад її складання – Мінфін України, а функцію контролю за дотриманням встановленої методології ведення бухгалтерського обліку та складання звітності не покладено на жоден орган державного економічного контролю. Безконтрольність призводить до формального ведення фінансового обліку і ставить під сумнів достовірність звітних даних підприємств.

Не кращі позиції має бухгалтерський облік і в сучасному інформаційному забезпеченні галузевого управління, що фактично не сприяє здійсненню ефективної державної аграрної політики.

11.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку сільського господарства є створення ефективної системи формування, обробки та передачі (надходження) обліково-аналітичної інформації для своєчасного ухвалення ефе-

ктивних рішень на всіх рівнях управління розвитком аграрного сектору економіки.

Індикатори розвитку:

1. Забезпечення до 2020 р. усіх суб'єктів сільськогосподарського виробництва сучасними засобами передачі та обробки інформації.

2. Досягнення 100%-го рівня подання бухгалтерської звітності до управлінь агропромислового розвитку районних держадміністрацій суб'єктами господарювання в аграрному секторі, які отримують кошти прямої та непрямої державної підтримки.

3. Зниження втрат сільськогосподарських підприємств через сплату коштів за штрафними санкціями внаслідок порушення ведення бухгалтерського обліку (у 2015 році – на 15%, у 2020 році – на 40%).

4. Підвищення питомої ваги професійних сертифікованих бухгалтерів в загальній кількості бухгалтерів в аграрному секторі (у 2015 році – до 5%, у 2020 році – до 14%).

11.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначеної мети стратегії удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку сільського господарства передбачається:

– запровадження адаптованої до сучасних інформаційних потреб та інституційних запитів системи бухгалтерського обліку, яка показує об'єктивний рівень інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу. Наслідком відсутності такої системи є не включення до складу балансів агропромислових підприємств специфічних інтелектуальних активів, що перебувають у їх власності, а також земель сільськогосподарського призначення та прав користування ними, що зумовлює заниження вартості активів аграрних підприємств на суму близько 452 млн грн;

– побудова цілісної системи управління бухгалтерським обліком в галузях аграрного сектору економіки, зорганізованої за принципом вертикалі управління, інтегрованої в систему державного регулювання обліку та звітності в Україні. Відсутність галузевого впливу на організацію та методологію бухгалтерського

обліку не дозволяє оперативно отримувати достовірні звітні дані та позбавляє можливості приймати ефективні управлінські рішення та проведення єдиної аграрної політики на рівні держави;

- відновлення системи інформаційно-консультативного та аудиторського супроводження суб'єктів господарювання в аграрному секторі з метою підвищення ефективності їх господарської діяльності. Недостатній рівень аудиторсько-консультаційного обслуговування призводить до порушень порядку ведення бухгалтерського обліку. Внаслідок порушень порядку ведення бухгалтерського обліку суми втрат фінансових і матеріальних ресурсів оцінюються в 88 млн грн/рік;

- запровадження системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерських та економічних кадрів в аграрному секторі. Запровадження спеціалізованих програм сертифікації бухгалтерів галузі, які відповідають вимогам міжнародних стандартів освіти, дозволить отримати економію близько 67 млн грн порівняно з введенням дорогих міжнародних програм сертифікації;

- запровадження відомчої статистики з метою збору інформації про діяльність форм господарювання на селі. Відсутність відомчої статистики не дозволяє оперувати інформацією про специфічний капітал галузі (земля, біологічні активи, нематеріальні активи) великих підприємств. «Комерційна таємниця» не дозволяє державі нівелювати самоусунення аграрних холдингів від вирішення соціальних питань сільського населення, на території яких здійснюється їх господарська діяльність;

- стимулювання суб'єктів господарювання щодо використання сучасних засобів передачі та обробки інформації, в тому числі шляхом розвитку відповідних мереж.

12. РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ

12.1. Сучасний стан

В умовах структурної перебудови сільського господарства, земельної реформи та розвитку приватних форм господарювання на селі система управління зазнала істотних змін, в першу чергу щодо перегляду її функцій. Однак донині галузева система управління сільським господарством продовжує базуватися на успадкованих від минулого недосконалих формах організації, недосконалих економічних стосунках приватних підприємств з державою, нерозвинутих методах зовнішніх і внутрішніх товарно-грошових відносин та принципів самоуправління.

Причини недосконалості управління сільським господарством проявляються у неналежному виконанні функцій управління: як базових (планування, організації, координації, регулювання, контролю розвитку галузі), так і забезпечувальних (інституційної спроможності, нормування, інформаційного та комунікаційного забезпечення тощо).

Найбільш суттєвими з них є:

1. Відсторонення органів державного управління агропромисловим виробництвом, особливо на місцях, від питань організації діяльності господарюючих суб'єктів та забезпечення розвитку різних організаційно-правових форм господарювання.

В цих умовах отримали неконтрольований розвиток вертикальні інтеграційні процеси з перерозподілом власності на селі та формуванням трансрегіональних агрохолдингових структур, діяльність яких поряд із значним підвищенням конкурентоспроможності виробництва сприяє вимиванню коштів із сільських територій та зростанню соціальної напруги на селі. За нашими оцінками цими структурами у 2012 році будуть контролюватися до 25-28 % земель сільськогосподарського призначення. Очевидно, що подальше збільшення підконтрольних агрохолдинговим структурам земельних площ загрожує подальшому розвитку середніх і малих форм аграрного бізнесу, які несуть найбільше соціально-

економічне навантаження в забезпеченні розвитку сільських територій.

2. Розвиток вертикальної інтеграції в напрямі формування «агрохолдингів» та пов'язаних з цим процесів перерозподілу власності на селі супроводжується зниженням керованості сільським господарством з боку районних і обласних управлінь агропромислового розвитку, усуненням працівників та низових господарських ланок від управління, посиленням протистояння праці та капіталу. За таких тенденцій державне управління галузю дедалі більше концентруватиметься на рівні Мінагрополітики, з подальшою централізацією організаційних і контрольних функцій синхронно з розвитком агрохолдингових формувань. Це зумовлює потребу в підвищенні дієвості громадських організацій малого і середнього агробізнесу, професійних спілок працівників сільського господарства, інших представницьких органів сільського населення і сільгосптоваровиробників у відстоюванні інтересів своїх членів, розвитку соціального партнерства.

3. Розвиток сільського господарства практично на усіх рівнях управління ґрунтується на річних планах, за відсутності середньострокових та довгострокових стратегій і програм. Це суттєво звужує можливості використання переваг територій і їх ресурсів (земельних, природноекономічних, просторового розміщення тощо) на основі дотримання науково-обґрунтованих виробничих стандартів освоєння сільськогосподарського потенціалу територій, індикаторів продовольчої безпеки, інших індикаторів розвитку сільського господарства, кластерних підходів до формування «точок зростання» з використанням інструментів концентрації, спеціалізації та кооперації агропромислового виробництва, сільськогосподарської контракції, економічних важелів спрямування розвитку.

4. Сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства, інші господарства населення постійно стикаються з проблемами, вирішення яких залежить не тільки від заходів держави щодо підтримки розвитку сільського господарства і регулювання аграрного ринку, а й від наявності відповідних знань та практичних навичок ведення гос-

подарської діяльності в умовах обмежених ресурсів та ризиків господарювання. Проте створені за обмеженої в часі і обсягах фінансової й технічної допомоги міжнародних проектів діючі нині малочисельні сільськогосподарські дорадчі служби не в змозі задовольнити потреби багаточисельних середніх і малих структур агробізнесу і сільського населення у просвітницькій роботі щодо державної аграрної політики, надання дорадчих послуг з організаційно-економічних, технологічних, юридично-правових, соціальних та інших питань.

5. Ефективність діяльності центрального органу виконавчої влади з питань реалізації державної аграрної політики суттєво знижується через відсутність відомчої вертикалі управління (прямого підпорядкування), а також через недоліки в організації комунікаційних процесів. Ця вада проявляється як у тривалості реагування на виконання доручень Кабінету Міністрів України, центрального та інших органів виконавчої влади з питань аграрної політики та продовольства (на регіональному рівні до 25-35 днів, на районному – до 45-60 днів), так і в якості, своєчасності й повноті інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, операторів аграрного ринку та органів управління агропромисловим розвитком.

12.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії реформування управління розвитком сільського господарства є формування ефективної системи органів та механізмів цього управління на основі раціонального поєднання галузевого і територіально-самоврядного управління, розвитку державно-приватного партнерства, кооперативного господарювання та кластерних форм регіонального співробітництва, розширення участі громадських організацій у формуванні і реалізації державної аграрної політики.

Для досягнення визначеної мети передбачається реалізація наступних стратегічних цілей:

1. Формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва.

Індикатори розвитку

Сформувати та забезпечити розвиток організаційно-управлінських структур великотоварного агропромислового виробництва до 2015 року: агропродуктових – 270, територіально-виробничих – 150, науково-виробничих – 30 одиниць, до 2020 року відповідно 330, 340, 60 одиниць.

2. Запровадження стратегічного управління розвитком сільського господарства.

Індикатори розвитку

1. Здійснити організаційні заходи з розробки стратегій, аграрних паспортів та реалізації середньострокових (п'ятирічних) програм розвитку сільського господарства, у т.ч. до 2015 року розробити місцеві програми розвитку сільського господарства – у усіх 490 районах, до 2020 року – у 5000 сільських радах.

2. Розробити і реалізувати регіональні (АРК та обласні) цільові програми розвитку сільського господарства на 2016-2020 рр. у всіх 25 регіонах України.

3. Розвиток самоврядування, державно-приватного партнерства та сільськогосподарської контрактиції.

Індикатори розвитку

Забезпечити підвищення рівня саморегулювання відносин у агропродуктових ланцюгах і кращу регульованість ринків сільськогосподарської продукції та продовольства шляхом передачі громадським організаціям АПК частини державних повноважень, а також запровадити механізм сільськогосподарської контрактиції, у т.ч. до 2015 року – по основних, а до 2020 року – по більшості агропродуктових ринків.

4. Розвиток сільськогосподарської інформаційно-консультаційної (дорадчої) діяльності.

Індикатори розвитку

Створити Державну систему сільськогосподарського дорадництва та забезпечити розвиток недержавних сільськогосподарських дорадчих служб з тим, щоб охопити соціально спрямова-

ними дорадчими послугами до 2015 р. – 50 %, а до 2020 року – 90 % сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення країни.

12.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначених цілей передбачається реалізація наступних пріоритетних завдань.

1. *За напрямом «Формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва»*, переважно на засадах кластерних форм регіонального співробітництва для підвищення конкурентоспроможності підприємств і господарств аграрного бізнесу та продуктивності господарств населення:

- підвищити соціальну спрямованість діяльності інтегрованих агропромислових формувань корпоративного типу;

- законодавчо унормувати діяльність організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку агропромислового виробництва на засадах інтеграції та кластерних форм регіонального співробітництва;

- опрацювати місцеві, регіональні та загальнодержавну стратегії розвитку кластерних форм регіонального співробітництва з урахуванням земельних, природно-економічних і просторових переваг сільських територій;

- здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності районних (міжрайонних) територіально-виробничих кластерів з поглибленою спеціалізацією та концентрацією агропромислового виробництва відповідно до особливостей сільських територій;

- здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності в регіонах (областях, Автономній Республіці Крим, районах) конкурентоспроможних агропродуктових кластерів з замкнутим циклом великотоварного виробництва і оптової реалізації сільськогосподарської продукції і продуктів харчування;

- здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності інноваційних кластерів-науково-виробничих

об'єднань з виробництва та постачання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню наукоємних товарів: високоякісних насіння, високопродуктивної худоби, інноваційних технологій тощо.

Необхідне для виконання цих заходів законодавчо-нормативне, організаційне та фінансове забезпечення наведене в додатку 12.1.1.

Очікувані результати. Будуть створені умови для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств і господарств різних організаційно-правових форм на основі розвитку інтеграційних процесів та кластерних форм регіонального співробітництва в АПК.

Утворено кластерних об'єднань: агропродуктових – 330, територіально-виробничих – 340, науково - виробничих – 60.

Прибутки сільгоспвиробників-учасників об'єднань щорічно збільшуватимуться на 10 % (у середньому на 379 млн грн в рік).

Очікуваний економічний ефект від розвитку інтеграційних процесів та кластерних форм регіонального співробітництва наведено в додатку 12.1.2.

2. За напрямом «Запровадження стратегічного управління сільським господарством» здійснити перехід на стратегічне управління розвитком сільського господарства на місцевому, регіональному та державному рівнях управління із запровадженням аграрних паспортів для виконання функцій прогнозування, визначення цілей та контролю за дотриманням норм ведення сільськогосподарської діяльності, розробленням стратегій, виконанням програм та інноваційно-інвестиційних проектів розвитку, у тому числі реалізувати наступні заходи:

- законодавчо унормувати порядок формування та виконання середньострокових (5-и річних) програм розвитку сільського господарства;

- запровадити в практику господарського і державного управління науково обґрунтовані виробничі стандарти належного ведення сільськогосподарської діяльності, а також аграрні паспорти розвитку з визначенням індикативних показників освоєння сільськогосподарського потенціалу територій;

– здійснити організаційні заходи з розробки місцевих (районних, сільських (селищних) програм розвитку сільського господарства з метою безумовного досягнення встановлених індикаторів та збільшення доходів від сільського господарства за рахунок раціонального використання земельних, природно-кліматичних, інших ресурсних і просторових переваг сільських територій;

– здійснити організаційні заходи з розроблення регіональних (обласних, АР Крим) та державної цільових програм розвитку сільського господарства з метою концентрації ресурсів на виконання проєктів і заходів щодо забезпечення продовольчої незалежності держави (регіону) та стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства.

Необхідне для виконання цих заходів законодавчо-нормативне, організаційне та фінансове забезпечення наведене в додатку 12.2.1.

Очікувані результати. Буде запроваджений механізм стратегічного управління інноваційним розвитком сільського господарства країни, регулювання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої незалежності держави та нарощування експортного потенціалу галузі.

Досягнуте збільшення виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок запровадження стратегічного планування та управління-щорічно на 5 % (у середньому на 380 млн грн у рік)

Очікуваний економічний ефект від запровадження стратегічного планування та управління розвитком галузі наведено в додатку 12.2.2.

3. За напрямом «Розвиток державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контракції» забезпечити активізацію участі підприємств агробізнесу у формуванні та реалізації державної аграрної політики шляхом розбудови ефективної системи самоврядування в АПК, налагодження державно-приватного партнерства та запровадження механізму сільськогосподарської контракції для продовольчого забезпечення та виконання програм розвитку сільського господарства, у тому числі здійснити заходи:

- законодавчо унормувати діяльність саморегулівних галузевих організацій в АПК з урахуванням особливостей ведення сільськогосподарської діяльності;

- сформувати Агропродовольчу раду як координаційний орган системи громадських організацій в АПК для налагодження дієвого державно -приватного партнерства в реалізації державної аграрної політики;

- сприяти створенню нових та реорганізації існуючих громадських галузевих об'єднань в АПК для забезпечення самоуправління розвитку своїх учасників та саморегулювання агропродуктових ринків;

- здійснити нормативно-правові і організаційні заходи із розвитку контрактних відносин між учасниками сільськогосподарського виробництва і операторами агропродуктових ринків: сільськогосподарськими товаровиробниками, постачальниками ресурсів для села, споживачами сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, їх об'єднаннями, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Необхідне для виконання цих заходів законодавчо-нормативне, організаційне та фінансове забезпечення наведене в додатках 12.3.1-12.3.2.

Очікувані результати. Буде підвищено рівень саморегулювання відносин у агропродуктових ланцюгах і забезпечена краща регульованість ринків сільськогосподарської продукції та продовольства.

Збільшене виробництво валової сільськогосподарської продукції за рахунок розвитку державно-приватного партнерства, діяльності системи саморегулівних галузевих організацій та налагодження контрактних відносин в АПК на 1350 млн грн (у середньому по 1500 млн грн у рік).

Очікуваний економічний ефект від розвитку державно-приватного партнерства та самоврядування в АПК, контрактних відносин між учасниками сільськогосподарського виробництва і операторами ринків сільськогосподарської продукції та продовольства наведено в додатку 15.3.3.

4. За напрямом «Розвиток сільськогосподарської інформаційно-консультаційної (дорадчої) діяльності» сформувати в ланці район-сільська рада розвинену мережу сільськогосподарських дорадчих служб для надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг щодо впровадження державної аграрної політики, підвищення рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення сільськогосподарської та пов'язаної з нею діяльності, сприяння інноваційному розвитку сільського господарства і сільських територій, в тому числі реалізувати заходи:

- створити Державну систему сільськогосподарського дорадництва з використанням науково-технічного потенціалу закладів і установ Мінагрополітики та Національної академії аграрних наук, сприяти кадровому, організаційному, фінансовому, матеріально-технічному забезпеченню її діяльності;

- стимулювати розвиток діяльності недержавних дорадчих служб, комерційних агроконсалтингових формувань та приватних консультантів у сільських місцевостях, у тому числі шляхом їх залучення до надання соціально спрямованих дорадчих послуг;

- для підвищення якості надання сільськогосподарських дорадчих послуг забезпечити кругообіг висококваліфікованих кадрів між наукою, освітою та сільськогосподарським дорадництвом, зокрема враховуючи науково-технічний характер сільськогосподарської дорадчої діяльності, поширити на сільськогосподарських дорадників і сільськогосподарських експертів – дорадників дію Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Необхідне для виконання цих заходів законодавчо-нормативне, організаційне та фінансове забезпечення наведене в додатку 12.4.1.

Очікувані результати. Охопити соціально спрямованими дорадчими послугами не менше 90 відсотків сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення, наростивши чисельність сільськогосподарських дорадників, переважно на місцевому рівні управління розвитком сільського господарства, з тим,

щоб один сільськогосподарський дорадник на професійній основі обслуговував близько 100 сільськогосподарських підприємств або 5000 господарств населення.

Планується забезпечити безприбуткове утримання складових інфраструктури Державної системи сільськогосподарського дорадництва за рахунок поступового нарощення обсягів надання комерційних дорадчих послуг, довівши їх обсяг у загальній структурі доходів обласних дорадчих служб та їх районних відділів у 2013 році – до 14,5 млн грн, у 2014 році – до 50,8млн грн, у 2015 році – до 91,8 млн грн.

Додаткові надходження до бюджетів різних рівнів від діяльності державної системи сільськогосподарського дорадництва за період 2012 – 2015 роки очікуються в розмірі – 1400,0 млн грн, 2016-2020 роки – 5000,0 млн грн (додаток 12.4.2.).

13. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

13.1. Сучасний стан

Розбудова конкурентоспроможного, стабільного й прогнозованого у тенденціях розвитку сільського господарства стає можливою лише за умови його переходу на інноваційний шлях розвитку. Серед суб'єктів аграрного бізнесу є структури, які завдяки достатнім фінансовим можливостям, перш за все залученню капіталу з інших галузей, системно впроваджують передові інноваційні розробки. Це підприємства з вирощування зерна та технічних культур, свинарського, птахівничого напрямку, галузі овочівництва закритого ґрунту, що мають сучасну техніку та використовують новітні технології.

Певний внесок у забезпечення інноваційного розвитку здійснює аграрна наука, зокрема наукові установи Національної академії аграрних наук України. Тут проводяться випробування завершених наукових розробок, маркетингові дослідження, трансфер інновацій та наукове супроводження інноваційних проєктів, науково-консультаційне та інформаційне обслуговування агроформувань. Центри наукового забезпечення агропромислового виробництва Академії, які функціонують у регіонах, активно працюють над створенням, освоєнням та організацією впровадження інновацій. У 2011 році ними випробувано 630, впроваджено 957 завершених наукових розробок, що має позитивно позначитися на результатах господарської діяльності сільськогосподарських підприємств у майбутньому.

Проте в Україні поки що не створено ефективної системи інноваційного забезпечення аграрної галузі. В окремих галузях все ще переважають системи ведення господарства, в основі яких знаходяться застарілі технології, що не дозволяє досягти суттєвого зниження витратоутворюючих факторів виробництва, підвищити конкурентоспроможність продукції. Внаслідок цього собі-

вартість виробництва зростає випереджаючими темпами, знижується його рентабельність. Зокрема, з 2007 по 2010 рік показник рівня рентабельності зернових і зернобобових культур знизився від 28,7% до 13,9%, що опосередковано підтверджує загальну неефективність інноваційного забезпечення галузі.

Стримуючим чинником щодо інноваційного розвитку сільського господарства є незадовільне з якісних позицій технічне забезпечення – головний чинник техніко-технологічної модернізації. Техніка вітчизняного виробництва, забезпечує в основному реалізацію екстенсивних та традиційних технологій, оскільки головним чином використовуються морально застарілі моделі. Вітчизняна техніка відстає від імпортних аналогів за параметрами надійності більш ніж у 6 разів, а технічна оснащеність галузі тваринництва не перевищує 40 % від необхідного рівня, що також є підтвердженням неефективності існуючої системи інноваційного забезпечення сільського господарства.

Малоефективною і недоформованою залишається інфраструктура ринку інновацій, де практично відсутня фінансова складова, система трансферу (передачі) технологій, механізми зв'язку науки з виробництвом і стимулювання наукової діяльності.

Стимує розвиток інноваційних процесів також низька платоспроможність багатьох сільськогосподарських товаровиробників, обмеженість кредитних ресурсів для впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, сучасних машин і засобів механізації виробничих процесів, високоінтенсивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, порід сільськогосподарських тварин.

13.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства є формування інноваційної моделі його функціонування, спроможної забезпечити суттєве підвищення ефективності сільського господарства на основі використання новітніх досягнень науки і техніки.

Основними стратегічними цілями інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства з урахуванням зазначеної мети є:

1. Адаптація національної інноваційної системи до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності

Індикатори розвитку

1. Підвищення рівня винахідницької активності в системі створення інновацій у 2015 році на 15 %, у 2020 році на 20 % (кількість завершених наукових розробок *науковими установами НААН* у 2006-2010 році становила 4024, отримано охоронних документів – 2850, або 71 %).

2. Підвищення рівня комерціалізації наукових розробок в аграрній сфері економіки у 2015 році на 30 %, у 2020 році на 35 % (у 2006-2010 рр. витрати бюджетних коштів *науковими установами НААН* на розроблення інноваційних продуктів склали – 466,0 млн грн, надійшло коштів від комерціалізації інноваційних продуктів до спецфондів наукових установ – 386,2 млн грн, або 82 %).

2. Переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит споживача

Індикатори розвитку

Збільшення кількості аграрних підприємств, які здійснюють технологічні інновації у 2015 році у 6 разів, у 2020 році у 7 разів (кількість агроформувань, які здійснювали впровадження інновацій у 2006-2010 рр. була 4263, або 7,6 % від загальної кількості).

3. Поліпшення кадрового забезпечення науково-інноваційної сфери і створення привабливих умов для творців інновацій

Індикатори розвитку

Підвищення питомої ваги науковців у віці до 40 років у 2015 році – до 40 %, у 2020 році – до 45 %, проти 36 % у 2010 році.

4. Створення інститутів інноваційної інфраструктури

Індикатори розвитку

1. Активізація малого інноваційного аграрного бізнесу (у 2015 році до 60%, у 2020 році до 70% від загальної кількості підприємств).

2. Створення нових організацій інноваційної аграрної інфраструктури (фінансових, консалтингових, маркетингових, інформаційно-консультативних, юридичних, освітніх тощо): бізнес-центри, бізнес-інкубатори, технопарки, лізингові центри, фінансово-кредитні установи, фонди підтримки підприємництва, інноваційні та інвестиційні фонди і компанії, довірчі товариства, фондів і товарні біржі, інформаційно-консультативні установи, страхові компанії, аудиторські фірми.

5. Запровадження системного підходу в управлінні інноваційним забезпеченням розвитку сільського господарства.

Індикатори розвитку

Збільшення внутрішніх поточних витрат, за рахунок надходжень з державного бюджету України, на виконання наукових та науково-технічних робіт в сфері аграрної економіки у 2015 році до 1,5 %, у 2020 році до 1,7 % від рівня внутрішнього валового продукту.

13.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Досягнення визначеної мети та стратегічних цілей передбачається за рахунок вирішення наступних основних завдань:

- створення конкурентоспроможного сектору досліджень і розробок, а також умов для його розширеного відтворення;
- удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в країні;
- стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури;
- розвиток ефективної системи стимулювання, експертизи, фінансового та юридичного супроводу інноваційної діяльності;
- модернізація агропромислового виробництва на основі технологічних інновацій;
- розвиток кадрового потенціалу інноваційної діяльності.

Основними напрямами досягнення стратегічних цілей у формуванні ефективної системи інноваційного забезпечення сільського господарства на найближчу перспективу будуть:

- запровадження ефективного механізму стимулювання впровадження у виробництво інновацій за ринковими схемами;

- диверсифікація джерел і механізмів фінансування інноваційного процесу;
- використання переважно конкурсних (конкурентних) механізмів інвестування в наукову та інноваційну діяльність;
- раціональне використання прямих і опосередкованих способів інвестування в наукову та інноваційну діяльність;
- орієнтація державних інвестицій в науку та інновації на стимулювання притоку в ці сфери недержавних коштів, особливо заощаджень громадян;
- створення системи зацікавленості аграрних підприємців у вітчизняних інноваціях шляхом надання податкових пільг;
- більш активне використання інноваційного й кадрового потенціалу університетської науки через створення наукових парків;
- максимальне задіяння наявного значного потенціалу аграрної науки щодо створення нових сортів рослин і селекції нових порід тварин;
- формування сприятливого інституціонального середовища для розбудови сучасного ринкового інноваційного сільського господарства, яке здатне забезпечити в повному обсязі потреби населення в продуктах харчування та зможе успішно конкурувати на світовому аграрному ринку.

Реалізація визначених завдань забезпечить наступні результати:

- сповільнення еміграції робочої сили, в складі якої домінує найбільш активна її частина;
- зупинка виключення кваліфікованих кадрів з матеріального виробництва, їх перехід у сфери діяльності, які безпосередньо не впливають на науково-технічний прогрес;
- трансформування структури підготовки кадрів у вищих навчальних закладах аграрного профілю у бік збільшення частки виробничих професій, спеціалістів технологічних напрямків діяльності;
- підвищення соціальної мотивації щодо творчої активності населення в сфері інноваційної діяльності;

- забезпечення конкурентоспроможного агропромислового виробництва на внутрішньодержавному і міждержавному рівнях;
- збільшення обсягів виробництва наукоємної аграрної продукції шляхом застосування інноваційних розробок, розвитку кооперації та інтеграції в агропромисловому виробництві;
- посилення державної підтримки наукових досліджень і забезпечення розвитку матеріально-ресурсної бази аграрної науки;
- впровадження інноваційної моделі розвитку сільського господарства, соціальної сфери села та сільських територій;
- приріст валової продукції сільського господарства за рахунок досягнень науково-технічного прогресу;
- підвищення стійкості продовольчого забезпечення населення країни.

14. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

14.1. Сучасний стан

Сільські території становлять основу сільського господарства. В сільській місцевості зосереджено близько 41,6 млн га сільськогосподарських угідь, з яких майже 20,6 млн га складають землі сільськогосподарських підприємств, а 15,9 млн га – землі громадян. Тут налічується близько 28,5 тис. сіл, де проживає 14,4 млн жителів, із них 8,1 млн у працездатному віці.

Розвиток сільських територій тісно пов'язаний з особливостями сільського господарства, яке є базовою галуззю для сільської місцевості. На сьогодні цей розвиток формується під впливом процесів земельної та аграрної реформи, формування ринкових відносин в економіці, хронічної нестачі бюджетних ресурсів, недостатньої доходності сільськогосподарського виробництва та низького рівня доходів сільського населення, наслідків кризових явищ 90-х років минулого сторіччя та світової фінансової 2008-2010 рр, традиційних особливостей ведення господарства та проживання в сільській місцевості та ін. Відповідно розвиток сільських територій нині характеризується загостренням низки проблем, що потребують якнайшвидшого розв'язання.

Серед таких проблем, насамперед, є продовження погіршення тут кількісних і якісних параметрів демографічних процесів внаслідок складних соціальних та екологічних умов проживання на селі, низького рівня доходів сільського населення. Низька народжуваність та високий рівень смертності досягли критичної межі. У 2010 р. кількість померлих перевищувала кількість народжених на 96,0 тис. чол.

Частка молоді віком до 35 років у загальній кількості мешканців села має чітку тенденцію до зниження. За 2000–2010 рр. вона скоротилася на 1,2 відсоткового пункту. Середня тривалість життя селян залишається стабільно низькою. В 2010 р. вона становила: чоловіків – 64, жінок – 75 років.

Внаслідок подальшого ускладнення демографічної кризи, яка супроводжується зменшенням людності сіл, близько третини

їх сьогодні перебуває за межею самовідтворення. Лише за 2000–2010 рр. сільська поселенська мережа втратила 194 населених пунктів. Скорочується трудовий потенціал сільського населення, знижується зайнятість, зростають безробіття та міграційні процеси. Відбувається руйнація сільської поселенської мережі, погіршується структурне її співвідношення, втрачається функціональна приналежність малих населених пунктів.

Зменшення трудового потенціалу відбувається внаслідок скорочення його природної основи – чисельності сільського населення в працездатному віці та зниження життєвого потенціалу. Протягом 2000–2010 рр. кількість мешканців села зменшилася на 1,6 млн осіб, або на 10,2%.

У зв'язку зі скороченням робочої сили у новостворених підприємствах, зменшенням штатних працівників, а також скороченням робочих місць у соціальній сфері, зайнятість у всіх сферах економічної діяльності на селі за 2000–2010 рр. зменшилася від 4,4 млн до 3,8 млн осіб, або на 13,6%. Як наслідок, відбувається подальший міграційний вплив сільської молоді у міста та далеке зарубіжжя. Рівень безробіття економічно активного населення у 2010 р. становив 7,1% загальної його кількості, у віці 15–49 років – 8,6%.

Оплата праці в аграрній сфері продовжує бути найнижчою серед галузей економіки, загострюються проблеми бідності, знижується життєвий рівень селян. У структурі грошових доходів домогосподарств у сільській місцевості вона складає близько 39%, тоді як 59% сімейного бюджету у домогосподарствах селян витрачається на продовольчі товари. Фактичний рівень душевого споживання харчових продуктів в порівнянні з науково обґрунтованими нормами становить у середньому 63%.

Фактично припинився розвиток соціальної інфраструктури села, скорочується обслуговування сільського населення соціальними послугами. Доступність сільського населення до послуг соціального спрямування з року в рік знижується, погіршується їх асортимент та якість.

У 47,5% загальної кількості сіл відсутній обов'язковий для кожного села фельдшерський (фельдшерсько-акушерський) пункт. Лише 31,4% сіл забезпечені дитячими установами, школами – 46,6%, закладами клубного типу – 57,9%. Майже повністю відсутнє на селі побутове обслуговування.

У переважній частині сільської поселенської мережі відсутні житлово-комунальні підприємства, інженерне забезпечення та благоустрій знаходиться на незадовільному рівні. Як наслідок, повністю втрачена привабливість проживання сільського населення, особливо молоді, у сільській місцевості.

14.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку сільських територій є формування соціально орієнтованої економіки, вирівнювання пропорцій економічного і соціального розвитку сільських територій, зосередженого на інтересах громади села, її кожного селянина, створення у сільських поселеннях належних умов праці та проживання.

Основними стратегічними цілями розвитку сільських територій з урахуванням визначеної мети є:

1. Покращення демографічної ситуації на селі

Індикатори розвитку

1. Підвищення сумарного коефіцієнта народжуваності у сільській місцевості та зниження коефіцієнта смертності сільського населення до відповідного показника у міських поселеннях – 13,7 осіб на 1000 жителів.

2. Зменшення природного убутку сільського населення порівняно з містом у 2,4 раза та підвищення шлюбності у сільській місцевості до відповідного показника у міських поселеннях – 7,6 шлюбів із розрахунку на 1000 жителів.

3. Зменшення розриву між очікуваною тривалістю життя чоловіків і жінок у сільській місцевості на 5 років та її підвищення до європейського рівня.

2. Підвищення ефективності використання трудового ресурсу, рівня життя та соціального захисту населення

Індикатори розвитку

1. Досягнення щорічного зростання продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах на 5–6 %.

2. Збільшення кількості робочих місць у сільськогосподарських підприємствах не менше ніж до 1 млн працівників у 2020 році.

3. Збільшення частки оплати праці в доданій вартості до 40 %.

4. Підвищення рівня оплати праці в сільському господарстві до середнього по економіці країни.

5. Підвищення доходів від оплати праці, грошових і загальних доходів домогосподарств у сільській місцевості до рівня не нижче 80% від середнього їх рівня.

6. Підвищення доходів від продажу сільськогосподарської продукції до 20–30 % у загальних доходах домогосподарств у сільській місцевості.

4. Покращення соціального облаштування сільських населених пунктів

Індикатори розвитку

Забезпечення сіл об'єктами соціальної інфраструктури згідно із соціальними стандартами і нормативами:

- дитячий садок (ясла) – 30 місць на 100 дітей до 6 років;
- загальноосвітня школа – для дітей до 15 років – на 100 дітей 100 місць; для дітей від 15 до 16 років – на 100 дітей 40 місць.

- фельдшерський пункт – у населених пунктах до 100 жителів;
- фельдшерсько-акушерський пункт – у населених пунктах до 500 жителів;

- амбулаторно-поліклінічний заклад – у населених пунктах до 1000 жителів – 24 відвідування на 1000 осіб;

- дільнична лікарня – в населених пунктах понад 1000 жителів – 14,1 ліжко-місць на 1000 осіб;

- комунальні підприємства – одне підприємство в центральному селі;

- спортивний зал (майданчик) – реконструкція, добудова залів і майданчиків у шкільних закладах – 83,5 м² на 1000 населення;
- дозвільні заклади – від 120 до 340 місць на 1000 жителів;
- магазини із секціями: продтоварів і промтоварів – 90–270 м² торгової площі на 1000 жителів;
- установа громадського харчування (їдальня, буфет) – 30–40 місць на 1000 жителів.

14.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення стратегічних цілей з урахуванням визначеної мети передбачається:

- опрацювання та реалізація Національної програми демографічного розвитку села, органічного поєднання продуктивних сил, економічних відносин із соціально-економічним розвитком сільських територій;
- забезпечення моніторингу довкілля та постійного контролю за станом навколишнього природного середовища сільських територій, проведення періодичного суцільного обстеження соціально-економічного становища сільських населених пунктів;
- збільшення видатків Державного бюджету України на соціально-економічний розвиток сільських територій (в обсягах не менше 1 % валового внутрішнього продукту);
- оптимальне збалансування доходів і видатків державного і місцевих бюджетів, щорічне збільшення частки місцевих бюджетів у витратах зведеного бюджету через податкові надходження;
- залучення на добровільній основі коштів підприємств, установ та організацій для соціально-економічних розбудовчих процесів у сільській поселенській мережі;
- розробка Програми зайнятості з визначенням пріоритетних заходів щодо перерозподілу зайнятого населення на селі між різними галузями сільськогосподарського виробництва, трудонедостатніми та трудонадлишковими територіями;

- сприяння розвитку диверсифікації господарської діяльності на сільських територіях шляхом стимулювання підприємництва у виробничій та невиробничій галузях;

- розробка відповідної нормативно-правової бази, єдиних стандартів і нормативів соціального обслуговування, обґрунтування фінансового механізму та гарантій щорічної участі держави у соціальній розбудові сільських територій;

- забезпечення зростання рівня доходів сільського населення, в тому числі заробітної плати, до її середнього рівня в інших галузях економіки;

- впровадження стандартів безпеки продуктів харчування та сільськогосподарської продукції відповідно до стандартів ЄС, заохочення виробників у дотриманні цих стандартів;

- зміна законодавчо визначеного статусу членів особистих селянських господарств з метою стимулювання їх діяльності та залучення до системи загальнодержавного соціального і пенсійного страхування;

- впровадження здорового способу життя на селі, збереження та розвиток мережі загальної, професійної та позашкільної освіти, лікувально-оздоровчого і медичного, культурного та комунально-побутового обслуговування.

Соціальний ефект. Реалізація стратегічних заходів забезпечить зменшення втрат сільського населення. За оптимістичним прогнозом до 2015 р. чисельність жителів села порівняно з 2010 р. зменшиться на 340,8 тис. осіб, або на 2,7%, і становитиме 14,1 млн осіб. За песимістичним варіантом кількість жителів села зменшиться на 392,9 тис., або на 2,7%. До 2020 р. чисельність селян за оптимістичним варіантом зменшиться на 663,0 тис., або на 4,6%, за песимістичним – скоротиться відповідно на 802,7 тис. і 5,6% (додаток 14.1).

Питома вага осіб працездатного віку до 2015 р. за оптимістичним прогнозом зменшиться на 0,3 відсоткового пункту і становитиме 55,9% загальної кількості сільського населення, а за песимістичним варіантом залишиться на рівні 2010 року. До 2020 р. частка осіб працездатного віку зменшиться на 1,9 відсот-

кового пункту і становитиме 54,3% (за оптимістичним варіантом), за песимістичним – зменшиться на 1,7 відсоткового пункту. Кількість зайнятих у 2015 р. порівняно з 2010 р. збільшиться на 4,3% (оптимістичний) і на 3% (песимістичний варіант).

Оплата праці, грошові та загальні середньомісячні доходи з розрахунку на одне домогосподарство у 2015 р. збільшаться в 2 рази (оптимістичний прогноз), у 1,5–1,7 раза (песимістичний варіант). До 2020 р. за оптимістичним прогнозом ці показники зростуть у 2,8–3,3 та в 2,0–2,3 раза за песимістичним прогнозом (додаток 14.2).

Реалізація заходів дасть змогу до 2015 р. поліпшити забезпеченість сільської поселенської мережі об'єктами соціальної інфраструктури за оптимістичним варіантом у середньому на 18%, за песимістичним варіантом – на 7 %. До 2020 р. забезпеченість ними зросте за оптимістичним відповідно на 20% і за песимістичним прогнозом – на 15% (додаток 14.3).

15. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

15.1. Сучасний стан

Україна має значні можливості для експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, обсяги виробництва яких суттєво перевищують можливості внутрішнього споживчого ринку.

За останні роки зовнішня торгівля України продукцією АПК відчутно поживалась. Якщо у 2005 р. обсяг експорту знаходиться на рівні 6,0 млрд дол. США, а імпорту 2,7 млрд дол. США, то у 2011 р. ці показники зросли більше, ніж удвічі, і відповідно становили 13,1 та 6,7 млрд дол. США. Відповідно зросло й експортно-імпортне сальдо: від 3,3 до 6,6 млрд дол. США. Аграрна сфера економіки країни є єдиною, що має тільки позитивне зовнішньоторговельне сальдо всі роки незалежності.

Основними експортними продуктами аграрного виробництва в Україні є зернові культури, насіння олійних культур та соняшникова олія. Існують всі підстави вважати, що ця продукція і надалі домінуватиме в структурі українського експорту, а основними ринками її збуту будуть Росія, країни СНД, Близького Сходу та Північної Африки.

Також, згідно з попередніми домовленостями з Європейським Союзом, Україні дозволено безмитно експортувати 1600 тис. тонн зернових першого року та до 2 млн тонн через п'ять років. Одночасно зростуть квоти на пшеницю – від 950 тис. тонн до 1 млн тонн, кукурудзу – від 250 до 350 тис. тонн, та ячмінь – від 400 до 650 тис. тонн. Квоти на курячі тушки, яловичину та свинину складуть 20, 12 та 40 тис. тонн відповідно.

Враховуючи минулі тенденції, можна очікувати зростання обсягу експорту продукції АПК у 2015 році до 17,5 млрд дол. США, а у 2020 р. – до 34 млрд дол. США. Стосовно імпорту аграрної продукції, то за таких умов він дорівнюватиме у 2015 році 7,5 млрд дол. США, а у 2020 р. – 11,0 млрд дол. США. Головним результатом має

бути очікуване поступове зростання позитивного сальдо зовнішньої торгівлі продукцією АПК до понад 20,0 млрд дол. США.

Разом із тим, експортний потенціал сільського господарства використовується не повністю. Основними факторами, що стримують розкриття експортного потенціалу українського агровиробництва, є:

- неповна інтеграція вітчизняного агровиробництва в світовий ринок на тлі тенденцій політичної та економічної глобалізації;
- нестабільність державної політики експортно-імпортного регулювання, домінування концепції «соціальності низьких внутрішніх цін» над концепцією прибутковості виробництва при стабільності внутрішнього ринку;
- відсутність збалансованої політики стимулювання та підтримки зовнішньоекономічної активності агро виробників;
- обмеженість потужностей для транспортування та портового відвантаження ключових експортних позицій, в першу чергу – зерна.

15.2. Стратегічні цілі та індикатори розвитку

Метою стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільського господарства є формування ефективної системи експорту сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, спроможної забезпечити повний збут цієї продукції та постійне нарощування обсягів постачання продукції на світові ринки.

Основними стратегічними цілями розвитку сільського господарства з урахуванням зазначеної мети є:

1. Збільшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки

Індикатори розвитку

Зростання обсягу експорту продукції АПК у 2015 році до 17,5 млрд дол. США, а у 2020 р. – до 34 млрд дол. США

2. Збільшення виробництва продукції, що імпортується (імпортозаміщення)

Індикатори розвитку

Зростання позитивного сальдо зовнішньої торгівлі продукцією сільського господарства та продуктами харчування у 2015 році до 10,0 млрд дол. США, а у 2020 р. – до 23,0 млрд дол. США.

15.3. Основні напрями досягнення стратегічних цілей

Для досягнення визначених цілей передбачається реалізація наступних пріоритетних завдань:

- формування конкурентоспроможної на зовнішніх ринках структури експорту за рахунок збільшення виробництва органічної продукції, продукції з високою доданою вартістю, продуктів, що мають підвищений попит у зарубіжних країнах;

- запровадження політики стимулювання маркетингової кооперації та становлення саморегульованих об'єднань виробників, державної підтримки експорту непрямыми механізмами (вдосконалення роботи зовнішньоекономічних структур, укладення довгострокових угод, проведення цільових досліджень, промоування вітчизняної продукції та ін);

- підтримка розробки, впровадження та міжнародного визнання колективних торговельних марок чи знаків якості, систем стандартів та контролю, що забезпечують повну відповідність вимогам, стандартам чи обмеженням того чи іншого закордонного ринку збуту;

- формування постійно діючої системи зміцнення позицій вітчизняних товаровиробників на традиційних та освоєння нових експортних ринків;

- стимулювання державою перетворення національних виробничих та експортних компаній у транснаціональні для забезпечення довгострокової присутності України на глобальних аграрних ринках;

- створення умов для зростання інвестицій в логістичну та транспортну інфраструктуру для здешевлення невикористаних ста-

тей витрат на вітчизняну продукцію, що торгується на міжнародному ринку;

- розширення можливостей транспортної інфраструктури для забезпечення гарантованого за термінами доставки експорту в обсягах до 40 млн тонн вітчизняної аграрної продукції та 10-15 млн тонн транзитного зерна з Росії;

- сприяння розвитку виробництва в Україні сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, внутрішній попит на яку задовольняється за рахунок імпорту.

16. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Реалізація стратегічних сільського господарства на період до 2020 року передбачає розв'язання комплексу проблем для значного збільшення обсягів виробництва і значного підвищення якості сільськогосподарської продукції, зниження її собівартості, підвищення продуктивності праці, зростання дохідності й конкурентоспроможності галузі, вирівнювання пропорцій та соціально-економічного розвитку сільських територій.

Визначені заходи забезпечать до 2020 року:

- збільшення виробництва зерна до 80,0 млн тонн, насіння олійних культур – до 22,0 млн тонн, цукрових буряків (фабричних) – 35,0 млн тонн, картоплі – 21,0 млн тонн, овочів – 12,0 млн тонн, плодів і ягід – 3,8 млн тонн, молока – 23 млн тонн, м'яса (у живій масі) – 6,3 млн тонн, яєць -19,2 млрд шт., і вовни – 10,0 тис. тонн.;

- повне забезпечення науково обґрунтованих норм харчування для населення України по всіх продуктах;

- підвищення прибутків сільськогосподарського виробництва до 15%, що забезпечує розширене відтворення за рахунок власних коштів галузі;

- виробництво сировини для розвитку біоенергетики та інших нетрадиційних джерел енергії в обсягах зерна кукурудзи 10,0 млн тонн, цукрових буряків – 19, ріпаку – 7 млн тонн;

- розширення обсягів органічного землеробства та збільшення частки виробництва екологічно чистої продукції у валовій до 10% і впровадження No-till та інших інноваційних технологій;

- доведення обсягів експорту зерна до 33,5 млнтонн, м'яса – 1,3 млн тонн, молока – 4,1 млнтонн. Експорт сільськогосподарської продукції здійснювати на основі довгострокових контрактів;

- доведення рівня заробітної плати в галузі до середнього по економіці в країні у цілому;

- забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Загальна річна економія від здійснення стратегічних напрямів становитиме 47,6 млрд грн у 2015 р. і 230 млрд грн – у 2020 р. (додаток 17) Для втілення у життя стратегічних напрямів розвитку сільського господарства України на період до 2020 року необхідно прийняти ряд законодавчих актів (додаток 18).

Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні на перспективу

Продукція	1990	1999	2000	2008	2009	2010	2011 очіку- ваний	2015 прогноз		2020 прогноз		2020 р. до 2010 р., %	
								оптиміс- тичний	песиміс- тичний	оптиміс- тичний	песиміс- тичний	оптиміс- тичний	песиміс- тичний
Виробництво валової продукції, всього, млрд грн	145,9	71	77,9	104	102,1	100,5	116,8	149,5	113,6	189,5	130,6	188,6	130,0
у т.ч. рослинництво	66,6	35,4	43,6	64,9	61,6	58,7	74	87,2	67,6	106,1	80,5	180,7	137,1
тваринництво	79,3	35,6	34,3	39,1	40,5	41,8	42,8	62,3	45,9	83,4	50,1	199,5	119,9
Виробництво, тис.т													
зерно	51009	24581	24459	53290	46028	39271	56675	71006	51000	80000	60000	203,7	152,8
у т.ч. кукурудза	4737	689	1279	2440	2089	11953	22778	21863	15703	24280	16088	203,1	134,6
цукрові буряки	44264	14064	13199	13438	10068	13749	18731	26000	18200	35000	25000	254,6	181,8
соняшник	2569	2794	3457	6526	6364	6772	8660	7120	5000	5568	4000	82,2	59,1
соя	99,3	45,4	64,4	812,8	1044	1680	2263	4268	3712	8800	6600	523,8	392,9
ріпак	130,2	147,9	131,9	2828	1873	1470	1438	3787	3293	7458	4500	507,3	306,1
картопля	16732	12723	19838	19545	19666	18705	24248	21504	18700	21000	18694	112,3	99,9
овочі	6666	5324	5821	7965	8341	8123	9826	10366	7780	12000	9450	147,7	116,3
баштанні	791,7	476,7	373,7	523,6	634,7	750,8	750	1000	720	2000	1550	266,4	206,4
плоди і ягоди	2902	766	1453	1504	1618	1747	1891	2412	1970	3784	2430	216,6	139,1
виноград	835,7	306	513,8	415,3	468,7	407,9	522	494,8	404	694	620	170,1	152,0
кормові культури, тис.т код.	47177	48745	6212	7030	6408	6176	6176	23979	15986	32097	21000	519,7	340,0
Мясо (забійна маса), тис.т	4358	1695,3	1663	1906	1917	2059	2197	3247	2333	4365	2558,9	212,0	124,3
ВРХ	1985	791,2	754,3	480	453,5	428	423	663	429	1392	520	325,2	121,5
свині	1576	656,3	675,9	590	526,5	631	687	1256	780	1472	862,5	233,3	136,7
птиця	708,4	204,2	193,2	794	894,2	954	1045	1267	1076	1424	1122,2	149,3	117,6
баранна, козятина та ін.	87,7	43,6	38,6	42	43,2	46	42	61	48	77	54,2	167,4	117,8
Молоко, тис.т	24509	13362,2	12658	11761	11610	11249	11079	15400	11200	23000	12450	204,5	110,7
Вовна, тонн	29793	3759	3400	3753	4100	4192	4000	7000	4500	10500	5000	250,5	119,3
Яйця, млн шт.	16287	8739,7	8809	14951	15908	17052	18933	19000	19000	19200	19000	112,6	111,4

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

Рівень споживання продуктів харчування на одну особу, кг

Продукти	2000	2008	2009	2010	2011 оцікува- ний	2015 прогноз		2020 прогноз		Раціональні норми споживання
						оптиміс- тичний	песиміс- тичний	оптиміс- тичний	песиміс- тичний	
Хлібні продукти	124,1	115	111,7	111,3	113	110	110	100	100	100
Картопля	134,5	132	133	128,9	135	131	131	131	131	128
Овочі і баштанні	101,0	129,2	137,1	143,5	145	178	138	201	172	158
Плоди, ягоди	29,1	43,5	45,6	48,0	51	64,0	55,2	89,1	55,6	86
Олія	9,3	15,0	15,4	14,8	15,2	15,0	15,0	15,0	15,0	12,8
Цукор	36,5	40,3	37,9	37,1	37,7	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0
М'ясо	32,5	50,6	49,7	52,0	51,7	75,3	56,7	91,1	61,4	85,5
Молоко	197,7	213,8	212,4	206,4	202,3	281	210	380	235	390
Яйця	164	260	272	290	300	300	300	300	300	285

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

**Виробництво валової продукції сільського господарства
в Україні (у порівнянних цінах 2005 року)**

Рік	С.-г. угіддя, тис. га	Валова продукція, млн грн			Валова продукція на 100 га с.-г. угідь, тис. грн		
		Усього	у т.ч		Усього	у т.ч	
			рослин- ництва	тварин- ництва		рослин- ництва	тварин- ництва
	Усі категорії господарств						
1999	40363,5	70970	35369,7	35600,1	175,8	87,6	88,2
2010	36521,4	100536	58678	41859	275,3	160,7	114,6
2011 (очік.)	36488,0	116845	73983	42862	320,2	202,8	117,5
2015 (опт. вар.)	36000,0	149539	87249	62290	415,4	242,4	173,0
2015 (пес. вар.)	36000,0	113568	67627	45941	315,5	187,9	127,6
2020 (опт. вар.)	35824,0	189525	106126	83399	529,0	296,2	232,8
2020 (песим. вар.)	35824,0	130973	80506	50466	365,6	224,7	140,9
	Сільськогосподарські підприємства						
1999	34282	27876	17066,4	10809,7	81,3	49,8	31,5
2010	20727	45149	26444	18705	217,8	127,6	90,2
2011 (очік.)	20590	54211	34271	19940	263,3	166,4	96,8
2015 (опт. вар.)	20710	75264	40155	35109	363,4	193,9	169,5
2015 (пес. вар.)	20710	52848	30070	22778	255,2	145,2	110,0
2020 (опт. вар.)	20658	106251	56169	50082	514,3	271,9	242,4
2020 (песим. вар.)	20658	66631	39688	26943	322,5	192,1	130,4
	Господарства населення						
1999	6081	43093,7	18303,3	24790,4	708,6	301,0	407,7
2010	15794	55387	32234	23153	350,7	204,1	146,6
2011 (очік.)	15898	62634	39712	22922	394,0	249,8	144,2
2015 (опт. вар.)	15290	74275	47094	27181	485,8	308,0	177,8
2015 (пес. вар.)	15290	60720	37557	23163	397,1	245,6	151,5
2020 (опт. вар.)	15166	83274	49957	33318	549,1	329,4	219,7
2020 (песим. вар.)	15166	64341	40818	23523	424,2	269,1	155,1

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

Ефективність розширення обсягів біологічної азотфіксації багаторічними травами та бобовими культурами

Показник	2 015р.			2 020р.		
	Багаторічні трави	Зернобобові та соя	Усього	Багаторічні трави	Зернобобові та соя	Усього
Площа посіву, млн га	1,8	2,8	4,6	1,9	2,8	4,7
Буде одержано гумусу, тис. т			3680			3760
Обсяги симбіотичної фіксації азоту атмосфери, тис. т	216	280	496	222	280	502
Вартість альтернативної кількості мінеральних добрив, млн грн.	2160	2800	4960	2220	2800	5020

Довідково: ринкова ціна 1 т NPK – 10,0 тис. грн.

Виконавці: Душко М.П.

Економічна ефективність застосування сидеральних добрив

Показник	на 1 га	2 015р.	2 020р.
Обсяг застосування (га/млн га)	1	1,5	2,0
Затрати на сидерати (грн/млн грн)	400	600	800
Буде одержано гумусу, тис. т		1350	1800
Надходить у ґрунт NPK із біомасою сидерату при урожайності 15 т/га:			
азоту (кг/тис. т)	69	103	138
фосфору (кг/тис. т)	40,5	61	81
калію (кг/тис. т)	61,5	92	123
Усього (кг/тис. т)	171	256	342
Вартість NPK сидератів за еквівалентом їх у мінеральних добривах* грн/млн грн)	1710	2560	3420
Економічний ефект (грн/млн грн)	1310	1960	2620

*Довідково: вартість 1 т NPK – 10,0 тис. грн.

Виконавці: Душко М.П.

Прогноз обсягів утворення гумусу та надходження в ґрунт NPK за органічної системи удобрення

Джерело органічного удобрення	Обсяги застосування	Гумус, тис. т	Азот, тис. т	Фосфор, тис. т	Калій, тис. т	Разом NPK, тис. т
2015р.						
Гній, млн т	57,9 ¹⁾	2606	451	358	377	1186
Багаторічні трави, зернобобові культури, млн га	4,6	3680	496			496
Сидерати, млн га	1,5	1350	103	61	92	256
Побічна продукція урожаю, млн т	28,8	4246	169	115	346	630
Усього		11881	1219	534	815	2568
2020р.						
Гній, тис. т	105 ¹⁾	4725	782	637	679	2098
Багаторічні трави, зернобобові культури, млн га	4,7	3760	502			502
Сидерати, млн га	2,0	1800	138	81	123	342
Побічна продукція урожаю, млн т	37,5	5513	220	150	450	820
Усього		15798	1642	868	1252	3762

¹⁾із додатку 3.3

Виконавці: Душко М.П.

Розрахунок приросту виробництва і ефективності вирощування сільськогосподарських культур за рахунок збільшення затрат на 1 га посіву в сільськогосподарських підприємствах України (за даними 2010 року)

Показник	Пшениця	Ячмінь	Кукурудза	Соняшник	Цукрові буряки
Усього сільськогосподарських підприємств	9180	9180	9180	9180	9180
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції, од.	7607	6891	3969	5857	949
Площа, тис.га	4158,4	2155,6	1855,0	2977,1	413,9
Урожайність, ц/га	28,0	21,0	46,7	16,4	288,8
Валовий збір, тис. т	11695,6	4531,2	8671,6	4880,2	11954
Виробничі витрати: на 1 га, грн	2490	1901	3730	2580	9720
на 1 ц, грн	89,00	90,45	79,79	157,41	33,65
У т.ч. господарств, у яких затрати на 1 га менше, грн	4000	4000	5500	4000	12000
Кількість господарств, од.	7134	6688	3673	5299	837
Площа, тис.га	3624,3	2094,5	1691	2711,5	362,1
Урожайність, ц/га	25,2	20,3	42,6	15,1	262,7
Валовий збір, тис. т	9136,7	4247,8	7203,7	4068,4	9513,5
Виробничі витрати: на 1 га, грн	2319	1850	3539	2394	9447
на 1 ц, грн	91,98	91,21	83,07	158,86	35,95
Збільшення затрат на 1 га, грн	4000	3000	5500	4000	12000
Кількість господарств, од.	7134	6688	3673	5299	837
Площа, тис.га	3624,3	2094,2	1691	2711,5	362,1
Урожайність, ц/га	51,3	42,9	87,3	29,0	500,0
Валовий збір, тис. т	18586,2	8975,1	14762,7	7854,0	18105,0
Виробничі витрати: на 1 га, грн	4000	3000	5500	4200	12000
на 1 ц, грн	78,0	70,0	63,0	145,0	24,0
Приріст виробництва, тис.т	9449,5	4727,3	7559,0	3785,6	8591,5
Економія затрат: на 1 ц, грн	13,98	21,21	20,07	13,86	11,95
Усього, млн грн	2598,3	1903,6	2962,9	1088,6	2163,5
Збільшення витрат на виробництво, млн грн	6092,4	2408,3	3316,1	4897,0	924,4
Збільшення вартості продукції, млн грн	10321,6	4537,8	9395,8	11470,4	4184,1
Збільшення прибутку, млн грн	4229,2	2129,4	6079,8	6573,4	3259,6

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Душко М.П.

**Потреба в добривах під сільськогосподарські культури
на 2015 та 2020 рр.**

Показник	2 015 р.	2 020 р.
Потреба в поживних речовинах під заплановані обсяги виробництва, тис. т д.р.	4829,7	6600
Забезпечення потреби за рахунок:		
гною, тис. т д.р.	1186	2098
азотфіксації багаторічних трав та бобових культур, тис. т д.р.	496	502
побічної продукції, тис. т д.р.	630	820
сидерату, тис. т д.р.	256	342
мінеральних добрив, тис. т д.р.	2261,7	2838

Виконавці: Федоров М.М., Корчинська С.Г.

**Економічна ефективність застосування
мінімального обробітку ґрунту**

Показник	2 015р.	2 020р.
<i>Поверхневий обробіток</i>		
Площа, млн грн ¹	5	11,15
Економія на 1 га, грн ²	200	200
Усього, млн грн	1000	2230
<i>Нульовий обробіток</i>		
Площа, млн грн ¹	3	6,25
Економія на 1 га, грн ²	650	650
Усього, млн грн	1950	4062,5
Разом економії	2950	6292,5

¹Постанова загальних зборів УААН „Сучасні технології обробітку ґрунту: проблеми, перспективи їх застосування в Україні” від 26 листопада 2007 р.

²Дані Кримського інституту агропромислового виробництва НААНУ.

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Душко М.П.

**Забезпечення урожаю основних сільськогосподарських
культур добривами у 2015 р. і 2020 р.**

Показник	2010	2015		2020	
		оптимі- стичний	песимі- стичний	оптимі- стичний	песимі- стичний
Зернові та зернобобові					
Внесено NPK, тис. т	738,1	2836,5	1974,8	4000,0	2593,4
у т.ч. мін.добрив, тис.т	492,4	1492,9	1071,6	2045,0	1465,6
Площа, тис. га	14575,6	16209,0	16209,0	16209,0	16209,0
Урожайність, ц/га	26,9	43,8	31,5	49,3	37,0
Валовий збір, тис. т	39270,9	71006,0	51000,0	80000,0	60000,0
Цукрові буряки (фабричні)					
Внесено NPK, тис. т	124,5	307,8	170,0	417,4	349,7
у т.ч. мін.добрив, тис.т	100,8	256,5	145,7	328,6	274,7
Площа, тис. га	492,0	650,0	650,0	800,0	800,0
Урожайність, ц/га	279,5	400,0	280,0	437,5	312,5
Валовий збір, тис. т	13749,2	26000,0	18200,0	35000,0	25000,0
Соняшник					
Внесено NPK, тис. т	121,4	245,1	111,3	264,0	101,3
у т.ч. мін.добрив, тис.т	112,9	222,8	101,2	240,0	92,9
Площа, тис. га	4526,0	3143,0	3143,0	2400,0	2400,0
Урожайність, ц/га	15,0	22,7	15,9	23,2	16,7
Валовий збір, тис. т	6771,5	7120,0	5000,0	5568,0	4000,0
Картопля					
Внесено NPK, тис. т	7,6 ^{*)}	168,0	107,8	179,9	110,5
у т.ч. мін.добрив, тис.т	5,7	129,2	82,9	138,4	85,0
Площа, тис. га	1412,0	1400,0	1400,0	1300,0	1300,0
Урожайність, ц/га	132,5	153,6	133,6	161,5	143,8
Валовий збір, тис. т	18704,8	21504,0	18700,0	21000,0	18694,0
Внесено NPK – всього, тис. т	991,6	3557,4	2363,9	4861,3	3154,9
у т.ч. мін.добрив, усього, тис.т	711,8	2101,4	1401,4	2752,0	1918,2

^{*)} Внесення добрив тільки у сільськогосподарських підприємствах.

Виконавці: Федоров М.М., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г.

Поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні

Рік	С.-г. угіддя, тис. га	Середньорічне поголів'я, тис. голів					
		ВРХ, усього	У т.ч.		Свині	Птиця	Вівці
			корови	інше поголів'я ВРХ			
	Усі категорії господарств						
1999	40364	11174,1	5635,9	5538,2	10078,2	127777	1129,0
2010	36521	4660,6	2683,9	1976,7	7768,5	197643	1782,1
2011 (очік.)	36488	4418,8	2505,8	1913,0	7519,3	196500	1740,0
2015 (опт. вар.)	36000	6183,2	3040,0	3143,2	12100,0	239000	2386,2
2015 (пес. вар.)	36000	4607,6	2609,8	1997,9	8596,6	205100	1782,1
2020 (опт. вар.)	35824	10434,3	4150,0	6284,3	13700,0	266000	2962,6
2020 (пес. вар.)	35824	5095,5	2735,0	2360,5	9380,8	212000	1900,0
	Сільськогосподарські підприємства						
1999	34282	7292,9	2690,0	4602,9	4196,0	29447,5	612,7
2010	20727	1576,8	596,9	979,9	3466,6	105458	307,2
2011 (очік.)	20590	1513,7	568,8	944,9	3314,5	110600	291,0
2015 (опт. вар.)	20710	3023,2	1000,0	2023,2	7020,0	135000	626,2
2015 (пес. вар.)	20710	1596,1	609,8	986,3	4325,9	114100	332,1
2020 (опт. вар.)	20658	6404,3	2050,0	4354,3	7700,0	152000	962,6
2020 (пес. вар.)	20658	2050,5	835,0	1215,5	5100,0	120000	400,0
	Господарства населення						
1999	6081	3881,2	2945,9	935,3	5882,2	98329,4	516,3
2010	15794	3083,8	2087,0	996,8	4302,0	92185	1475,0
2011 (очік.)	15898	2905,1	1937,0	968,1	4204,8	85900	1449,0
2015 (опт. вар.)	15290	3160,0	2040,0	1120,0	5080,0	104000	1760,0
2015 (пес. вар.)	15290	3011,6	2000,0	1011,6	4270,7	91000	1450,0
2020 (опт. вар.)	15166	4030,0	2100,0	1930,0	6000,0	114000	2000,0
2020 (пес. вар.)	15166	3045,0	1900,0	1145,0	4280,8	92000	1500,0

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.

**Поголів'я сільськогосподарських тварин на 100 га
сільськогосподарських угідь, голів**

Рік	ВРХ, усього	У т.ч.		Свині	Птиця	Вівці
		корови	інше поголів'я ВРХ			
	Усі категорії господарств					
1999	27,7	14,0	13,7	25,0	316,6	2,8
2010	12,8	7,3	5,4	21,3	541,2	4,9
2011 (очік.)	12,1	6,9	5,2	20,6	538,5	4,8
2015 (опт. вар.)	17,2	8,4	8,7	33,6	663,9	6,6
2015 (пес. вар.)	12,8	7,2	5,5	23,9	569,7	5,0
2020 (опт. вар.)	29,1	11,6	17,5	38,2	742,5	8,3
2020 (пес. вар.)	14,2	7,6	6,6	26,2	591,8	5,3
	Сільськогосподарські підприємства (включаючи фермерські)					
1999	21,3	7,8	13,4	12,2	85,9	1,8
2010	7,6	2,9	4,7	16,7	508,8	1,5
2011 (очік.)	7,4	2,8	4,6	16,1	537,2	1,4
2015 (опт. вар.)	14,6	4,8	9,8	33,9	651,9	3,0
2015 (пес. вар.)	7,7	2,9	4,8	20,9	550,9	1,6
2020 (опт. вар.)	31,0	9,9	21,1	37,3	735,8	4,7
2020 (пес. вар.)	9,9	4,0	5,9	24,7	580,9	1,9
	Господарства населення					
1999	63,8	48,4	15,4	96,7	1617,0	8,5
2010	19,5	13,2	6,3	27,2	583,7	9,3
2011 (очік.)	18,3	12,2	6,1	26,4	540,3	9,1
2015 (опт. вар.)	20,7	13,3	7,3	33,2	680,2	11,5
2015 (пес. вар.)	19,7	13,1	6,6	27,9	595,2	9,5
2020 (опт. вар.)	26,6	13,8	12,7	39,6	751,7	13,2
2020 (пес. вар.)	20,1	12,5	7,5	28,2	606,6	9,9

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.

Виробництво продукції тваринництва в Україні

Роки	С.-г. угіддя, тис. га	Вирощування, тис. т						Виробництво, тис. т		
		М'яса, всього	у т.ч.					Молоко	Вовна	Яйця, млн шт.
			ВРХ	Свині	Птиця	Вівці	Інше			
	Усі категорії господарств									
1999	40364	2388,0	1093,8	929,5	279,9	37,5	47,1	13362,2	3,8	8739,7
2010	36521	2936,7	653,8	915,5	1278,8	40,7	47,9	11248,5	4,2	17052,3
2011 (очік.)	36488	3112,4	640,3	978,8	1403,9	39,4	50,0	11078,5	4,0	18933,0
2015 (опт. вар.)	36000	4650,0	1020,0	1820,0	1690,0	50,0	70,0	15400,0	7,0	19000,0
2015 (пес. вар.)	36000	3320,0	660,0	1130,0	1435,0	41,0	54,0	11200,0	4,2	19000,0
2020 (опт. вар.)	35824	6326,0	2142,0	2133,0	1898,0	73,0	80,0	23000,0	10,5	19200,0
2020 (пес. вар.)	35824	3657,0	800,0	1250,0	1500,0	47,0	60,0	12450,0	5,0	19000,0
	Сільськогосподарські підприємства									
1999	34282	715,1	470,2	177,9	56,7	4,6	5,7	4710,9	1,7	3242,4
2010	20727	1638,5	174,6	411,8	1047,2	3,5	1,4	2216,6	0,7	10249,6
2011 (очік.)	20590	1789,0	163,8	458,6	1161,3	3,6	1,7	2297,5	0,7	11933,0
2015 (опт. вар.)	20710	2962,0	480,0	1050,0	1419,0	8,0	5,0	6080,0	2,4	12000,0
2015 (пес. вар.)	20710	1986,0	180,0	600,0	1200,0	4,0	2,0	2500,0	1,0	12000,0
2020 (опт. вар.)	20658	4021,0	1192,0	1210,0	1601,0	13,0	5,0	12500,0	4,3	12200,0
2020 (пес. вар.)	20658	2273,0	300,0	700,0	1265,0	5,0	3,0	3750,0	1,0	12000,0
	Господарства населення									
1999	6081	1672,7	623,6	751,6	223,2	32,9	41,4	8651,3	2,1	5497,3
2010	15794	1298,2	479,2	503,7	231,6	37,2	46,5	9031,9	3,5	6802,7
2011 (очік.)	15898	1323,4	476,5	520,2	242,6	35,8	48,3	8781,0	3,2	7000,0
2015 (опт. вар.)	15290	1688,0	540,0	770,0	271,0	42,0	65,0	9320,0	4,6	7000,0
2015 (пес. вар.)	15290	1334,0	480,0	530,0	235,0	37,0	52,0	8700,0	3,2	7000,0
2020 (опт. вар.)	15166	2305,0	950,0	923,0	297,0	60,0	75,0	10500,0	6,2	7000,0
2020 (пес. вар.)	15166	1384,0	500,0	550,0	235,0	42,0	57,0	8700,0	4,0	7000,0

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Гриценко О.Ю., Мазуренко О.В.

**Виробництво продукції тваринництва на 100 га
сільськогосподарських угідь**

Рік	Вирощування живої маси, ц						Виробництво, ц		
	М'яса, всього	у т. ч.							
		ВРХ	Свині	Птиця	Вівці	Інше	Молоко	Вовна	Яйця, млн шт.
Усі категорії господарств									
1999	59,2	27,1	23,0	6,9	0,9	1,2	331,0	0,09	21,7
2010	80,4	17,9	25,1	35,0	1,1	1,3	308,0	0,1	46,7
2011 (очік.)	85,3	17,5	26,8	38,5	1,1	1,4	303,6	0,1	51,9
2015 (опт. вар.)	129,2	28,3	50,6	46,9	1,4	1,9	427,8	0,2	52,8
2015 (пес. вар.)	92,2	18,3	31,4	39,9	1,1	1,5	311,1	0,1	52,8
2020 (опт. вар.)	176,6	59,8	59,5	53,0	2,0	2,2	642,0	0,3	53,6
2020 (пес. вар.)	102,1	22,3	34,9	41,9	1,3	1,7	347,5	0,1	53,0
Сільськогосподарські підприємства									
1999	20,9	13,7	5,2	1,7	0,1	0,2	137,4	0,05	9,5
2010	79,1	8,4	19,9	50,5	0,2	0,1	106,9	0,0	49,5
2011 (очік.)	86,9	8,0	22,3	56,4	0,2	0,1	111,6	0,0	58,0
2015 (опт. вар.)	143,0	23,2	50,7	68,5	0,4	0,2	293,6	0,1	57,9
2015 (пес. вар.)	95,9	8,7	29,0	57,9	0,2	0,1	120,7	0,0	57,9
2020 (опт. вар.)	194,6	57,7	58,6	77,5	0,6	0,2	605,1	0,2	59,1
2020 (пес. вар.)	110,0	14,5	33,9	61,2	0,2	0,1	181,5	0,0	58,1
Господарства населення									
1999	275,1	102,5	123,6	36,7	5,4	6,8	1422,7	0,34	90,4
2010	82,2	30,3	31,9	14,7	2,4	2,9	571,8	0,2	43,1
2011 (очік.)	83,2	30,0	32,7	15,3	2,3	3,0	552,3	0,2	44,0
2015 (опт. вар.)	110,4	35,3	50,4	17,7	2,7	4,3	609,5	0,3	45,8
2015 (пес. вар.)	87,2	31,4	34,7	15,4	2,4	3,4	569,0	0,2	45,8
2020 (опт. вар.)	152,0	62,6	60,9	19,6	4,0	4,9	692,3	0,4	46,2
2020 (пес. вар.)	91,3	33,0	36,3	15,5	2,8	3,8	573,7	0,3	46,2

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.

Виробництво продукції тваринництва на одну голову

Рік	С.-г. угіддя, тис. га	Продуктивність на одну голову, кг					
		Надій від однієї корови, кг	Вирощу- вання ВРХ на одну корову	Вирощування на поголів'я ВРХ (без корів)	Свині	Птиця	Вівці
		<i>Усі категорії господарств</i>					
1999	40363,5	2371	194,1	197,5	92,2	2,2	33,2
2010	36521,4	4191	243,6	330,8	117,8	6,5	22,8
2011 (очік.)	36488,0	4421	255,5	334,7	130,2	7,1	22,6
2015 (опт. вар.)	36000,0	5066	335,5	324,5	150,4	7,1	21,0
2015 (песим. вар.)	36000,0	4292	252,9	330,3	131,4	7,0	23,0
2020 (опт. вар.)	35824,0	5542	516,1	340,8	155,7	7,1	24,6
2020 (песим. вар.)	35824,0	4552	292,5	338,9	133,3	7,1	24,7
		<i>Сільськогосподарські підприємства</i>					
1999	34282	1751	174,8	102,2	42,4	1,9	7,5
2010	20727,0	3714	292,5	178,2	118,8	9,9	11,4
2011 (очік.)	20590,0	4039	288,0	173,4	138,4	10,5	12,3
2015 (опт. вар.)	20710,0	6080	480,0	237,3	149,6	10,5	12,8
2015 (песим. вар.)	20710,0	4100	295,2	182,5	138,7	10,5	12,0
2020 (опт. вар.)	20658,0	6098	581,5	273,8	157,1	10,5	13,5
2020 (песим. вар.)	20658,0	4491	359,3	246,8	137,3	10,5	12,5
		<i>Господарства населення</i>					
1999	6081	2937	211,7	666,8	127,8	2,3	63,7
2010	15794,4	4328	229,6	480,7	117,1	2,5	25,2
2011 (очік.)	15898,0	4533	246,0	492,2	123,7	2,8	24,7
2015 (опт. вар.)	15290,0	4569	264,7	482,1	151,6	2,6	23,9
2015 (песим. вар.)	15290,0	4350	240,0	474,5	124,1	2,6	25,5
2020 (опт. вар.)	15166,0	5000	452,4	492,2	153,8	2,6	30,0
2020 (песим. вар.)	15166,0	4579	263,2	436,7	128,5	2,6	28,0

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я, Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.

**Розрахунок
приросту поголів'я корів в усіх категоріях господарств України, тис. голів**

Рік	Поголів'я на початок року	Приріст 26%	Вибуття корів 20%	Поголів'я на кінець року
2012	2506	651	501	2656
2013	2656	690	531	2815
2014	2815	731	563	2983
2015	2983	775	596	3162
2012-2015		2847	2191	
2016	3162	822	632	3352
2017	3352	871	670	3553
2018	3553	923	710	3766
2019	3766	979	753	3992
2016-2019		3595	2765	
Разом	24793	6442	4956	26279

**Розрахунок
додаткового введення корів :**

За умов ведення **26%**, вводиться **20%**, на 100 корів. Додатково вводиться первісток 10 голів.

Введення корів при **26 %** порівняно з 20% від 2012 до 2015 р. – 656 тис. голів (2847-2191); від 2016-2020 рр. – 1486 тис. голів (6442-4956);

**Розрахунок ефективності додаткового введення корів-первісток в основне стадо
(10 голів із розрахунку на 100 корів на початок року)**

Показник	2015 р.	2020 р.
1. Буде додатково отримано корів, тис. голів	656	1486
2. Надій від корови, кг	3981	5000
3. Виробництво молока, тис. тонн (р1.х р.2)	2611	7430
4. Повна собівартість 1 тонн молока, грн	2289	2289
5.Затрати всього, млн грн (р.3 х р.4)	59777	17007
6.Реалізація молока (90 % від виробництва) тис. т	2350	6687
7.Реалізаційна ціна 1т, грн (рівень рентабельності 30%)	2698	2698
8.Виручка, млн грн (р.6 х р. 7)	6340	18041
9.Затрати на реалізоване молоко, млн грн (р. 6 х р. 4)	5379	15306
10. Прибуток, млн грн (р. 8- р. 9)	961	2735

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Розрахунок приросту виробництва і ефективності молока за рахунок підвищення концентрації поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Ферми з виробництва молока					
	2 010р.	2 015р.	+, -	2 010р.	2 020р.	+, -
Усього с.-г. підприємств, що звітуються по ф.50с.г.	9180	9180	X	9180	9180	X
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції			X			X
Усього	2406	2406	X	2406	2406	X
у т.ч. з низьким рівнем концентрації поголів'я	1921	1921	X	2256	2256	X
Поголів'я факт., тис. голів	216,6	576,3	359,7	358,3	1353,6	995,3
На одне господарство, голів	112,8	300,0	187,2	158,8	600,0	441,2
Надій від корови, кг	3200	3400	200,0	3626	4600	974,0
Одержано молока, тис. т	693,1	1959,4	1266,3	1299,2	6226,6	4927,4
Реалізовано молока, тис. т	592,3	1674,4	1082,1	1138,8	5457,8	4319,0
Витрати, млн грн	1307,2	3600,0	2292,8	2507,6	11188,6	8680,9
Виручка від реалізації, млн грн	1464,2	4186,0	2721,9	2939,2	14190,4	11251,1
Прибуток, млн грн	157	586	429,1	432	3002	2570,2
Собівартість (повна) 1 ц, грн	220,7	215	-5,7	220,2	205	-15,2
Ціна 1 ц, грн	247,2	250	2,8	258,1	260	1,9
Прибуток 1 ц, грн	26,5	35	8,5	37,9	55	17,1
Приріст прибутку на 1 ц, грн						
Усього, млн грн	X	429,1	X	x	2844,9	X

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

Розрахунок приросту виробництва і ефективності яловичини за рахунок підвищення концентрації поголів'я великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Ферми з виробництва м'яса ВРХ					
	2 010р.	2 015р.	+, -	2 010р.	2 020р.	+, -
Усього с.-г. підприємств, що звітуються по ф.50с.г.	9180	9180	X	9180	9180	X
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції			X			X
Усього	2705	2705	X	2705	2705	X
у т.ч. з низьким рівнем концентрації поголів'я	2409	2409	X	2563	2563	X
Поголів'я факт., тис. голів	509,1	1445,4	936,3	660,5	2563	1902,5
На одне господарство, голів	211	600	388,7	258	1000	742,3
Середньодобовий приріст, г	393	550	157,4	405	700	294,8
Одержано приросту, тис. т	73,0	290,2	217,2	97,7	654,8	557,2
Реалізовано, тис. т	97,6	388,2	290,6	127,4	854,0	726,6
Витрати, млн грн	1365,0	5205,9	3840,9	1788,0	11187,4	9399,4
Виручка від реалізації, млн грн	844,0	3493,9	2649,9	1116,0	7865,4	6749,4
Прибуток, млн грн	-521,0	-1712,0	-1191,0	-672,0	-3322,1	-2650,1
Собівартість (повна) 1 ц, грн	1399	1341	-57,6	1403	1310	-93,5
Ціна 1 ц, грн	865	900	35,2	876	921	45,0
Прибуток 1 ц, грн	-534	-441	92,8	-527	-389	138,5
Приріст прибутку на 1 ц, грн						
Всього, млн грн	X	360,3	X	x	1182,6	X

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

**Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні
продуктивності корів у сільськогосподарських підприємствах України**

Показник	Ферми з виробництва молока					
	2 010р.	2 015р.	+, -	2 010р.	2 020р.	+, -
Усього с.-г. підприємств, що звітуються по ф.50с.г.	9180	9180	X	9180	9180	X
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції			X			X
Усього	2406	2406	X	2406	2406	X
у т.ч. з низькою продуктивністю	2233	2233	X	2233	2233	X
Поголів'я факт., тис. голів	473,8	473,8	X	473,8	473,8	X
На одне господарство, голів	212,2	300,0	87,8	212,2	600,0	387,8
Надій від корови, кг	3589	5500	1911,0	3589	6500	2911,0
Одержано молока, тис. т	1700,5	2605,9	905,4	1700,5	3079,7	1379,2
Реалізовано молока, тис. т	1497	2294,1	797,1	1497	2711,2	1214,2
Витрати, млн грн	3389,2	5092,9	1703,7	3389,2	5693,5	2304,3
Виручка від реалізації, млн грн	3967,1	6469,3	2502,3	3967,1	7726,9	3759,9
Прибуток, млн грн	577,8	1376,5	798,6	577,8	2033,4	1455,6
Собівартість (повна) 1 ц, грн	226,4	222	-4,4	226,4	210	-16,4
Ціна	265	282	17,0	265	285	20,0
Прибуток	38,6	60,0	21,4	38,6	75	36,4
Приріст прибутку на 1 ц, грн						
Усього, млн грн	X	798,6	X	x	1455,6	X

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

**Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні
продуктивності великої рогатої худоби в сільськогосподарських
підприємствах України**

Показник	Ферми з виробництва м'яса ВРХ					
	2 010р.	2 015р.	+, -	2 010р.	2 020р.	+, -
Усього с.-г. підприємств, що звітуються по ф.50с.г.	9180	9180	X	9180	9180	X
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції			X			X
Всього	2705	2705	X	2705	2705	X
у т.ч. з низькою продуктивністю	2627	2627	X	2627	2627	X
Поголів'я факт., тис. голів	954,9	954,9	X	954,9	954,9	X
На одне господарство, гол.	363	363	X	363	363	X
Середньодобовий приріст, г	419	700	281,4	419	850	431,4
Одержано приросту, тис. т	145,9	244,0	98,1	145,9	296,3	150,4
Реалізовано, тис. т	182,7	305,5	122,8	182,7	371,0	188,3
Витрати, млн грн	2576	4048,1	1472,1	2576,0	4143,9	1567,9
Виручка від реалізації, млн грн	1624,8	2868,8	1244,0	1624,8	3813,7	2188,9
Прибуток, млн грн	-951	-1179	-228,1	-951	-330	621,0
Собівартість (повна) 1 ц, грн	1410	1325	-85,0	1410	1117	-293,0
Ціна	889	939	49,7	889	1028	138,7
Прибуток	-520,6	-386,0	134,6	-520,6	-89,0	431,6
Приріст прибутку на 1 ц, грн						
Усього, млн грн	X	411,3	X	x	1601,3	X

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

**Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні
продуктивності свиней у сільськогосподарських підприємствах України**

Показники	Ферми по виробництву м'яса свиней					
	2 010р.	2 015р.	+, -	2 010р.	2 020р.	+, -
Усього с.-г. підприємств, що звітуються по ф.50с.г.	9180	9180	X	9180	9180	X
Кількість господарств, які виробляють даний вид продукції			X			X
Усього	3215	3215	X	3215	3215	X
у т.ч. з низькою продуктивністю	3137	3137	X	3137	3137	X
Поголів'я факт., тис. голів	2437,1	2437,1	X	2437,1	2437,1	X
На одне господарство, голів	777	777	X	777	777	X
Середньодобовий приріст, г	349	550	200,7	349	650	300,7
Одержано приросту, тис. т	310,7	489,2	178,5	310,7	578,2	267,5
Реалізовано, тис. т	276,6	435,6	159,0	182,7	340,0	157,3
Витрати, млн. грн	3695	5514,1	1819,1	3695	3916,8	221,8
Виручка від реалізації, млн грн	3355	5731,9	2376,9	3355	4488,0	1133,0
Прибуток, млн. грн	-340	218	557,8	-340	571	911,2
Собівартість (повна) 1 ц, грн	1336	1266	-69,9	2022	1152	-870,4
Ціна 1 ц, грн	1213	1316	103,1	1836	1320	-516,3
Прибуток 1 ц, грн	-122,9	50,0	172,9	-186,1	168,0	354,1
Приріст прибутку на 1 ц, грн						
Усього, млн грн	X	753,2	X	x	1203,9	X

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.

**Ефективність створення і використання
культурних пасовищ**

Показник	2010	у т.ч. с.-г. підприєм- ства	2015	у т.ч. с.-г. підприєм- ства	2020	у т.ч. с.-г. підприєм- ства
Поголів'я корів, тис. голів	2683,9	596,9	3040	1000	4150	2050
Потреба пасовищ на одну голову, га	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Необхідно мати пасовищ, тис. га	671	150	760	250	1038	512
Виробництво молока, тис. т	11248,5	2216,6	15400	6080	23000	12500
Собівартість молока (виробнича) 1 ц факт.2010 р.	200	200				
При використанні культурних пасовищ (70%)	140	140	140	140	140	140
Економія, грн на 1 ц	60	60	60	60	60	60
Економія всього, млн грн	х		9240	3648	13800	7500

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Ефективність способів використання соломи

Показник	Варіанти використання 1 т соломи при:		
	виробництві гною (8 т з 1 т соломи)	розкиданні на полі	спалюванні в котлах
Собівартість одержуваних із соломи поживних речовин, тепла, грн	550	55	800
Буде одержано добрив, кг:			
азоту (5 кг в 1т) ¹	40	6 ²	-
фосфору (2,5 кг в 1 т)	20	4	2 ³
калію (6,0 кг в 1т)	48	12	10
усього NPK (13,5 кг в 1 т)	108	22	12
Ціна 1 кг NPK, грн	10,0	10,0	10,0
Вартість – усього, грн	1080	220	120
Еквівалент природного газу до 1 т соломи (0,4 : 1), тис. м ³	-	-	0,4
Вартість (1тис. м ³ = 360), дол.	-	-	144
(за курсом 8,0 грн), грн	-	-	1152
Вартість добрив і газу, грн	-	-	1272
Економія, грн	530	165	472
Рівень ефективності, %	96,4	300	59

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Розподіл обсягів виробленої соломи за напрямками використання, млн т

Показник	2015 р.	2020 р.
Біологічний урожай	105,9	163,0
Напрями використання:		
для внесення в ґрунт – усього	28,8	37,5
у т.ч. за рахунок: залишків при збиранні	15,8	27,5
безпосереднього внесення	13,0	10,0
на корм для тварин	2,2	6,4
на підстилку для тварин	19,1	35,0
на спалювання для одержання тепла	55,8	84,1

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Ефективність використання гною для одержання біогазу

Показник	Варіанти одержання біогазу із:					
	гною тварин			пташиного посліду		
	1 т	обсяги		1 т	обсяги	
		2015 р.	2020 р.		2015 р.	2020 р.
Використано соломи, млн т		6,25	11,62			
Кількість гною, т/млн т	1	50	93	1	7,9	12,0
Собівартість грн/млн грн	50	2500	4650	20	158	240
Собівартість виробництва біогазу, м³/млн м³	60	3000	5580	60	474	720
Разом витрат	110	5500	10230	80	632	960
Буде одержано:						
біогазу, м³/млн м³	62	3100	5766	100	790	1200
азоту, кг/тис.т	5,7	285	530	25	165,9	252
фосфору, кг/тис.т	5,5	275	511	10,5	82,95	126
калію, кг/тис.т	6,2	310	577	8,5	67,15	102
разом NPK, кг/тис.т	17,4	870	1618	40	316	480
Ціна 1 кг NPK мінеральних добрив, грн	10	10	10	10	10	10
Ціна 1 м³ газу: дол. США 360	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36
або грн 2880	2,88	2,88	2,88	2,88	2,88	2,88
Вартість NPK, грн/млн грн	174	8700	16180	400	3160	4800
Біогазу, грн/млн грн	178,56	8928	16606	288	2275	3456
Разом, грн/млн грн	352,56	17628	32786	688	5435	8256
Економія, грн/млн грн	242,56	12128	22556	608	4803	7296

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Розрахунок економії від використання соломи для одержання органічних добрив

№ п.п.	Показник	За внесення гною у ґрунт		За безпосереднього внесення в ґрунт соломи	
1.	Економія з розрахунку на 1 т соломи	108		22	
1.1.	Мінеральних добрив NPK, кг				
1.2.	Коштів, грн				
2.	Економія загальна	2015 р.	2020 р.	2015 р.	2020 р.
2.1	Кількість використовуваної соломи, млн т	12,7	23,4	28,8	37,5
2.2	Буде вироблено гною, млн т	102	187	-	-
2.3	Еквівалентно мінеральним добривам, NPK, млн т	1,37	2,53	0,63	0,82
2.4	Економія коштів, млн грн	6731	12402	4752	6187

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Розрахунок економії від використання соломи для одержання тепла

№ пп	Показник	Варіанти використання соломи як палива при ціні 1 тис. м ³ природного газу, дол. США	
		360	
1.	Економія з розрахунку на 1 т соломи		
1.1	Мінеральних добрив NPK, кг	12	
1.2	Природного газу, тис. м ³	0,4	
1.3	Коштів, грн	472	
2	Економія загальна	2015 р.	2020 р.
2.1	Кількість використовуваної соломи, млн. т	55,8	84,1
2.2	<u>Буде одержано</u> Добрив, NPK, тис. т	670	1000
2.3	Природного газу, млн м ³	22300	33600
2.4	Економія коштів, млн грн	26338	39695

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Ефективність переробки ріпаку на біодизель
(на прикладі Інституту сільського господарства Криму)

I. Реалізація ріпаку, грн		Вихід макухи, кг	550
Собівартість 1 т ріпаку	1500	Ціна, грн	1,5
Реалізаційна ціна	3000	Вартість, грн	825
Прибуток	1500	Вихід гліцерину, кг	68
II. Використання для виробництва біодизеля, грн		Ціна, грн	1,1
Собівартість ріпаку	1500	Вартість, грн	75
Витрати на переробку	530	Вартість одержаної продукції – всього, грн	4260
Разом затрат	2030	Витрати на виробництво, грн	2030
<i>Із розрахунку на 1 т ріпаку</i>		Економія (прибуток), грн	2230
Вихід біодизеля, кг	420	Рівень рентабельності, %	109,8
Вартість, грн (по 8 грн за 1 кг)	3360		

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Ефективність переробки зерна кукурудзи на біоетанол

1. Використання як товарної продукції		<i>Із розрахунку на 1 т кукурудзи</i>	
Собівартість 1 т зерна, грн	1004	Вихід біоетанолу, кг	450
Реалізаційна ціна, грн	1353	Вартість (9 грн · 450 кг), грн	4050
Прибуток, грн	349	Вихід кормів, кг	500
Рівень рентабельності, %	34,8	Вартість одержаних кормів, грн	600
2. Використання для виробництва біоетанолу, грн		Вартість виробленої продукції – всього, грн	4650
Собівартість 1 т зерна	860	Витрати на виробництво, грн	1650
Витрати на переробку	790	Економія (прибуток), грн	3000
Усього витрат	1650	Рівень рентабельності, %	181,8

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

**Економічна ефективність виробництва альтернативних видів енергії
в сільському господарстві**

Показник	Вид продукції	Од. виміру	Обсяг		Економія, млн грн	
			2015 р.	2020 р.	2015 р.	2020 р.
Виробництво біогазу з гною	Солома	млн т	6,25	11,62	12128	22556
	Гній	млн т	50	105,0		
	Біогаз	млн м ³	3100	5766		
	НРК	тис.т	870	1618		
Виробництво біогазу з курячого посліду	Біогаз	млн м ³	790	1200	4803	7296
	Послід	млн т	7,9	12,0		
	НРК	тис.т	316	480		
Використання соломи для виробництва і внесення гною в ґрунт	Солома	млн т	12,7	23,4	6731	12402
	Гній	млн т	102	187		
	НРК	тис.т	1370	2530		
Внесення подрібненої соломи в ґрунт	Солома	млн т	28,8	37,5	4752	6187
	НРК	тис.т	630	820		
Використання соломи для одержання тепла (при вартості 1 м ³ газу – 360 дол. США)	Солома	млн т	55,8	84,1	26338	39695
	НРК	тис.т	670	1000		
	Природний газ	млн м ³	22300	33600		
Разом					54752	88136
Виробництво біодизеля	Ріпак	млн т	3,0	6,5	6090	13195
	Біодизель	млн т	1,3	2,7		
	Макуха	млн т	1,6	3,6		
Виробництво біоетанолу	Кукурудза	млн т	8,0	10	24720	30900
	Біоетанол	млн т	3,6	4,5		
	Концкорми	млн т	4,0	5,0		
Разом					30810	44095
Усього					85562	132231
Буде одержано						
Гною		млн т	159,9	304		
НРК		тис.т	3856	6448		
Газ		млн м ³	26190	40566		
Біодизель		млн т	1,3	2,7		
Біоетанол		млн т	3,6	4,5		

Виконавець: Месель-Веселяк В.Я.

Організаційна модель розвитку господарських формувань у сільському господарстві

Показник	Сільськогосподарські підприємства		У т. ч.				Фермерські		Господарства населення		Всі категорії господарств		Великі госпо-дарства у % до с.г.
			Понад 10 тис.га с.г. угідь		інші								
			Усього	на 100 га, тис. грн, т	Усього	на 100 га, тис. грн, т							
Кількість, одиниць	8359		153		8206		41524			42229			
Площа с.г. угідь, тис. га													
2010	16714		3382		13332		4013		15794	36521		20,2	
2020	16518		8259		8259		4140		15166	35824		50,0	
Рілля, тис. га													
2010	15887		3247		12640		3822		11602	31310		20,4	
2020	13400		6700		6700		4000		10600	28000		50,0	
Середній розмір одного господарства, га													
2010	1999		22102		1625		97			865		1105,4	
2020													
Валова продукція, млн грн													
2010	40136	240	7872	233	32265	242	5013	125	55387	351	100536	275	19,6
2020	84455	511	42121	510	42334	513	12443	301	86899	573	183797	513	49,9
Валова продукція рослинництва, млн грн													
2010	22191	133	5251	155	16940	127	4253	106	32234	204	58678	161	23,7
2020	40129	243	21473	260	18656	226	10040	243	51268	338	101437	283	53,5
%	181	183	409	167	110	178	236	229	159	166	173	176	
Виробництво зерна, тис. тонн													
2010	25077	158	6384	197	18693	148	4703	123	9492	82	39271	125	25,5
2020	32242	241	19990	298	12252	183	12536	313	35222	332	80000	286	62,0
%	129	152	313	152	66	124	267	255	371	406	204	228	
Урожайність зернових, ц/га													
2010	29,2		35,6		27,4		21,9		25,0		26,9		121,9
2020	60,0		70,0		50,0		52,4		54,3		55,9		116,7
%	205		197		182		239		217		208		

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Гриценко О.Ю.

Продовження додатка 5.1

Показник	Сільськогосподарські підприємства		У т.ч.				Фермерські		Господарства населення		Всі категорії господарств		Великі госпо-дарства у % до с.г.	
			Понад 10 тис.га с.г. угідь		інші									
			Усього	на 100 га, тис. грн, т	Усього	на 100 га, тис. грн, т								Усього
Виробництво соняшнику, тис. тонн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	4377	28	760	23	3617	29	1209	32	1186	10	6771	22	17,4
	2020	3060	23	1301	19	1760	26	1245	31	1263	12	5568	20	42,5
%	70	83	171	83	49	92	103	98	107	117	82	92		
Виробництво цукрових буряків, тис. тонн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	11509	72	5918	182	5590	44	1155	30	1086	9	13749	44	51,4
	2020	28729	214	17237	257	11492	172	1983	50	4288	40	35000	125	60,0
%	250	296	291	141	206	388	172	164	395	432	255	285		
Виробництво ріпаку, тис. тонн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	1174	7,4	231	7,1	942	7,5	221	5,8	75	0,6	1470	4,7	19,7
	2020	6078	45,4	2929,6	43,7	3148,4	47,0	980	24,5	400	3,8	7458	26,6	48,2
%	518	614	1267	614	334	630	444	424	532	582	507	567		
Валова продукція тваринництва, млн грн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	17946	107	2621	77	15325	115	760	19	23153	147	41859	115	14,6
	2020	44326	268	20648	250	23679	287	2403	58	35631	235	82360	230	46,6
%	247	250	788	323	155	249	316	307	154	160	197	201		
Виробництво молока, тис. тонн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	2105	12,6	360	10,6	1745	13,1	112	2,8	9032	57,2	11249	30,8	17,1
	2020	9810	59,4	5616	68	4194	50,8	690	16,7	12500	82,4	23000	64,2	57,2
%	466	472	1560	639	240	388	616	597	138	144	204	208		
Виробництво м'яса, тис. тонн	Усього	на 100 га, тис. грн, т												
	2010	1565,4	9,4	222,4	6,6	1343	10,1	73,1	1,8	1298,2	8,2	2937	8,0	14,2
	2020	3773	22,8	1900	23	1873	22,7	201	4,9	2268	15,0	6242	17,4	50,3
%	241	244	854	350	139	225	275	267	175	182	213	217		

Виконавці: Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.

**Розвиток сільських обслуговуючих кооперативів
(СОК) в Україні протягом 2001-2011 рр.
(станом на початок року), од.**

Республіка, область	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
АР Крим	6	22	26	26	26	26	96	105	40	45	58
Вінницька	1	27	32	32	37	42	70	73	71	76	83
Волинська	27	27	31	31	33	35	37	35	34	27	29
Дніпропетровська	46	46	46	46	32	32	35	36	2	23	28
Донецька	19	28	55	56	58	29	30	29	16	5	6
Житомирська	15	75	75	79	79	83	83	83	93	97	94
Закарпатська	4	10	47	47	54	54	19	19	7	12	13
Запорізька	30	40	54	54	54	54	54	54	17	14	12
Івано- Франківська	158	158	158	158	158	158	34	34	20	30	43
Київська	43	43	36	36	65	65	21	21	14	19	19
Кіровоградська	7	8	13	15	19	15	12	13	8	19	21
Луганська	1	7	5	5	13	15	13	13	1	16	16
Львівська	29	56	60	30	47	44	39	38	38	35	26
Миколаївська	26	25	26	26	26	11	11	11	4	8	9
Одеська	24	24	15	32	23	22	26	21	6	41	38
Полтавська	4	16	25	15	49	39	26	28	6	16	17
Рівненська	28	29	34	34	34	34	34	24	8	12	34
Сумська	11	11	5	6	10	32	38	72	18	40	41
Тернопільська	10	25	33	33	37	40	44	44	3	5	6
Харківська	5	18	131	100	31	8	40	23	3	14	14
Херсонська	16	45	44	44	44	44	45	45	13	36	40
Хмельницька	122	36	70	81	81	81	81	85	51	12	11
Черкаська	22	49	49	49	52	20	21	18	9	20	31
Чернівецька	45	13	6	6	50	46	46	48	6	11	11
Чернігівська	25	18	14	14	15	15	15	8	8	12	10
Загалом	734	856	1090	1055	1127	1044	970	979	496	645	710

Джерело: за даними Мінагрополітики України.

Виконавець: Малік М.Й.

Розрахунок обсягів підтримки щодо створення зернових обслуговуючих кооперативів (ЗОК) впродовж періоду

Показник	За роками реалізації Програми					Разом
	перший	другий	третій	четвертий	п'ятий	
Кількість новостворюваних ЗОК (місткістю 30 тис. тонн кожен)	2	8	20	40	30	100
Місткість новостворюваних ЗОК, тис. тонн	60	240	600	1200	900	3 000
Кошторисна вартість усіх ЗОК, тис грн	86400	345600	864000	1728000	1296000	4320000
Обсяг державної підтримки інвестиційного забезпечення створення та діяльності ЗОК (15%) тис. грн	12960	51840	129600	259200	194400	648000
Частка коштів, які спрямовуються на підтримку інвестиційного забезпечення створення та діяльності ЗОК, %	-	-	-	-	-	10

Виконавець: Малік М. Й.

**Основні засоби сільського господарства:
оптимістичний та песимістичний прогноз на 2020 р.**

Види основних засобів	Вартість основних засобів, млрд грн			
	2010 р. (факт.)	2015 р. (очікув.)	прогноз на 2020 р.	
			оптимістичний варіант	песимістичний варіант
Будівлі, споруди, передавальні пристрої	43,6	212,0	322,6	134,5
Машини та обладнання	30,4	159,9	245,5	115,3
Транспортні засоби	7,2	41,2	62,9	27,4
Довгострокові біологічні активи	13,7	13,9	20,8	18,0
Інші	8,3	22,2	34,0	19,9
Усього	103,2	449,2	685,8	315,1

Виконавець: Підлісецький Г.М., Могилова М.М., Товстолят В.А., Білоусько Я.К.

Ефект від структурної реорганізації Аграрного фонду

Показник	2015 р.	2020 р.
<i>Витрати Аграрного фонду</i>		
Обсяг законтрактованого зерна Аграрним фондом, млн т	4	4
Сума безвідсоткового кредиту, що надається сільськогосподарським товаровиробникам, млн грн	7200	10400
<i>Ефективність</i>		
Надходження від реалізації законтрактованої продукції, млн грн	11076	16008
Сума доплати покупцем за законтрактовану продукцію на момент поставки, млн грн	1800	2600
Сума грошових надходжень у схемі функціонування Аграрного фонду як фінансової установи (надходження грошових коштів за виключенням суми доплати), млн грн	9276	13408
<i>Очікуваний ефект</i>		
Розмір очікуваного ефекту, який отримують сільськогосподарські товаровиробники, , млн грн	2076	3008
у тому числі		
прибуток від розміщення коштів на депозиті	946	1418
економія коштів при користуванні безвідсотковим кредитом	1680	2370

Виконавці: Воскобійник Ю.П., Боднар О.В.

**Ефект від здійснення аналізу поточної кон'юнктури і прогнозу ринків
сільськогосподарської продукції та продовольства**

Показник	2015 р.	2020 р.
<i>Витрати</i>		
Оплата праці фахівців-аналітиків, тис. грн	350	750
Витрати на матеріально-технічне забезпечення, тис. грн	240	510
Витрати на публікацію матеріалів, тис. грн	70	150
Розсилка матеріалів у обласні та районні управління агропромислового розвитку та інші витрати, тис. грн	40	90
Усього витрат, млн грн	0,7	1,5
<i>Ефективність</i>		
Очікуване зростання грошових надходжень сільськогосподарських товаровиробників внаслідок аналітичного забезпечення їх збутової діяльності, млн грн	1,2	2,3
<i>Очікуваний ефект</i>		
Ефект від здійснення аналізу поточної кон'юнктури і прогнозу ринків сільськогосподарської продукції та продовольства, млн грн	0,5	0,8

Виконавці: Шпичак О.М., Боднар О.В.

**Ефект від функціонування узгоджувальних комісій
в сільському господарстві ***

Показник	2015 р.	2020 р.
<i>Витрати</i>		
Заробітна плата незалежного експерта, грн	2400	4800
Тривалість роботи незалежного експерта, ум. місяців	2	2
Необхідна кількість незалежних експертів із розрахунку на одну область, осіб	7	7
Необхідний фонд оплати праці незалежних експертів узгоджувальних комісій, млн грн	0,84	1,68
<i>Ефективність</i>		
Зростання грошових надходжень сільськогосподарських товаровиробників внаслідок узгодження інтересів у ціновому ланцюгу від виробника до споживача, %	1	1
Очікуване зростання грошових надходжень сільськогосподарських товаровиробників, млн грн	731	1010
<i>Очікуваний ефект</i>		
Ефект від функціонування узгоджувальних комісій, млн грн	730	1008

* До витрат на створення узгоджувальних комісій входить лише оплата праці незалежного експерта, оскільки інші члени комісії, що є представниками сільськогосподарських, переробних та торгових підприємств, зацікавлені сторони і їх робота оплачується за рахунок підприємств.

Виконавці: Шпичак О.М., Камінський І.В.

Очікуваний ефект від введення адресної допомоги населенню з низьким рівнем доходів

Показник	2015	2020
Необхідний розмір бюджетних коштів для забезпечення споживання населенням з низьким рівнем доходів на рівні мінімальних норм без адресної допомоги, млрд грн	108,0	136,8
Очікувана економія бюджетних коштів при наданні адресної допомоги, млрд грн	83,6	106,7
Сума коштів необхідна для забезпечення споживання населенням з низьким рівнем доходів через адресну допомогу на рівні мінімальних норм (сума адресної допомоги), млрд грн	24,4	30,1
у тому числі очікувана сума потенційних інвестицій у сільське господарство при наданні адресної допомоги, млрд грн	8,5	10,5

Виконавці: Шпичак О.М., Боднар О.В.

Ефект від розбудови мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції

Показник	2015 р.	2020 р.
<i>Витрати</i>		
Прогнозна кількість оптових ринків сільськогосподарської продукції, шт.	10	25
Очікуваний товарооборот через систему оптових ринків, млрд грн	87	120
Витрати товаровиробників при продажу сільськогосподарської продукції на оптовому ринку, млн грн	910	1260
<i>Ефективність</i>		
Розмір додаткового доходу сільськогосподарських товаровиробників внаслідок виключення посередників із ланцюга товароруку, млн грн	8440	11640
<i>Очікуваний ефект</i>		
Очікуваний ефект від розбудови мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції, млн грн	7530	10380

Виконавці: Воскобійник Ю.П., Копиць Н.Г.

**Прогнозований обсяг залучення кредитів підприємствами АПК
на період до 2020 р.**

(млрд грн)

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2020 /всього /	Зростання, разів	
								2015 до 2010	2020 до 2010
Оптимістичний сценарій									
Обсяг залучених кредитів, усього	10,1	12,7	16,2	21,4	26,8	31,2	180,0	3,1	3,6
У тому числі пільгових	1,4	3,9	7,5	11,2	15,4	19,7	130,0	14,1	18,6
Із загального обсягу кредитів:									
довгострокові	3,1	3,8	6,1	9,1	10,6	13,1	80,0	4,2	5,2
короткострокові	7,0	8,9	10,1	12,3	16,2	18,1	100,0	2,6	3,0
Песимістичний сценарій									
Обсяг залучених кредитів, усього	10,1	12,7	14,8	18,2	22,3	27,2	150,0	2,7	3,0
У тому числі пільгових	1,4	3,9	5,5	8,6	13,8	18,1	100,0	12,9	14,3
Із загального обсягу кредитів:									
довгострокові	3,1	3,8	5,3	7,4	9,5	11,1	50,0	3,6	4,8
короткострокові	7,0	8,9	9,5	10,8	12,7	16,1	100,0	2,3	2,8

2010 р. – фактичні дані, 2011 – очікуване.

Виконавці: Дем'яненко М.Я., Алексійчук В.М.

**Прогноз податкових надходжень від підприємств АПК
до Зведеного бюджету України**

(млрд
грн)

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Зростання, разів	
												2015 до 2011	2020 до 2011
Усього надходжень від АПК до Зведеного бюджету	34,3	40,4	48,4	57,1	66,8	78,3	92,1	107,7	126,1	147,6	173,3	1,9	4,3
у т.ч. сільське господарство	4,1	5,0	6,1	7,4	8,9	10,9	13,2	15,8	19,0	22,8	27,2	2,2	5,4
харчова промисловість	30,0	35,3	42,1	49,5	57,6	67,3	78,7	91,5	106,7	124,2	145,6	1,9	4,1
Частка сільського господарства у загальних надходженнях по АПК	12,0	12,4	12,6	13,0	13,3	14,0	14,3	14,7	15,1	15,5	16,0	1,2	1,3

2010 р. – фактичні дані, 2011 – очікуване.

Виконавець: Тулуш Л.Д.

Додаток 9.3

**Прогнозовані обсяги державної підтримки шляхом здешевлення вартості
страхових премій при страхуванні сільськогосподарських культур**

(млн грн)

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Зростання, разів	
												2015 до 2010	2020 до 2010
Страхові субсидії	0	0	150	200	293	366	450	585	700	870	1027	х	х
Частка застрахованих площ у заг. обсязі посівних площ, %	2,4	2,5	3,1	3,5	4,2	4,7	5,1	6,5	8,2	9,4	10,7	1,7	4,5

2010 р. – фактичні дані, 2011 – очікуване.

Виконавець: Брызгун Н.П.

Додаток 9.4

**Обсяги бюджетного фінансування сільського господарства
на період до 2020 р.**

(млрд грн)

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Зростання, разів	
												2015 до 2011	2020 до 2011
Обсяги бюджетного фінансування, всього	5,2	10,2	8,2	10,8	13,2	16,2	19,4	22,8	26,5	30,6	34,8	1,6	3,4
Обсяги фінансування програм виробничого спрямування	1,9	3,8	3,2	4,3	5,3	6,3	7,3	8,3	9,3	10,3	10,8	1,7	2,8
Структура програм виробничого спрямування, %	36,5	37,3	38,0	39,8	40,2	38,8	37,6	36,4	35,1	33,6	31,0	1,5 в.п.	-6,3 в.п.
Структура програм іншого спрямування, %	63,5	62,7	62,0	60,2	59,8	61,2	62,4	63,6	64,9	66,4	69,0	-1,5 в.п.	6,3 в.п.

2010 р. – фактичні дані, 2011 – очікуване.

Виконавець: Шолойко А.С.

Прогноз інвестицій в основний капітал сільського господарства та основних джерел їх фінансування на період до 2020 р.

(у цінах 2010 р., млрд грн)

Показник	2008 р. факт.	2009 р. факт.	2010 р. факт.	2011 р. очікув.	2015 р.		2020 р.	
					песиміс- тичний варіант	оптиціс- тичний варіант	песиміс- тичний варіант	оптиціс- тичний варіант
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інвестиції у сільське господарство, всього	16,7	9,3	12,1	17,0	22,0	30,0	32,0	45,0
У тому числі за рахунок:								
власних коштів								
сільськогосподарських товаровиробників	8,2	6,1	8,0	12,3	14,0	19,6	20,6	30,0
залучених та інших джерел	8,5	3,2	4,1	4,7	8,0	10,4	11,4	15,0

Виконавці: Кісіль М.І., Кожем'якіна М.Ю.

Розрахунок економічної ефективності інвестицій у сільське господарство

Показник	Валова продукція у порівнянних цінах, млрд грн	Валова продукція у фактичних цінах 2010 р., млрд грн	Прогноз обсягів інвестицій у основний капітал у цінах 2010 р., млрд грн
2010 факт.	45	91	12
2011 очікув.	54	111	17
2012	59	119	20
2013	64	129	23
2014	69	140	26
2015	75	152	30
У середньому за 2011-2015 рр.	64	130	23
Приріст середньорічного обсягу валової продукції у 2011-2015 рр. порівняно з 2010 р.	x	130-91=39	x
Приріст ефекту на 1 грн інвестицій, грн	39:23=1,71		
2016	81	163	32
2017	86	175	35
2018	93	188	38
2019	99	201	42
2020	106	215	45
У середньому за 2016-2020 рр.	93	188	38
Приріст середньорічного обсягу валової продукції в 2016-2020 рр. порівняно з 2011-2015 рр.	x	188-130=58	x
Приріст ефекту на 1 грн інвестицій, грн	58:38=1,51		

Виконавці: Кісіль М.І., Кожем'якіна М.Ю., Мацибора Т.В.

**Потреба коштів на заходи, що сприяють
формуванню організаційно-управлінських структур забезпечення
розвитку великотоварного агропромислового виробництва
(з розрахунку на одиницю)**

№ п/п	Захід	Потреба коштів, млн грн	
		2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
1.	Витрати на нормативно-правове забезпечення формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва, всього		
1.1.	Законодавчо унормувати діяльність самоврядних міжгосподарських об'єднань на засадах інтеграції та кластерної організації розвитку агропромислового виробництва	0,65	—
	- Проект Закону України «Про самоврядні господарські об'єднання в АПК»	0,3	—
	- Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію пілотних кластерних проектів в АПК України»	0,2	—
	- «Організаційно-методичні рекомендації з формування інноваційних територіально-виробничих та агропродуктових кластерів в АПК України»	0,15	—
1.2.	Опрацювати місцеві, регіональні та загальнодержавну стратегії розвитку кластерних формувань з урахуванням земельних, природно-кліматичних і просторових переваг сільських територій	0,2	—
	- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про розроблення стратегій розвитку інтегрованих агропромислових формувань»	0,2	—
	Усього (по п.1)	0,85	—
	Витрати на нормативно-правове забезпечення розвитку інтеграційних процесів у АПВ з розрахунку на одне об'єднання	1889 грн.	—
2.	Витрати на організаційні заходи для формування кластерних об'єднань (з розрахунку на одне об'єднання)		—
2.1.	Здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності районних (міжрайонних) територіально-виробничих агропромислових об'єднань з поглибленою спеціалізацією та концентрацією агропромислового виробництва відповідно до особливостей сільських територій	3,22	3,22
	- Капітальні витрати	0,3225	—
	- Поточні витрати	2,896	3,22
	- Витрати на нормативно-правове забезпечення	1889 грн	—

2.2.	Здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності в регіонах (областях, районах) самоврядних агропродуктових об'єднань із замкнутим циклом великотоварного конкурентоспроможного виробництва і оптової реалізації сільськогосподарської продукції і продуктів харчування	3,22	3,22
	- Капітальні витрати	0,323	–
	- Поточні витрати	2,896	3,22
	- Витрати на нормативно-правове забезпечення	1889 грн	–
2.3.	Здійснити організаційні заходи щодо формування та розгортання діяльності конкурентоспроможних інноваційних кластерів – науково-виробничих об'єднань з виробництва та постачання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню наукоємних товарів: високоякісних насіння, високопродуктивної худоби, інноваційних технологій тощо	3,22	3,22
	- Капітальні витрати	0,323	–
	- Поточні витрати	2,896	3,22
	- Витрати на нормативно-правове забезпечення	1889 грн	–

Виконавці: Кропивко М.Ф., Ксенофонтова К.Ю., Ковальова О.В., Хміль Н.В., Немчук П.В.

Додаток 12.1.2

**Очікуваний економічний ефект від
формування організаційно – управлінських структур забезпечення
розвитку великотоварного агропромислового виробництва**

Показник	2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
Кількість кластерних об'єднань:	X	X
- агропродуктових	270	330
- територіально-виробничих	150	340
- науково-виробничих	30	60
Кількість підприємств у 1 об'єднанні, од.	40	30
Середній прибуток 1 підприємства за рік, грн.	312 500	400 000
Приріст прибутковості 1 підприємства за рік (10 %), грн.	31 250	40 000
Приріст прибутковості всіх підприємств кластера за рік, млн. грн.	1,25	1,2
Приріст прибутковості всіх підприємств кластера за визначений період, млн. грн.	5,0	6,0

Виконавці: Кропивко М.Ф., Ксенофонтова К.Ю., Ковальова О.В., Хміль Н.В., Немчук П.В.

**Обґрунтування витрат на запровадження
стратегічного управління сільським господарством**

	Захід	Потреба коштів, млн грн	
		2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
1.	Розробити і прийняти Закон України «Про сільське господарство». Розділ «Формування та виконання програм розвитку сільського господарства»	0,2	-
2.	Розробити Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок розроблення, взаємоузгодження, затвердження та використання аграрних паспортів розвитку»	0,2	-
3.	Організаційно-технічне забезпечення з розробки та реалізації місцевих, районних, регіональних та державної програми	39,8	484,8
4.	Методичне забезпечення розробки та реалізації місцевих, районних, регіональних та державної програми	8,8	28,2
	Усього	49,0	513,0

Виконавці: Кривко М.Ф., Ксенофонов М.М., Усаті Н.В.

**Економічна ефективність заходів із запровадження
стратегічного управління сільським господарством, млн. грн**

Показник	Роки	
	2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
Усього:	1470,0	2520,0
у т. ч. за рахунок:		
1) збільшення виробництва валової продукції сільського господарства	1000,0	1500,0
2) зменшення витрат по взаємодії суб'єктів господарювання АПК	470,0	520,0

Виконавці: Кривко М.Ф., Ксенофонов М.М., Усаті Н.В.

**Обґрунтування витрат по розвитку державно-приватного
партнерства,
системи громадських галузевих організацій
та сільськогосподарської контрактції в АПК
Потреба коштів на формування
системи громадських галузевих організацій в АПК**

	Захід	Потреба коштів, млн грн	
		2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
1	Законодавчо унормувати діяльність системи громадських галузевих організацій в АПК з урахуванням особливостей ведення сільськогосподарської діяльності	0,4	-
1.1	Розбити проект Закону України „Про особливості діяльності громадських галузевих організацій в АПК”	0,2	-
1.2	Розробити постанову Кабінету Міністрів України «Про створення та порядок ведення реєстру громадських галузевих організацій в АПК»	0,2	-
2	Сформувати Агропродовольчу раду як координаційний орган системи громадських організацій в АПК для налагодження дієвого приватно-державного партнерства в реалізації державної аграрної політики	16,616	-
2.1	Постанова Кабінету Міністрів України „Питання діяльності Агропродовольчої ради”	0,2	-
2.2	Організаційне забезпечення створення та функціонування Агропродовольчої ради як координаційного органу системи громадських організацій в АПК для налагодження дієвого приватно-державного партнерства в реалізації державної аграрної політики	16,416	22,417
3	Організаційне забезпечення функціонування громадських галузевих об’єднань в АПК	232,984	477,583
	Витрати на утримання одного громадського галузевого об’єднання	3,949	7,236
	Кількість об’єднань	59	66
	Разом	250,0	500,0

Виконавці: Кротивко М.Ф., Юшин С.О., Ковальова О.В., Ксенофонтова К.Ю., Хміль Н.В.

Потреба коштів на заходи, що сприяють розвитку державно-приватного партнерства та контрактних відносин в АПК

№ п/п	Захід	Потреба коштів, млн грн	
		2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
1.	Підготувати „Організаційно-методичні рекомендації з удосконалення контрактних відносин в АПК України” та відповідний проект постанови КМУ	0,15	
2.	Підготувати проект постанови КМУ „Про розширення контрактних відносин в АПК”	0,2	
3.	Розвиток державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контракти в АПК, що дозволить:		
	- запровадити механізм сільськогосподарської контракти для забезпечення безперебійного виробництва основних видів сільськогосподарської постачання населенню підвищити організованість виробництва і просування продукції на ринок за рахунок розширення контрактних відносин в АПК	2000	5000
	- Капітальні витрати	229,3	0
	- Поточні витрати	1770,7	5000
	Усього	2000,35	5000

Виконавці: Кропивко М.Ф., Юшин С.О., Ковальова О.В., Ксенофонтова К.Ю., Усата Н.В., Хміль Н.В.

Економічна ефективність заходів, спрямованих на розвиток державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контракти в АПК, млн грн

Показник	Роки	
	2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
Усього:	5500,0	11000,0
у т. ч. за рахунок:		
- збільшення доходів виробників сільськогосподарської продукції за рахунок підвищення рівня саморегулювання відносин у агропродуктових ланцюгах, млн грн	3500,0	6000,0
- забезпечення кращої регульованості агропродуктових ринків та за рахунок цього отримання економії бюджетних коштів, що виділяються на ці цілі	2000,0	5000,0

Виконавці: Кропивко М.Ф., Юшин С.О., Ковальова О.В., Ксенофонтова К.Ю., Усата Н.В., Хміль Н.В.

Обґрунтування витрат на розвиток сільськогосподарської дорадчої діяльності

	Захід	Потреба коштів, млн. грн	
		2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
1.	Розробити та затвердити план заходів щодо реалізації «Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні»	0,2	-
2.	Фінансування Державної системи сільськогосподарського дорадництва	268,1	693,5
3.	Оплата дорадчих послуг залучених сільськогосподарських експертів-дорадників і недержавних дорадчих служб	197,1	573,0
	Усього	465,4	1266,5

Виконавці: Кропивко М.Ф., Похиленко Н.М.

Економічна ефективність заходів з розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності, млн грн

Показник	Роки	
	2012-2015 рр.	2016-2020 рр.
Усього:	1400,0	5000,0
у т. ч. за рахунок:		
1) підвищення дохідності сільськогосподарського виробництва за рахунок надання дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню з питань ведення прибуткової сільськогосподарської діяльності і, як наслідок, збільшення надходжень до державного бюджету від сплати податків галузями, що формують продуктові ланцюги	10,5	77,4
2) стимулювання розвитку малого підприємництва на селі та додаткових надходжень до місцевих бюджетів	238,8	2545,8
3) сприяння підвищенню рівня зайнятості на селі через дорадчу допомогу в організації нових робочих місць і, як наслідок, зростання надходжень до місцевих бюджетів	1150,7	2376,7

Виконавці: Кропивко М.Ф., Похиленко Н.М.

**Прогнозування чисельності та зайнятості сільського населення
на 2015 та 2020 роки**

Показник	2000	2010	2015		2020	
			оптим.	песим.	оптим.	песим.
Кількість сільського населення – всього, тис. осіб*	16184,3	14412,2	14071,4	14019,3	13749,2	13609,5
у тому числі: працездатного віку	8126,7	8097,8	7871,5	7865,1	7466,4	7414,4
Особи працездатного віку, %	50,2	56,2	55,9	56,1	54,3	54,5
Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб	6713,6	6967,7	7265,3	7169,2	7196,2	6973,6
Із них: зайняті	6255,5	6474,2	6753,9	6664,5	6689,6	6482,7
безробітні	458,1	493,5	511,4	504,7	506,6	490,9

* За даними Державної служби статистики України та Інституту демографії і соціальних досліджень ім. М.В. Птухи.

Виконавці: Якуба К.І., Дієсперов В.С.

**Прогнозування оплати праці і доходів сільських домогосподарств
на 2015 та 2020 роки**

(у середньому за місяць на одне домогосподарство, грн)

Показник	2008	2009	2010	2015		2020	
				оптим.	песим.	оптим.	песим.
Оплата праці	817,4	914,9	1011,9	2172,0	1497,9	2876,6	1983,9
Грошові доходи	2040,2	2218,9	2607,3	5583,5	4291,9	8242,4	5684,5
Загальні доходи	2374,4	2619,4	3086,8	6592,2	5246,9	9731,3	6949,3

Виконавець: Александров М.С.

**Прогнозування ефективності розвитку соціальної сфери села
на 2015 та 2020 роки**

Галузі соціальної сфери	Фінансова забезпеченість введення в дію, млн грн	Витрати – всього, млн грн				Ефект	
		2015 р.		2020 р.		2015 р.	2020 р.
		оптиміст.	песиміст.	оптиміст.	песиміст.		
Житлове будівництво	3443,8	9792,6	8902,3	11261,4	10237,7	Збільшення фінансування будівництва і введення в експлуатацію об'єктів соціальної сфери порівняно з 2009-2010 рр. за оптимістичним прогнозом на 15%,	Збільшення фінансування будівництва і введення в експлуатацію об'єктів соціальної сфери порівняно з 2009-2010 рр. за оптимістичним прогнозом на 30%,
Освіта	123,8	154,8	140,7	178,0	161,8		
Охорона здоров'я	264,5	305,5	277,7	351,3	319,4		
Комунальне господарство	475,6	1318,7	1198,8	1516,5	1378,6		
Транспорт і зв'язок	14,4	87,1	79,2	100,2	91,0		
Торгівля і громадське харчування	1316,9	5242,2	4765,6	6028,5	5480,5		
Культура і мистецтво	5,6	6,5	5,9	7,4	6,8	песимістичним – 5% дасть змогу підвищити забезпеченість ними сільської поселенської мережі на 7-18%	песимістичним – 20% дасть змогу підвищити забезпеченість ними сільської поселенської мережі на 15-20%
Фізкультура і спорт	276,1	318,9	289,9	366,7	333,4		
Побутове обслуговування	3,8	66,9	60,8	67,6	61,4		
Усього інвестицій у соціальну сферу села	5924,5	17293,2	15720,9	19877,6	18070,6		

Виконавець: Булаєва О.Г.

**Розрахунок ефективності сільськогосподарського виробництва в
сільськогосподарських підприємствах України**

Показник	2010 р.	2015 р.	2020 р.
Валова продукція, млрд грн	45,149	75,264	106,251
Прибуток, млрд грн	14,2	23,7	33,4
Норма прибутку	4,1	4,1	4,1
За норми прибутку 15%	51,9	86,5	122,1

Зведені дані щодо досягнення економічної ефективності застосування заходів, передбачуваних стратегічними напрямками розвитку сільського господарства України на період до 2020 року

Захід	У 2015 році	У 2020 році
	Приріст ефекту	Приріст ефекту
	Всього, млн. грн.	Всього млн. грн.
1	2	3
Розділ ІІ Розвиток сільськогосподарського виробництва		
Збільшення витрат на 1 га:		
по озимій пшениці від 2319 до 4000 грн	2000	4229,2
по ячменю від 1850 до 3000 грн	1000	2129,4
пр кукурудзі від 3539 до 5500 грн	3000	6079,8
по соняшнику від 4000 до 4200 грн	3200	6573,4
по цукрових буряках від 9447 до 12000 грн	1600	3259,6
Застосування мінімального оброботку ґрунту:		
- поверхневий	1000	2230
- нульовий	2950	6292
Застосування посівів азотофіксуючих культур:		
- багаторічних трав	2160	2220
- зернобобових і сої	2800	2800
Застосування сидеральних посівів	1960	2620
Забезпечити введення в основне стадо 30 % первісток (приріст корів і виробництво молока)	2901	4767
Підвищення концентрації поголів'я :		
- корів від 113 до 300 голів (у 1921 господарств)	216,7	
- від 159 до 600 голів (у 2256 господарств)		994,9
Поголів'я ВРХ (без корів) :		
- від 211 до 600 голів (у 2409 господарств)	253	
- від 258 до 1000 (у 2563 господарств)		772,7
Підвищення продуктивності тварин:		
- корів від 3589 до 5500 кг	427,4	
- від 3589 до 6500 кг		427,4
Поголів'я ВРХ (без корів):		
- від 419 до 700 г на добу	390,4	
- від 419 до 850 г на добу		474

Поголів'я свиней:		
-від 349 до 550 г на добу	910	
-від 349 до 650 г на добу		1075,5
Разом по розділу II	26768,5	46944,9
<i>Розділ III Розвиток виробництва альтернативних видів енергії в сільському господарстві</i>		
Використання соломи для:		
- виробництва і внесення гною в ґрунт	6731	12402
- безпосереднього внесення в ґрунт соломи	4752	6187
- одержання тепла	26338	39695
Використання гною для одержання біогазу і пташиного посліду	12128	22556
Використання біогазу курячого посліду	4803	7296
Виробництво біодизеля з ріпаку	7805	15610
Виробництво біоетанолу із кукурудзи	24720	30900
Використання сидератів та розширення посівів багаторічних трав і бобових культур	6920	7640
Застосування мінімального обробітку ґрунту:		
поверхневий	1000	2230
нульовий	1950	4062,5
Разом по розділу III	97147,0	148578,5
<i>Розділ IV Удосконалення земельних відносин</i>		
Внесення мінеральних добрив під основні сільськогосподарські культури	10507	13760
Хімічна меліорація ґрунтів	298	408
Водні меліорації	129	134
Разом по розділу IV	10934	14302
<i>Розділ VI Розвиток підприємництва і кооперації</i>		
Створення і забезпечення розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (додаток 6.2)	520	900
Організація нових підприємств малого бізнесу, в т.ч. фермерських (реєстрація, організація виставок, навчання) (додаток 6.1)	80	90
Разом по розділу VI	600	990

Розділ VIII Розвиток аграрного ринку та його інфраструктури		
1. Ефект від функціонування узгоджувальних комісій в сільському господарстві (додаток 8.1)	730	1008
2. Здійснення аналізу поточної кон'юнктури і прогнозу ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні та світі (додаток 8.1)	0,5	0,8
3. Розбудова мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції (додаток 8.2)	7530	10380
4. Структурна реорганізація Аграрного фонду шляхом перетворення його на фінансову небюджетну установу (додаток 8.1)	2076	3008
Разом по розділу VIII	10336,5	14396,8
Розділ IX Фінансово-кредитне забезпечення розвитку сільського господарства		
Податкові надходження від сільського господарства (додаток 9.1)	6820,0	23030
Розділ X Інвестиційне забезпечення		
Інвестиційне забезпечення реалізації завдань стратегії:(додаток 10.2)	38987	57964
Розділ XII Реформування управління сільським господарством		
1. Формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва: (додатки 12.1.1-12.1.2) *)	801	2029,4
- агропродуктових	480,6	917,4
- територіально - виробничих	267	945,2
- науково- виробничих	53,4	166,8
*) Примітка. Заходи розраховувалися відповідно до адміністративного поділу, згідно з яким в Україні налічується: 1 автономна республіка, 24 області, 490 сільських районів, 784 селищних і 10278 сільських рад		

2. Запровадження стратегічного управління сільським господарством (додаток 12.2.1-12.2.2) У тому числі:	1421	2007
- Здійснення організаційних заходів з розробки та реалізації місцевих (районних, сільських (селищних) виробничих програм розвитку сільського господарства	1421	1500
- Здійснення організаційних заходів з розробки та реалізації регіональних (АР Крим, обласних) та державної цільових програм розвитку сільського господарства на 2016-2020 роки		507
3. Розвиток державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контракції в АПК, що дозволить: (додаток 12.3.1, 12.3.2, 12.3.3)	3250	5500
- збільшити доходи виробників сільськогосподарської продукції за рахунок підвищення рівня саморегулювання відносин у агропродуктових ланцюгах	2250	4500
-забезпечити кращу регульованість агропродуктових ринків та за рахунок цього отримати економію бюджетних коштів, виділяємих на ці цілі та запровадити механізм сільськогосподарської контракції для забезпечення безперебійного виробництва основних видів сільськогосподарської постачання населенню	1000	1000
4. Розвиток сільськогосподарської дорадчої діяльності, у т.ч.: (додаток 12.4.1-12.4.2)		
- охопити соціально-спрямованими дорадчими послугами сільськогосподарських товаровиробників і сільське населення та за рахунок дорадчої діяльності забезпечити додаткові надходження до бюджетів різних рівнів	934,6	3733,5
Разом по розділу XII	5472	9536,4
Усього:	146720,6	228945,7

Проекти законодавчих актів, які потрібно прийняти для реалізації Стратегічних напрямів

Питання, які вимагають законодавчого врегулювання	Якими законодавчими актами має бути врегульована проблема (закон України, постанова Верховної Ради України, постанова Кабінету Міністрів України, наказ Мінагрополітики України, інші)	Назва законодавчого документа	Стан підготовки законодавчого акта		
			підготовлено (міс., рік)	де знаходиться проект документа	має бути підготовлено (міс., рік)
1	2	3	4	5	6
Розділи II, III, V. (Месель-Веселяк В.Я.)					
1. Про вирівнювання економічних відносин у народному господарстві	Закон України	Про міжгалузеві економічні відносини в економіці України	2011 р.	Мінагрополі- тики України	2012 р.
2. Створення рівних умов для виробників сільськогосподарської продукції, господарюючих на землях різної якості	Закон України	„Про вирівнювання економічних умов господарювання сільгосп виробників, розміщених на землях різної якості”			2012 р.
3. Врегулювання економічних відносин виробників і переробників молока	Закон України	„Про внесення змін до Закону України „Про молоко та молочні продукти”			2012 р.
4. Правові організаційні і економічні основи виробництва м'яса	Закон України	Про м'ясо і м'ясопродукти		Верховна Рада України	2012 р.
5. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на довгострокову перспективу	Постанова Кабінету Міністрів України	Про Стратегію розвитку АПК та сільських територій України на період до 2020 р.			2012 р.

1	2	3	4	5	6
6. Поліпшення фінансового забезпечення продукції тваринництва	Указ Президента України	Про деякі заходи щодо поліпшення фінансового стану виробників продукції тваринництва	2011 р.	Секретаріат Президента	2012 р.
8. Уточнення критеріїв депресивності територій, в т.ч. сільських	Закон України	Про внесення змін до Закону України „Про стимулювання розвитку регіонів”	2007 р.	Верховна Рада України	
9. Розробити механізми створення високоефективної галузі свиначства	Постанова Кабінету Міністрів України	Програма розвитку свиначства на період до 2015 року	2010 р.	Мінагрополітики України	
10. Розробити механізми прискореного наращування поголів'я корів з високим генетичним потенціалом продуктивності для збільшення виробництва молока і м'яса великої рогатої худоби	Постанова Кабінету Міністрів України	Національна програма «Відроджене скотарство»	2011	Мінагрополітики України	
11. Розробити механізми прискореного наращування поголів'я овець з високим генетичним потенціалом продуктивності для збільшення виробництва вовни і баранини	Постанова Кабінету Міністрів України	Програма розвитку вівчарства до 2015р.			2012
12. Розробити механізми прискореного наращування поголів'я коней з високим генетичним потенціалом продуктивності для збільшення виробництва конини	Постанова Кабінету Міністрів України	Програма розвитку конярства до 2015р.			2012
13. Забезпечити стабілізацію в галузі садівництва і її розвиток	Постанова Кабінету Міністрів України	Галузева програма «Розвиток садівництва України в 2011–2015рр.»	2011	Мінагрополітики України	

1	2	3	4	5	6
14. Забезпечити комплексний розвиток галузі картоплярства	Постанова Кабінету Міністрів України	Галузева комплексна програма «Картопля України 2011-2015 роки»	2011	Мінагрополітики України	
15. Забезпечити комплексний розвиток виробництва олійних культур	Постанова Кабінету Міністрів України	Програма «Розвиток виробництва олійних культур в Україні в 2011–2015 рр.»	2011	Мінагрополітики України	
16. Забезпечити економічну стабілізацію в цукробуряковій галузі	Постанова Кабінету Міністрів України	Галузева комплексна програма «Цукрові буряки України 2011–2015 роки»	2011	Мінагрополітики України	
Розділ IV. (Федоров М.М.)					
4.1. Використання земель землевласниками і землекористувачами, визначення реальних меж земельних ділянок	Закон України	Про державну інвентаризацію земель		Держзем-агенство	2012р.
4.2. Врегулювання питання надання середньо- та довгострокових кредитів під заставу земельних ділянок	Закон України	Про державний земельний банк	2011	Кабінет Міністрів	
4.3. Врегулювання питання розвитку сільського господарства й окремих його галузей	Закон України	Про сільське господарство	2011	Мінагрополітики України	
4.4. Охорона ґрунтів та збереження їх родючості	Закон України	Про ґрунти та їх родючість	2011	Мінагрополітики України	
4.5. Забезпечення правових та економічних засад організації і функціонування ринку земель, спрямованих на врегулювання відносин, пов'язаних з процесом забезпечення захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин з метою створення умов для реалізації конституційних прав власності на землю	Закон України	Про ринок земель	2011	Верховна Рада України Прийняти у першому читанні	

1	2	3	4	5	6
4.6. Врегулювання застави права оренди земельних ділянок для одержання середньо- та довгострокових кредитів	Закон України	Про заставу права оренди			2012р.
4.7. Забезпечення економічного вирівнювання в різних умовах господарювання	Закон України	Про підтримку сільськогосподарського виробництва на землях відносно гіршої якості			2012р.
4.8. Консервація деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земельних ділянок, використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним	Закон України	Про консервацію земель			2012р.
4.9. Забезпечення раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів	Державна програма	Загальнодержавна програма використання і охорони земель			2012р.
4.10. Забезпечення порядку проведення заходів з державної агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, спрямованих на раціональне використання та відтворення родючості ґрунтів, охорони довкілля, ефективне використання агрохімікатів	Наказ Мінагрополітики	Про державну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення			2012р.
4.11. Державне регулювання стану родючості ґрунтів і контроль за проведенням заходів щодо її відтворення і раціонального використання земель	Закон України	Про державну підтримку відтворення родючості ґрунтів			2012р.
4.12. Визначення правових, економічних та соціальних основ ведення органічного сільського господарства, спрямованого на вироблення високоякісних натуральних продуктів	Закон України	Про органічне виробництво			2012р.

1	2	3	4	5	6
4.13. Економічне стимулювання власників землі, землекористувачів і орендарів земельних ділянок за підвищення родючості ґрунтів і поліпшенні їх екологічного стану та санкції при погіршенні цих показників	Закон України	Про економічне стимулювання раціонального використання земель сільськогосподарського призначення			2012–2013рр.
4.14. Врегулює питання запровадження єдиної державної служби	Закон України	Про державну земельну службу			2012–2013рр.
4.15. Встановлення меж кадастрових зон, оціночних районів та кадастрових номерів території	Закон України	Про зонування земель			2012–2013рр.
4.16. Врегулює питання управління землями державної власності	Закон України	Про управління землями державної власності			2012–2013рр.
Розділ VII. (Підписецький Г.М.)					
7.1. Техніко-технологічне переоснащення заводів сільгоспмашинобудування, підвищення якості вітчизняних технічних засобів	Проект Закону України	Про пріоритетний розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування		НААН України, Мінагропрод	2012–2013 рр.
7.2. Удосконалення системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу	Закон України	Про внесення змін і доповнень до Закону України „Про лізинг”		Верховна Рада України	2012 р.
7.3. Удосконалення принципів умов та порядку надання державної підтримки у відтворенні матеріально-технічної бази агропромислового комплексу	Постанова КМ України	Про державну підтримку запровадження ресурсозберігаючих та екологоохоронних технологій та стимулювання виробників технічних засобів для них		КМ, Мінагропрод, НААН України	2012–2013 рр.
7.4. Про техніко-технологічну модернізацію аграрного виробництва	Постанова КМ України, Державна цільова програма	Про техніко-технологічну модернізацію аграрного виробництва		КМ, Мінагропрод, НААН України	2012–2013 рр.

1	2	3	4	5	6
Розділ VIII. (Шпичак О. М.)					
8.1.Порушення еквівалентності міжгалузевого обміну і паритетності цін	Закон України	„Про сільське господарство”	2012 р.	Верховна Рада України	
8.2.Розвиток біржової торгівлі та запровадження ф'ючерсної торгівлі	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України „Про товарну біржу”	2012 р.	Верховна Рада України	
8.3. Запровадження обігу аграрних розписок	Закон України	„Про аграрні розписки”	2012 р.	Верховна Рада України	
8.4. Реформування Аграрного фонду	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України „Про державну підтримку сільського господарства”	2012 р.	Верховна Рада України	
	Постанова Кабінету Міністрів України	Про внесення змін та доповнень до постанови Кабінету Міністрів «Про аграрний фонд»	2012 р.	Кабінет Міністрів	
	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва»	2012 р.	Верховна Рада України	
8.5. Відновлення роботи узгоджувальних комісій	Закон України	„Про професійні та міжпрофесійні об'єднання в агропродовольчій сфері”	2012 р.	Верховна Рада України	
Розділ XI. (Тулуш Л.Д., Дем'яненко М.Я.)					
9.1. Формування кредитної кооперативної системи	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України „Про банки і банківську діяльність”			У стадії розробки
	Закон України	„Про кредитну кооперацію”			У стадії розробки

1	2	3	4	5	6
9.2. Реформування системи податкового регулювання діяльності у сфері агропромислового виробництва	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Податкового Кодексу України (щодо податкового регулювання діяльності у сфері агропромислового виробництва)			У стадії розробки
9.3. Розвиток страхової системи	Закон України	„Про товариства взаємного страхування“			У стадії розробки
	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України “Про особливості здійснення страхування сільськогосподарської продукції з державною фінансовою підтримкою”			У стадії розробки
9.4. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	Закон України	Про Державний бюджет України на відповідний рік у частині підтримки галузі			Опрацьовуються пропозиції до проекту бюджету на 2013 р.

1	2	3	4	5	6
Розділ X. (Кісіль М.І.)					
10.1.	Проект Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на депресивних територіях»	В Україні має місце ряд депресивних територій, на яких здійснюється звужений тип відтворення населення, виробництва продукції сільського господарства та продовольства, а також умов життя населення. З метою подолання депресивності сільських територій необхідно створити на них пільгові умови для залучення інвестицій. У зв'язку з цим на депресивних сільських територіях слід встановлювати спеціальний режим інвестиційної діяльності, який буде сприяти залученню на ці території інвестицій	Мінагрополітики, Держкомінвестій, НААН	IV кв. 2012 р.	Департамент економіки та управління державною власністю
Розділ XI. (Мельничук Б.В.)					
11.1. Вдосконалення системи бухгалтерського обліку	Постанова Кабінету Міністрів України	Про затвердження Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України	2008 р.	Мінагрополітики України	
11.2. Запровадження відомчої статистики	Постанова Кабінету Міністрів України	Про затвердження Концепції відомчої аграрної статистики в Україні			2012 рр.
11.3. Запровадження відомчої статистики	Закон України	Про відомчу статистику			2012-2013 рр.

1	2	3	4	5	6
11.4. Запровадження системи професійної підготовки бухгалтерських та економічних кадрів	Постанова Кабінету Міністрів України	Про затвердження Концепції професійної освіти бухгалтерів й фінансистів аграрного сектору економіки України			2013-2014 рр.
11.5. Вдосконалення аудиторського обслуговування аграрного сектору	Постанова Кабінету Міністрів України	Про затвердження Концепції аудиторського обслуговування агропродовольчого комплексу України			2014-2015 рр.
Розділ XII. (Кропивко М.Ф.)					
12.1. Внести зміни до законодавчих актів щодо унормування умов підвищення соціальної спрямованості діяльності інтегрованих агропромислових корпоративних формувань (агрохолдингів)	Закон України	Про внесення змін до Закону України «Про оренду земель»			2012
12.2. Унормувати порядок створення та діяльності інтегрованих агропромислових кластерних формувань	Закон України	Про самоврядні господарські об'єднання в АПК			2012
12.3. Опрацювати місцеві, регіональні та загальнодержавну стратегії розвитку інтегрованих агропромислових кластерних формувань з урахуванням земельних, природно-кліматичних і просторових переваг сільських територій	Розпорядження Кабінету Міністрів України	Про розроблення стратегій розвитку інтегрованих агропромислових кластерних формувань			2013
12.4. Розробити і прийняти Закон України «Про сільське господарство». Розділ «Формування та виконання програм розвитку сільського господарства»	Закон України	Про сільське господарство	2011	Мінагрополітики України	2012
12.5. Розробити Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок розроблення, взаємоузгодження, затвердження та використання аграрних паспортів розвитку»	Постанова Кабінету Міністрів України	Про порядок розроблення, взаємоузгодження, затвердження та використання аграрних паспортів розвитку		Мінагрополітики України	2012

1	2	3	4	5	6
12.6. Розробити проект Закону України „Про особливості діяльності громадських галузевих організацій в АПК”	Закон України	Про особливості діяльності громадських галузевих організацій в АПК”	2012	Мінагрополітики України	2012
12.7. Сформувати Агропродовольчу раду як координаційний орган системи громадських організацій в АПК для налагодження дієвого приватно-державного партнерства в реалізації державної аграрної політики	Постанова Кабінету Міністрів України	Питання діяльності Агропродовольчої ради			2013
12.8. Підготувати „Організаційно-методичні рекомендації з удосконалення контрактних відносин в АПК України” та відповідний проект постанови КМУ	Постанова Кабінету Міністрів України	Про удосконалення контрактних відносин в АПК			2013.
12.9. Розробити й затвердити план заходів щодо реалізації «Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні»	Розпорядження Кабінету Міністрів України	Про план заходів щодо реалізації «Концепції формування державної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні»	2011	Мінагрополітики України	2012.
Розділ XIV. (Булаєва О.Г.)					
14.1. Визначити організаційні засади сільської поселенської мережі, сільського населеного пункту, сільських територій, опрацювати статус та самоврядні функції щодо соціального розвитку сільських територій. Обґрунтувати основні засади і напрями соціальної розбудови та створення належних умов праці і проживання населення на селі	Закон України	„Про сталий сільський розвиток”			2012 р.

1	2	3	4	5	6
14.2. Опрацювати економічний механізм та основні джерела фінансування розвитку закладів охорони здоров'я, підвищення якості медичного обслуговування сільського населення	Закон України	"Про загальнообов'язкове та добровільне медичне страхування"		у Верховній Раді України	2012-2013 рр.
14.3. Опрацювати основні напрями реалізації політики сприяння соціальному становленню та розвитку сільської молоді, врегулювання питань нормативного фінансування заходів молодіжної політики та підтримки молодих сімей на селі	Закон України	„Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні”			2013 р.
14.4. Врегулювати специфіку впровадження основних засад соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку, які проживають у сільській місцевості	Закон України	"Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та громадян похилого віку в Україні"			2012 р.
14.5. Забезпечити гарантію виплати мінімального розміру оплати праці на підприємствах усіх організаційно-правових форм господарювання	Закон України	У законах про державний бюджет			2012 р.
14.6. Забезпечити право працівникам освіти на пільгове будівництво житла, оплату комунальних послуг, побутове обслуговування тощо	Закон України	Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про освіту"			2012 р.

1	2	3	4	5	6
Розділ XV. (Сабдук В. П.)					
15.1. Про законодавче забезпечення, підтримку становлення та діяльність саморегульованих агропродуктових об'єднань	Закон України	„ Про особливості діяльності саморегульованих агропродуктових об'єднань ”		Робоча група Міністерства аграрної політики та продовольства України	2012 р.
15.2. Забезпечення умов для зростання інвестицій в логістичну та транспортну інфраструктуру для потреб зберігання та експорту продукції рослинництва	Постанова Кабінету Міністрів України	Програма розвитку логістичної та транспортної інфраструктури агропромислового комплексу			2012 р.

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ <i>(Лупенко Ю. О.)</i>	3
1.1.	Сучасний стан розвитку сільського господарства	4
1.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	7
1.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	9
2.	РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	12
2.1.	Розвиток рослинництва <i>(Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М., Душко М.П., Грищенко О.Ю., Ходаківська О.В., Корчинська С.Г.)</i>	12
2.1.1.	Сучасний стан	12
2.1.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	12
2.1.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	14
2.2.	Розвиток тваринництва <i>(Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю., Мазуренко О.В.)</i>	20
2.2.1.	Сучасний стан	20
2.2.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	21
2.2.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	21
3.	РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>(Месель-Веселяк В.Я.)</i>	30
3.1.	Сучасний стан	30
3.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	30
3.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	32
4.	УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН <i>(Федоров М.М., Ходаківська О.В., Саблук П.Т., Снопок М.П., Корчинська С.Г., Солов'яненко Н.А.)</i>	34
4.1.	Сучасний стан	34
4.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	36
4.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	37
5.	РОЗВИТОК ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>(Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М., Саблук П.Т., Грищенко О.Ю., Кропивко М.М.)</i>	42
5.1.	Сучасний стан	42
5.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	42
5.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	44

6.	РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА І КООПЕРАЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ <i>(Малік М. Й., Заяць В. М.)</i>	48
6.1.	Сучасний стан	48
6.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	49
6.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	49
7.	ВІДТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>(Підлісецький Г.М., Могилова М. М., Товстопят В. Л., Білоусько Я. К.)</i>	54
7.1.	Сучасний стан	54
7.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	54
7.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	55
8.	ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК АГРАРНОГО РИНКУ І ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРИ <i>(Шпичак О.М., Воскобійник Ю.П., Боднар О.В., Камінський І.В.)</i>	57
8.1.	Сучасний стан	57
8.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	59
8.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	61
9.	ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>(Дем'яненко М.Я., Тулуш Л.Д., Алексійчук В.М., Шолойко А.С., Полещук О.Б., Радченко О.Д., Брязгун Н.П.)</i>	65
9.1.	Сучасний стан	65
9.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	69
9.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	70
10.	ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>(Кісіль М.І., Кожем'якіна М.Ю.)</i>	76
10.1.	Сучасний стан	76
10.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	77
10.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	78
11.	УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>(Жук В.М., Мельничук Б. В., Метелиця В. М.)</i>	81
11.1.	Сучасний стан	81
11.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	81
11.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	82

12.	РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ	
	<i>(Кропивко М.Ф., Ксенофонтов М.М., Юшин С.О., Ковальова О.В., Россоха В.В., Ксенофонтова К.Ю., Усата Н.В., Немчук П.В., Похиленко Н.М., Хміль Н.В.)</i>	84
12.1.	Сучасний стан	84
12.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	86
12.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	88
13.	ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	94
	<i>(Шпикуляк О.Г., Курило Л.І., Мазуренко О.В., Тивончук С.О.)</i>	
13.1.	Сучасний стан	94
13.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	95
13.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	97
14.	РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ <i>(Булавка О.Г., Якуба К.І., Дієсперов В.С., Александров М.С.)</i>	100
14.1.	Сучасний стан	100
14.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	102
14.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	104
15.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>(Саблук В. П.)</i>	107
15.1.	Сучасний стан	107
15.2.	Стратегічні цілі та індикатори розвитку	108
15.3.	Основні напрями досягнення стратегічних цілей	109
16.	ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	111
	<i>(Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю.)</i>	
	ДОДАТКИ	113
2.1.	Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні на перспективу	113
2.2.	Рівень споживання продуктів харчування на одну особу	114
2.3.	Виробництво валової продукції сільського господарства в Україні (у порівнянних цінах 2005 року)	115
2.4.	Ефективність розширення обсягів біологічної азотфіксації багаторічними травами та бобовими культурами	116
2.5.	Економічна ефективність застосування сидеральних добрив	116

2.6	Прогноз обсягів утворення гумусу та надходження в ґрунт NPK за органічної системи удобрення	116
2.7	Розрахунок приросту виробництва і ефективності вирощування сільськогосподарських культур за рахунок збільшення затрат на гектар посіву в сільськогосподарських підприємствах України (за даними 2010 року)	117
2.8	Потреба в добривах під сільськогосподарські культури на 2015 та 2020 рр.	119
2.9	Економічна ефективність застосування мінімального обробітку ґрунту	119
2.10	Забезпечення урожаю основних сільськогосподарських культур добривами у 2015 р. і 2020 р.	119
2.11	Поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні	120
2.12	Поголів'я сільськогосподарських тварин на 100 га сільськогосподарських угідь, голів	121
2.13	Виробництво продукції тваринництва в Україні	122
2.14	Виробництво продукції тваринництва на 100 га сільськогосподарських угідь	123
2.15	Виробництво продукції тваринництва на одну голову	124
2.16	Розрахунок приросту поголів'я корів в усіх категоріях господарств України, тис. голів	125
2.17	Розрахунок приросту виробництва і ефективності молока за рахунок підвищення концентрації поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах України	126
2.18	Розрахунок приросту виробництва і ефективності яловичини за рахунок підвищення концентрації поголів'я великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах України	127
2.19	Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні продуктивності корів в сільськогосподарських підприємствах України	128
2.20	Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні продуктивності великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах України	129
2.21	Розрахунок приросту виробництва і ефективності при зростанні продуктивності свиней в сільськогосподарських підприємствах України	130
2.22	Ефективність створення і використання культурних пасовищ	131
3.1	Ефективність способів використання соломи	132
3.2	Розподіл обсягів виробленої соломи за напрямками використання	132
3.3	Ефективність використання гною для одержання біогазу	133
3.4	Розрахунок економії від використання соломи для одержання органічних добрив	133
3.5	Розрахунок економії від використання соломи для одержання тепла	134

3.6	Ефективність переробки ріпаку на біодизель (на прикладі Інституту сільського господарства Криму)	134
3.7	Ефективність переробки зерна кукурудзи на біоетанол	134
3.8	Економічна ефективність виробництва альтернативних видів енергії в сільському господарстві	135
5.1	Організаційна модель розвитку господарських формувань у сільському господарстві	136
6.1	Розвиток сільських обслуговуючих кооперативів (СОК) в Україні протягом 2001-2011 рр.	138
6.2	Розрахунок обсягів підтримки щодо створення зернових обслуговуючих кооперативів (ЗОК) впродовж періоду	139
7.1	Основні засоби сільського господарства: оптимістичний та песимістичний прогноз на 2020 р.	139
8.1	Ефект від структурної реорганізації Аграрного фонду	140
8.2	Ефект від здійснення аналізу поточної кон'юнктури і прогнозу ринків сільськогосподарської продукції та продовольства	141
8.3	Ефект від функціонування узгоджувальних комісій в сільському господарстві	142
8.4	Очікуваний ефект від введення адресної допомоги населенню з низьким рівнем доходів	143
8.5	Ефект від розбудови мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції	144
9.1	Прогнозований обсяг залучення кредитів підприємствами АПК на період до 2020 р.	145
9.2	Прогноз податкових надходжень від підприємств АПК до Зведеного бюджету України	145
9.3	Прогнозовані обсяги державної підтримки шляхом здешевлення вартості страхових премій при страхуванні сільськогосподарських культур	146
9.4	Обсяги бюджетного фінансування сільського господарства на період до 2020 р.	146
10.1	Прогноз інвестицій в основний капітал сільського господарства на період до 2020 р.	147
10.2	Розрахунок економічної ефективності інвестицій у сільське господарство	148
12.1.1	Потреба коштів на заходи, що сприяють формуванню організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва (з розрахунку на одиницю)	149
12.1.2	Очікуваний економічний ефект від формування організаційно-управлінських структур забезпечення розвитку великотоварного агропромислового виробництва	150

12.2.1	Обґрунтування витрат на запровадження стратегічного управління сільським господарством	151
12.2.2	Економічна ефективність заходів із запровадження стратегічного управління сільським господарством	151
12.3.1	Обґрунтування витрат по розвитку державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контрактиції в АПК. Потреба коштів на формування системи громадських галузевих організацій в АПК	152
12.3.2	Потреба коштів на заходи, що сприяють розвитку державно-приватного партнерства та контрактних відносин в АПК	153
12.3.3	Економічна ефективність заходів, спрямованих на розвиток державно-приватного партнерства, системи громадських галузевих організацій та сільськогосподарської контрактиції в АПК	153
12.4.1	Обґрунтування витрат на розвиток сільськогосподарської дорадчої діяльності	154
12.4.2	Економічна ефективність заходів з розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності	154
14.1	Прогнозування чисельності та зайнятості сільського населення на 2015 та 2020 роки	155
14.2	Прогнозування оплати праці і доходів сільських домогосподарств на 2015 та 2020 роки	155
14.3	Прогнозування ефективності розвитку соціальної сфери села на 2015 та 2020 роки	156
16.1	Розрахунок ефективності сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах України	157
17	Зведені дані щодо досягнення економічної ефективності застосування заходів, передбачуваних стратегічними напрямками розвитку сільського господарства України на період до 2020 року	158
18	Проекти законодавчих актів, які потрібно прийняти для реалізації Стратегічних напрямів	162

Наукове видання

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
„ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ”**

Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року

За редакцією Лупенка Ю. О., Месель-Веселяка В.Я.

Редактор: *Г.Г. Руденко*
Технічний редактор: *А.М. Артеменко*

Комп'ютерний набір: *Є.Л. Багреєв,
І.Г. Пасинок,
А.В. Горбенко*

Комп'ютерна верстка: *Д.С. Сушко*

Підписано до друку. 29.02.2012 р. Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний.
Ум.-друк. арк. 9,3 Обл.-вид. арк. 7,0 Тираж 100 прим. Зам. № 37

Видання та друк – Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"
03680, м. Київ – 680, вул. Героїв Оборони, 10
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи Сер. ДК № 2065 від 18.01.2005 р.